

SENIORIAKTIVISMI

- Harmaan kansalaistoiminnan uusi suunta?

PIRKKO LAITINEN
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiologian pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2011

LAITINEN PIRKKO: Senioriaktivismi – Harmaan kansalaistoiminnan uusi suunta?
Pro gradu -tutkielma, 89 s., 6 liites.
Sosiologia
Helmikuu 2011

Tutkielma käsittelee aktivismin ja aktiivisen kansalaistoiminnan ilmentymiä ikäihmisten yhteiskunnallista asemaa parantamaan perustetussa Suomen Senioriasiain Liitossa. Tavoitteena on luoda määritelmä senioriaktivismin käsitteelle sekä tarkastella millaisia konkreettisia kansalaisvaikuttamisen muotoja ja järjestöllisiä toimintamuotoja sekä arvoja ja merkityksiä käsitteeseen sekä liiton toimintaa yleisesti liittyä. Tarkoituksena on lisäksi luoda kuva Senioriasiain Liitosta ilmiönä sekä pohtia miten Sivistysliitto ja Opintokeskus Kansalaisfoorumi voi tukea liittoa sen pyrkimyksissä.

Aineistona tutkielmassa on käytetty verkkokyselyä, joka lähetettiin Suomen Senioriasiain Liiton hallituksen jäsenille (10kpl). Heistä yhdeksän edustaa jäsenjärjestöjä ja yksi liittoa sen puheenjohtajan ominaisuudessa. Kysymykset käsitelivät Senioriasiain Liittoa, jäsenjärjestöjä ja kansalaisfoorumia sekä näiden keskinäisiä suhteita, vastaajien omaa toimintaa järjestöissä sekä heidän ajatuksiaan aktivismista ja senioriaktivismista.

Kysely koostui pääosin avoimista kysymyksistä, jolloin vastausten laadullinen analysointi oli mahdollista. Analyysin suurempana linjana toimi yhteiskunnalliseen analyysiin sovellettu kehysanalyysi, jonka avulla oli mahdollista eritellä Senioriasian Liiton toimintaan liittyviä arvoja. Konkreettisempaa analyysityökaluna käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jonka avulla aineisto pilkottiin, teemoiteltiin ja koottiin tiiviimpään muotoon, kunnes se pystyi vastaamaan esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Senioriaktivismi on aktiivista ja konkreettista kansalaistoimintaa ikääntyvien yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi. Senioriaktivismiin ei liity lain rikkominen, vaan sovinnainen ja säädösten sallima toiminta, jolla tähdätään yleiseen hyväksyntään ja pysyviin tuloksiin. Senioriaktivismi lähenee sekä ajatuksena että käytännössä enemmän aktiivista kansalaistoimintaa kuin arkikeskusteluissa ja mediassa vallalla olevaa ”kettutyttö-aktivismia”.

Senioriasian Liitto toimii yhteiskunnallisen liikkeen tavoin. Liitossa luodaan identiteettiä erottamalla me muista, pyritään vaikuttamaan yhteiskuntaan median, politiikan ja tiedon jakamisen kautta sekä toimitaan hallinnollisissa tehtävissä. Näissä toiminnoissa on nähtävissä lisäksi arvoja ja merkityksiä, joita tietoisesti ja tiedostamatta pyritään vahvistamaan.

Ilmiönä Senioriasiain Liitto ei kansainvälisesti ajateltuna ole erityislaatuinen, mutta suomalaisessa mittakaavassa kyllä, koska se ei ole veteraani- tai ammattialapohjainen eikä puoluevetoinen. Lisäksi se pyrkii ainoastaan yhteiskunnalliseen muutokseen, eikä yksittäisen vanhuksen elämänlaadun parantamiseen henkilökohtaisella tasolla.

Asiasanat: Senioriaktivismi, aktivismi, kansalaistoiminta, järjestötutkimus, yhteiskunnalliset liikkeet, sosiaaligerontologia, poliittinen gerontologia, kansalaisgerontologia, kehysanalyysi, sisällönanalyysi

Sisällysluettelo

1. SENIORIJÄRJESTÖTUTKIMUKSEN LÄHTÖKUOPISSA	1
2. AKTIVISMI, YHTEISKUNNALLISET LIIKKEET JA KOLMAS SEKTORI.....	4
2.1. AKTIVISMI JA SENIORIAKTIVISMI	4
2.2. YHTEISKUNNALLISET LIIKKEET.....	7
2.3. KOLMAS SEKTORI.....	20
3. VANHUUDEN TUTKIMISESTA	30
3.1. TERMIEN TAKANA	30
3.2. GERONTOLOGIA – VANHUUS TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	34
3.3. SOSIAALIGERONTOLOGI – VANHUUS SOSIOLOGIASSA.....	34
3.4. SOSIAALISEN VANHENEMISEN TEORIAM.....	36
4. SENIORIT OMALLA ASIALLAAN.....	39
4.1. IKÄÄNTYNEET JA POLITIIKKA	40
4.2. IKÄÄNTYNEIDEN JÄRJESTÄYTYMINEN	42
5. TUTKIMUSONGELMA, AINEISTO JA METODIT	47
5.1. VERKKOKYSELY.....	50
5.2. KEHYSANALYYSI.....	51
5.3. SISÄLLÖNANALYYSI	55
5.4. EETTISET HUOMIOT.....	58
6. TUTKIMUSKOHDTE, AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	60
6.1. SUOMEN SENIORIASIAIN LIITTO	60
6.2. SIVISTYSLIITTO KANSALAIŠFOORUMI SKAF RY.....	63
6.3. TAUSTATIEDOT	65
6.4. SENIORIAKTIVISMI SENIORIASIAIN LIITTOSSA	66
6.5. AKTIIVINEN KANSALAISTOIMINTA SENIORIASIAIN LIITTOSSA	68
6.6. SIVISTYSLIITTO JA OPINTOKESKUS KANSALAIŠFOORUMIN ROOLI	76
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	77
LÄHTEET:.....	82
PAINETUT LÄHTEET:	82
VERKKOLÄHTEET:	87
LIITTEET:.....	90

1. Seniorijärjestötutkimuksen lähtökuopissa

Väestö vanhenee Suomessa ennen näkemättömällä vauhdilla. Eliniän pidentyminen ja sodan jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien siirtyminen eläkeikään on asettamassa Suomea täysin uuteen yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Vuonna 1950 yli 65-vuotiaita oli 6,6 prosenttia väestöstä. Vuonna 1990 vastaava luku oli 13,5. Ennusteen mukaan vuonna 2020 tulee yli 65-vuotiaita olemaan peräti 21,5 prosenttia väestöstä. (Jyrkämä 1998, 142; 2001, 267.) Keskustelu väestön vanhenemisesta on sekä arkipuheissa että tieteellisessä keskustelussa keskittynyt lähinnä niihin uhkakuihin, joita ikärakenteen muutos tuo mukanaan. Ongelmakeskeisyydessään vanhuustutkimus ei perinteisesti ole ollut kiinnostunut aktiivisen varhaisvanhuuden tutkimisesta. Nyt tilanne näyttää kuitenkin olevan muuttumassa. Sen lisäksi, että senioreita on paljon, he ovat terveempiä ja entistä paremmin toimeentulevia. Ilmiöstä virinneen keskustelun myötä työelämän ja vanhuuden väliin jäävä aktiivinen aika on jopa saanut nimen ja aikaa alettu kutsua kolmanneksi iäksi.

Tämä työ ei käsittele ikärakenteen muutosta, mutta kasvavan vanhusväestön ongelmat ovat syy tutkimuskohteeni, Suomen Senioriasiain Liiton, olemassaoloon. Sen tavoitteena on saada eriarvoinen kohtelu, laitoshoidon taso, toimeentulo sekä muut ikäihmisiä koskettavat yhteiskunnalliset asiat, ei pelkästään keskustelun kohteeksi, vaan muuttumaan. Tässä työssä tarkastelen niitä järjestöllisiä sekä kansalaisvaikuttamisen keinoja, joilla Senioriasiain Liitto tavoitteeseensa pyrkii.

Ihmiset ikääntyvät myös järjestöissä (esim. Harju 2005a, 12), mutta toisaalta heidät on alettu nähdä potentiaalisena voimavarana kentällä, jossa toimijoiden tarve on kasvussa (esim. Helander 2001, 60-61; Harju 2005b, 121). Suomalaiset ovat Kelan julkaisun mukaan esimerkiksi aktiivisempia poliittisia järjestötoimijoita eläkeläisinä kuin työelämässä (Suutama, Salminen & Ruoppila 1988, 91). Aktiivisimpia ovat hyvin toimeentulevat, koulutetut ja hyvän sosiaalisen verkon omaavat eläkeläiset. Passiivisuutta taas selittävät huono toimeentulo, alhainen koulutustaso ja asuminen harvaan asutulla alueella. (Marin, Pekonen & Siisiäinen 1990, 15-16.)

Voitto Helanderin (2001, 60) mukaan ikäihmisten järjestötoimintaa tutkittaessa on Suomessa keskitytty lähinnä mittaamaan järjestöjäsenyyksien ja niihin käytetyn ajan määrää. Sitä ei juurikaan ole tutkittu, mitä seniorit näissä järjestöissä käytännössä tekevät ja näin

edesauttavat järjestönsä tavoitteisiin pääsyä sekä sen myönteistä asemaa yhteiskunnassa. Itse tulini aiempia tutkimuksia läpikäydessäni samaan tulokseen. Tutkimuksessani en kuitenkaan keskity senioreihin järjestötoimijoina yleisesti vaan keskityn aiheeseen, jota on tutkittu, jos mahdollista, vielä vähemmän: seniorijärjestöihin. Ne ovat järjestöjä, jotka toimivat senioreiden asian ajamiseksi yhteiskunnassa. Senioriteatteria tutkinut Leonie Hohenthal-Antin huomasi, että ikäihmisillä ei ole paikkaa kulttuurin ja taiteen kentällä. He ovat siellä näkymättömiä. Ilmiötä ei ole tutkittu, eikä siitä tiedetä mitään. (Hohenthal-Antin 2001, 17; 2006, 17-18.) Seniorijärjestöjen kohdalla tilanne näyttää hyvin samankaltaiselta.

Lisäksi ikäihmisten ongelmana näyttäisi olevan, ettei heitä oteta vakavasti. Nykypäivän politiikassa he eivät ole niitä, jotka ovat äänessä, vaan niitä joiden puolesta ja ”hyväksi” asioita päätetään (Marin ym. 1990, 21-22). Stuart Hall (1999, 197) kirjoittaa kuinka orjuuden aikana orjia ”lapsellistettiin” ja näin riisuttiin auktoriteetista, jotta valta säilyisi orjanomistajilla. Hohenthal-Antin (2001, 94-95) näkee yhteyden vanhusten ja orjien ”lapsellistamisessa” ja valtasuhteissa. Hän on vakuuttunut, että ikäihmiset haluavat vapautua aliarvostuksen kehästä ja vallan itselleen olla vakavasti otettava kansalaisryhmä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä on *senioriaktivismi* ja mitä muotoja se saa ikäihmisten yhteiskunnallista asemaa parantamaan pyrkivässä Suomen Senioriasiain Liitossa. Tarkastelen miten liitossa toimitaan niin kansalaisvaikuttamisen hengessä kuin järjestöllisesti ja millaisia arvoja ja merkityksiä näihin osa-alueisiin liittyy. Pyrkimyksenä on lisäksi luoda kuva Suomen Senioriasiain Liitosta ilmiönä sekä pohtia liiton ja Sivistysliitto Kansalaisfoorumien yhteistyön mahdollisuuksia.

Jotta kykenen tunnistamaan mahdollisen senioriaktivismiin, on aloitettava aktivismin määrittely. Luvussa kaksi esittelen näitä määritelmiä sekä käyn läpi muita yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja kansalaistoiminnan muotoja. Näitä ovat yhteiskunnalliset liikkeet sekä kolmas sektori ja sillä toimivat järjestöt ja yhdistykset. Kolmannessa luvussa käyn läpi ikääntymiseen liittyvää termistöä, tutkimusta ja yleisimpiä teorioita sosiaalisesta vanhenemisesta. Pyrin myös yhdistämään kansalaistoiminnan tutkimuksen sekä sosiaaligerontologisen tutkimuksen yhdeksi *kansalaisgerontologian* käsitteeksi. Luku neljä sisältää ikäihmisiin liittyvää politiikkaa sekä heidän yhteiskunnallista ja poliittista järjestäytymistään Suomessa ja muualla maailmassa. Luvussa viisi kysyn aluksi tutkimuskysymykset, joista tärkein on: Mitä on senioriaktivismi? Sen jälkeen esittelen

nettikyselykaavakkeella keräämäni, mutta silti laadullisen tutkimusaineistoni, tutkimusmetodini sekä eettiset huomiot.

Luvussa kuusi esittelen tutkimuskohteen, Suomen Senioriasiain Liiton, sekä sen yhdeksän jäsenjärjestöä: Turun Seudun Vanhustuki, Tampereen Eläkeikäiset Omaishoitajat, Musiikki- ja Kulttuurikeskus Verso, Suomen Senioriliike, Pro Eläke, Pro Kustaankartano, Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere, Elonpiiri ry sekä Vanhusten hyvinvointi ry. Lisäksi esittelen Sivistysliitto Kansalaisfoorumin, jonka jäsen Senioriasiain Liitto puolestaan on ja jonka palveluita liiton on mahdollista hyödyntää toiminnassaan. Luku kuusi sisältää myös aineiston analyysin ja tulokset. Luvussa seitsemän vastaan tutkimuskysymyksiini sekä kuvailen Suomen Senioriasiain Liittoa ilmiönä. Pohdin lisäksi mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita sekä senioriaktivismi- ja kansalaisgerontologia-termien kohtaloa. Lopuksi otan vielä kantaa Senioriasiain Liiton tulevaisuuden haasteisiin.

2. Aktivismi, yhteiskunnalliset liikkeet ja kolmas sektori

Tutkimukseni käsittelee senioriaktivismia, jonka alustavasti ajattelen olevan senioriasian ja -asioiden hyväksi harjoitettavaa kansalaisaktivismia. Lähdän liikkeelle aktivismin määritelmistä sekä sen ilmenemisestä ja tutkimuksesta Suomessa. Näiden pohjalta määrittelen alustavasti senioriaktivismin käsitettä. Seuraavaksi siirryn yhteiskunnallisiin liikkeisiin, jollainen Senioriasian Liittokin pyrkii olemaan. Käyn muun muassa läpi tämän tutkimuksen kannalta olennaisia liikkeiden osa-alueita, kuten identiteetti ja media. Lisäksi esittelen tärkeimpiä suomalaisia liikkeitä. Käsittelem erikseen kolmannen sektorin, koska se on omintakeinen osa suomalaista yhteiskuntaa. Liikkeet eivät ole suoraan osa kolmatta sektoria, mutta ne luovat organisaatioita (Siisiäinen 1996, 255-256), kuten järjestöjä ja yhdistyksiä, jotka kuuluvat kolmannen sektorin piiriin. Järjestöjen ja yhdistysten toimintaan kuuluu olennaisena osana kansalais- ja vapaaehtoistoiminta.

2.1. Aktivismi ja senioriaktivismi

Aktivisti-sanalla on monille negatiivinen kaiku. Esimerkiksi viranomaisten puheissa se voi olla lähes synonyymi terroristille. Suomalaisista aktivisteista kirjoittaneet Mikko Metsämäki ja Petteri Nisula kieltävät aktivisti-nimityksellä olevan kielteistä merkitystä ja määrittelevät laajasti aktivistiksi sellaisen henkilön, joka ajaa tavoitteitaan kansalaisyhteiskunnan piirissä. (Metsämäki & Nisula 2006, 7.) Pelkkä puheiden pitäminen ei kuitenkaan näytä riittävän Metsämäen ja Nisulankaan mielestä aktivistille, mikä selviää heidän kirjansa suomalaisten aktivistien tarinoista. Nämä aktivistit, Lapuan liikkeen johtajasta Oikeutta eläimille -liikkeen perustajajäseneen, ovat toimineet konkreettisesti aatteensa puolesta, sekä aseettomasti että väkivalloin. He ovat muun muassa julkaisseet lehtiä ja ohjekirjoja, olleet eri syistä vangittuina, kahlinneet itsensä kaivinkoneisiin sekä perustaneet järjestöjä, yhdistyksiä, opiskelijaliikkeitä ja jopa siirtokuntia. (Metsämäki & Nisula 2006.) Sari Kuvaja (2007) määrittelee aktivisteiksi myös ne tavalliset kansalaiset, jotka keräävät nimiä adressiin kyläkoulun pelastamiseksi, valitsevat Reilun kaupan tuotteen lähikaupassaan tai maksavat järjestöjen jäsenmaksuja. Yksinkertaisesti se on Kuvajan mukaan vaikuttamista yhdessä jonkin päämäärän saavuttamiseksi. (Em. 121-122.) Kansalaisaktivismi nähdään osittain negatiivisesta maineestaan huolimatta myös tärkeänä osana toimivaa demokratiaa (Rasimus 2006, 17).

Aktivismista ei voi mielestäni puhua ilman mainintaa kansalaistottelemattomuudesta. Äkkiseltään ne vaikuttavat hyvin päällekkäisiltä käsitteiltä enkä ole löytänyt yhtään tieteellisestä julkaisua, jossa molemmat mainittaisiin samassa tekstissä. Olli Tammilehto (1989) määrittelee kansalaistottelemattomuuden osittain samoin kuin yllä on määritelty aktivismia, mutta kansalaistottelemattomuuteen liittyy Tammilehdon mukaan lähes aina lain rikkominen. Hän tarkentaa kuitenkin, että kansalaistottelemattomuustapauksissa rikotaan ainoastaan lain pykälää, mutta ei lain henkeä eli lain velvoittavuuden takana olevia eettisiä periaatteita. Kansalaistottelemattomuuden erottaa tavanomaisesta rikollisuudesta se, että rikollinen toimii tietyssä mielessä yhteiskunnan ulkopuolella, kun taas kansalaistottelematon toimii nimenomaan yhteiskunnan jäsenenä. Tavoitteena on vahvistaa kansalaisyhteiskunnan eettisiä normeja eikä heikentää niitä. (Tammilehto 1989, 234-236.) Kansalaistottelemattomuuden ja aktivismin keinot näyttävät olevan monilta osin samoja. Tammilehdon mukaan tavallisimpia kansalaistottelemattomuuden muotoja ovat yhteistyöstä kieltäytyminen, istunta, käännteinen lakko, sulut ja piiritykset, sekä miehitykset. Myös laillinen kansalaistoiminnan muoto, kuten laillinen mielenosoitus, voi muuttua kansalaistottelemattomuudeksi, kun viranomaisen kieltää sen. (Tammilehto 1989, 237-239.) Kuten aktivismi, kansalaistottelemattomuuskin voi kääntyä asiaansa vastaan, kun radikaalit otteet vievät huomion itse tavoitteesta (kts. em. 240).

Suomessa aktivismin alku sijoittuu 1900-luvun alkuun, tarkalleen huhtikuuhun 1902, jolloin Suomessa järjestettiin ensimmäiset Venäjän asevelvollisuuslain mukaiset kutsunnat. Tämä oli siihen mennessä voimakkain yritys liittää suuriruhtinaskunta kiinteämmin keisarikuntaan ja koski useampaa suomalaista kuin mikään muu yritys aiemmin. Tästä syystä myös tunteet kuumenivat aiempaa enemmän. Seurauksena oli suuri mielenosoitus Helsingin Senaatintorilla, jota rauhoittamaa lähetettiin kasakoita, kuitenkin tuloksetta. Nuori lakimies Eugen Schauman puolustautui puukon ja yliopiston miekkailunopettaja Mauritz Mexmontan kävelykepin avulla. Näin he tulivat näyttäneeksi passiivisen vastarinnan nimeen vannoville suomalaisille, että on jokaisen oikeus ja velvollisuus käydä ase-in laiton väkivaltaa vastaan. Vaikka passiivinen vastarinta jatkuikin suomalaisten pääasiallisen vastustuskeinona Venäjää vastaan, sai Schaumanin ja Mexmontan'n aikaansaamasta ajatuskäänteestä alkunsa aktivismiksi kutsuttu liike, joka 1904 järjestäytyi salaseuramaiseksi Suomen Aktiiviseksi Vastustuspuolueeksi. Ryhmittymän tavoitteena oli "Suomen poliittinen riippumattomuus ja tasavaltaisen, täysin demokraattisen valtiomuodon aikaansaaminen Suomelle" eikä tavoitteiden saavuttamisessa kaihdettu ihmishenkien uhraamista. Ryhmän kannatus jäi

lopulta pieneksi, koska kansan enemmistö piti sen toimintaa moraalisesti arveluttavana sekä poliittisesti järjettömänä. Kun lisäksi suurlakko eli passiivinen vastarinta sai aikaan paremman autonomian ja yhteisymmärryksen Venäjän kanssa, hiipui aktivistien järjestäytynyt toiminta kokonaan vuosikymmenen loppuun mennessä. Itsenäisyysajatus ei kuitenkaan kuollut aktivismin mukana, vaan jäi elämään varsinkin ylioppilasnuorten keskuudessa. (Lauerma 1966, 39-44.)

Myös nyky-Suomessa raja sille, mikä on yleisesti hyväksyttävää aktivismia on alhaisempi kuin monissa muissa maissa, kuten Ranskassa, Italiassa ja Ruotsissa. Huomattava on, että vaikka näissä maissa turvaudutaan huomattavasti enemmän epäsovinnaisiin vaikutusmenetelmiin kuin Suomessa, ei väkivaltaisuuksiin ja omaisuuden tuhoamiseen osallistu kuin minimaalinen osa erilaisiin protesteihin osallistuvista kansalaisista. (Dalton 2002, 62-64.) Suomessa sananvapaus sallii laajan toimintareviirin, mutta ns. suoraa toimintaa eli julkisen tai yksityisen omaisuuden tuhoamista ja yleensä lain rikkomista ei katsota hyvällä sen paremmin viranomaisten kuin kansalaistenkaan puolesta. Varsinkin yksityisomaisuutta on kunnioitettu, ja jos jotain on vahingossa rikottu, on se myös korvattu. Lakia noudatetaan, koska halutaan näyttäytyä asiallisina sekä vakavasti otettavina ja lain rikkominen voi yleisen paheksunnan kautta vaarantaa päämäärien saavuttamisen. (Rasimus 2006, 18, 286; Ekholm 2000, 35-36; Siisiäinen 1998, 225-226; Marin ym. 1990, 72.) Tilanne ei todellisuudessa ole näin mustavalkoinen eikä staattinen. Suomessa vallinnut rauhanomaisen mielenosoituksen kulttuuri ei ole ollut niin aukoton kuin halutaan muistaa ja globalisaation myötä uudet ja osin suuremmat toimintamallit rantautuvat myös Suomeen. (Ekholm 2000, 36-37; Metsämäki & Nisula 2006, 340.) Suomalaisessa kansalaisaktivismissa, oli toiminta sitten laillista tai laitonta, keskeistä on joka tapauksessa yhteiskunnalliset vaikuttamispyrkimykset. Laiton toiminta ei suomalaisessa aktivismikulttuurissa edes kaikkein radikaalimpien ryhmien kohdalla ole ollut itseisarvo, vaan toimet ovat aina vain väline varsinaisten tavoitteiden saavuttamiseen. (Rasimus 2006, 246.)

Ekholm (2000) huomauttaa, että aktiivista kansalaistoimintaa harjoittavat henkilöt ovat usein nuoria. Kiinnostuksesta ja sympatioista huolimatta keski-ikäinen toimistotyöntekijä ei lähde metsään hakkuita estämään. (Em. 19.) Nuorten on helpompi toimia, koska heitä ei enää sido lapsuuden perhe, ei vielä oma perhe eikä työelämän vaatimukset (della Porta & Diani 2006, 121). Kääntäen, ikääntyneet osallistuvat aktiivisuutta edellyttävien vaikuttamiskeinojen, kuten mielenosoitusten, vetoomusten allekirjoittamisien ja ostoboikottien käyttöön

nuorempia passiivisemmin. He välttävät erityisen vahvasti sellaisia vaikuttamiskeinoja, joihin saattaa liittyä laittomuutta tai väkivaltaa. Iäkkäät käyttävät kuitenkin nuoria aktiivisemmin yleisesti hyväksytyjä ja säädösten sallimia vaikuttamiskeinoja, kuten yhteydenotot päättäjiin, puolue toiminta ja kansalaisaloitteiden teko. (Helander 2001, 67; 2006, 71-72; Pesonen & Sänkiaho 1979, 208-209.) Protestiosallistuminen ylipäättään, myös ilman laittomuuksia ja väkivaltaa on ominaisempaa nuorille. Tutkijat eivät ole päässeet selvään yhteisymmärrykseen siitä, kuinka suuri merkitys juuri iällä on tähän ilmiöön ja kuinka paljon on merkitystä esimerkiksi sukupolvieroilla eli yhteiskunnallisilla muutoksilla. Toisaalta nuoruus on innostuksen, kapinan ja turhautumisen aikaa, toisaalta voi olla, että nuoret ovat omaksuneet protestiosallistumisen käytännölliseksi osaksi omaa yhteiskunnallista vaikuttamisrepertuaariaan. Jälkimmäisen teorian pitäessä paikkansa nuorista aktivisteista pitäisi kasvaa ajan myötä keski-ikäisiä aktivisteja. (Dalton 2002, 68-69.) Ja lopulta kai myös seniori-ikäisiä aktivisteja.

Senioriaktivismiin käsitettä ei toistaiseksi ole olemassa. Se on terminä mielenkiintoinen ja kenties hieman paradoksaalinen sisältäen ensisilmäyksellä sekä senioreiden iän tuomaa arvokkuutta ja tietynlaista jäykkyyttä että aktivismin kapinaa ja nuoruudenomaista turhautunutta uhmaa. Aktivismiin laajoja määritelmiä mukaillen (Metsämäki & Nisula 2006, 7; Kuvaja 2007, 121-122) senioriaktivismi on ainakin senioreiden asioiden ajamista kansalaisyhteiskunnan piirissä sekä esimerkiksi seniorijärjestöihin kuulumista ja niiden toiminnan edistämistä jo pelkästään jäsenmaksuja maksamalla.

2.2. Yhteiskunnalliset liikkeet

”Sosiologiassa yhteiskunnallisella liikkeellä viitataan sellaisiin kollektiivisen toiminnan muotoihin, jotka pyrkivät vastustamaan tai edistämään sosiaalista muutosta.” (Jokinen & Saaristo 2002, 234). Yhteiskunnalliset liikkeet syntyvät erilaisiksi vastalauseiksi yhteiskunnallisia epäkohtia ja kriisi-ilmiöitä kohtaan. Ne ovat modernille yhteiskunnalle tyypillisiä kollektiivisen protestin muotoja ja synnyttävät organisaatioita ja järjestöjä, joiden kautta ne pyrkivät vaikuttamaan kunkin yhteiskunnan politiikkaan. (Siisiäinen 1996, 255-256.) Sydney Tarrow (1999) määrittelee yhteiskunnalliset liikkeet ”kollektiivisiksi haasteiksi, jotka perustuvat yhteisille päämäärille sekä sosiaaliselle yhteenkuuluvuudelle ja toimivat vuorovaikutuksessa eliitin, vastustajien ja auktoriteettien kanssa” (oma suom.) (em. 4).

Donatella della Porta ja Mario Diani (2006, 20) puolestaan katsovat, että yhteiskunnallisen liikkeen perusosia ovat toiminta selkeää vastustajaa vastaan, tiheä epämuodollinen verkosto ja määritelty yhteinen identiteetti. Ari Rasimus (2006, 61) puolestaan määrittelee yhteiskunnallisen liikkeen huomattavaa ihmismäärää kannattelevaksi organisoituneeksi pyrkimykseksi muutokseen tai sen vastustamiseen jollain olennaisella yhteiskunnallisella sektorilla. Hänen mukaansa yhteiskunnallista liikettä määrittävät kolme keskeistä elementtiä: kollektiivisuus, arvosidonnaisuus ja epäinstitutionaalisuus. Olennaista on myös dynaamisuus ja jatkuva muutos. Cyrus Ernesto Zirakzadeh (1997, 4-5) määrittelee yhteiskunnallisen liikkeen joukoksi poliittisesti aktiivisia eri yhteiskuntaluokista ja taustoista olevia ihmisiä, jotka tietoisesti pyrkivät rakentamaan radikaalisti uudenlaista sosiaalista järjestystä. Yhteiskunnallisille liikkeille on hänen mukaansa tunnusomaista poliittisten vastakkainasettelujen luominen sekä yhteiskuntarauhaa häiritsevä toiminta.

Kaj Ilmosen (1998) mukaan yhteiskunnallinen liike ei ole valmis sosiaalinen muodostuma eikä synnyttyään pysy muuttumattomana. Se on kollektiivista toimintaa, jolla pyritään edistämään tai jarruttamaan sosiaalista muutosta yhteisin keinoin. Kaikki kollektiivinen toiminta ei ole, eikä muutu yhteiskunnalliseksi liikkeeksi, vaan siltä vaaditaan institutionalisoitumista eli ajallista jatkuvuutta. Organisoituminen ei kuitenkaan vielä tee kollektiivisesta toiminnasta yhteiskunnallista liikettä, vaan tärkeämpää on jäsenten kesken syntyvä ”me”-henki ja liikkeelle kehittyvä oma identiteetti. (Ilmonen 1998, 15-16; Jokinen & Saaristo 2002, 234.) Matti Hyvärisen (1985) mukaan liikkeen käsite on osa toimivaa todellisuutta eli käsitteen tieteellistä määritelmää ei voi erottaa arkimerkityksestä eikä sen historiallisista muutoksista. Alustavan määritelmän mukaan liikkeet ovat ryhmittymiä, jotka pyrkivät saamaan aikaan muutoksen yhteiskunnassa ja jotka ymmärtävät itsensä nimenomaan liikkeiksi ja toimivat sen mukaisesti. Liikkeen käsitteeseen liittyy Hyvärisen mukaan neljä tärkeää konnotaatiota, jotka tekevät liikkeeksi itsensä nimeävistä ryhmittymistä ja puolueista houkuttelevampia. Ensinnäkin, liikkeen ajatus sisältää mielikuvan vapautustaistelusta, jolla on pitkä historiallinen perintö (esim. Ranskan vallankumous 1700-luvulla). Toiseksi, yhteiskunnan liike ja yhteiskunnallinen liike nähdään yhtenevinä. Kolmanneksi, liikkeessä toimiminen mielletään omaehtoiseksi yhteenliittymiseksi ja spontaaniksi toiminnaksi, tietynlaiseksi radikaalidemokratiaksi edustuksellisen demokratian sijaan. Neljänneksi, liikkeet lupaavat aina edes jonkinlaista mahdollisuutta henkilökohtaiseen muutokseen, vaikka todellisuudessa muutosta ei tapahtuisikaan. (Hyvärinen 1985, 28-30.)

Lisäksi Hyvärinen (1985, 72) erottaa toisistaan *yhteiskunnallisen liikkeen* sekä *joukkoliikkeen* käsitteet. Hänen mukaansa joukkoliikkeet ovat ajallisesti ja paikallisesti rajoittuneempia ja voivat olla esimerkiksi toimintaa, joka syntyy ”joukkojen” taistellessa puolueen tai ammattiyhdistyksen asettamien tavoitteiden puolesta. Yhteiskunnallisilla liikkeillä puolestaan on puolueista riippumaton päätöksenteko, historia ja toimintatapa.

Pohjoisamerikkalaisessa tutkimuksessa on perinteisesti oltu kiinnostuneita siitä, miten liike syntyy, miten se toimii ja miten se onnistuu saavuttamaan asetetut tavoitteet. Eurooppalainen tutkimus on puolestaan keskittynyt enemmän siihen, miksi ja millaisista olosuhteista liike nousee. (Kantola 2004, 330.) Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa on ollut vallalla kolme traditiota. Modernisaatioteoriat, teoriat organisaatioiden resursseista sekä poliittisesta mahdollisuusrakenteesta ja identiteettiteoriat. (Zirakzadeh 1997, xi.)

Termi *liike* sisältää jo ajatuksen siitä, että ollaan tekemisissä muuttuvan ja muutokseen pyrkivän ilmiön kanssa. Matti Hyvärinen (1985) lainaa Ottheim Rammstedtiä selittäessään liikkuvaa liikettä. Liikkeet toimivat aina suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Kun liike pyrkii muuttamaan yhteiskuntaa, on sen tehtävä jotain uutta sekä itsensä että ympäristönsä suhteen. Näin se muuttuu myös itse samalla, kun se muuttaa ympäristöään. Ainoastaan liikkuva liike voi muuttaa yhteiskuntaa. (Em. 100.)

Liikkeiden muutoksesta ja kehityskaaresta on olemassa erilaisia teorioita. Hyvärinen (1985, 101-111) jatkaa Rammstedtin jalanjäljissä ja jakaa liikkeiden elinkaaren seuraaviin osiin: kriisi, kriisin seurausten propagointi, protestin artikulointi, protestin voimistaminen, ideologian artikulointi, laajentumisvaihe, organisoituminen sekä institutionalisoituminen. *Kriisi* merkitsee tässä tapauksessa yksilön ja yhteiskunnallisen tilanteen vastakkainasettelua, jossa yksilö ei voi yksin saada aikaan muutosta, vaan tarvitsee tuekseen suuremman yksilöjoukon. *Kriisin seurausten propagointi* tarkoittaa yksilöiden yritystä saada kriisin uhrien ääni kuuluviin hallitsevissa elimissä. Hallitseva taho ei kuitenkaan voi ottaa viestiä vastaan, koska se tarkoittaisi kriisin olemassaolon tunnustamista ja johtaisi toimenpiteiden tarpeeseen. Tästä pettymyksestä seuraa *protestin artikulointi*. Protesti kohdistuu valtarakenteisiin ja pyrkii alleviivaamaan hallittujen ja hallitsevien vastakkainasettelua. Tässä vaiheessa protestoijat alkavat nähdä itsensä ja toimintansa liikkeenä. Kun protesti on saatu julkiseksi, on saatava järjestelmä reagoimaan. *Protestin voimistaminen* tähtää mahdollisimman suuren kansanjoukon huomion herättämiseen kehittämällä protestia

sisällöllisesti pyrkimyksenä osoittaa, miten kriisin poistaminen hyödyttää koko yhteiskuntaa, sekä tuomalla uusia välineitä keinovalikoimaan (lakot, mielenosoitukset yms.). Kriisin ratkaisemiseksi eivät siis riitä järjestelmän omat keinot, jolloin liike antaa uudet keinot. Liikkeen *ideologian artikulointi* kompensoi järjestelmän jättämän puutteen uskoa parempaan tulevaisuuteen. *Laajentumisvaiheessa* ideologiaa pyritään käyttämään liikkeen vaikutuksen laajentamiseen. Laajentuminen tarkoittaa myös sitä, että suurta joukkoa ihmisiä ei enää tavoiteta välittömässä vuorovaikutuksessa, joten kuvaan astuu painettu sana. Kirjallisen materiaalin tuottaminen vaatii kuitenkin liikkeen sisäistä eriytymistä eli jakaantumista keskuksen ja kannattajiin, jolloin kannattaja eivät enää voi vaikuttaa ideologiaan vaan ovat vain informaation vastaanottajia. Laajentumisesta seuraa liikkeen *organisoituminen* eli siirtyminen kohti muodollista yhdistysrakennetta. Lopulta vuorossa on *institutionalisoituminen*. Näin liike sopeutuu aiemmin vastustamansa järjestelmän osaksi ja vaikuttaa siitä lähtien yhteiskuntarakenteen mukaisia väyliä käyttäen. Sopeutuminen ei kuitenkaan tapahdu yksipuolisesti liikkeen puolelta vaan sen kehityksensä aikana käymä kamppailu on jo muuttanut vallitsevaa järjestelmää. Kaikki liikkeet eivät tietenkään käy läpi kaikkia vaiheita kriisistä institutionalisoitumiseen, vaan jokaisen vaiheen kohdalla liike voi joko jatkaa seuraavaan vaiheeseen tai lakata olemasta liike. (Hyvärinen 1985, 101-111.)

Saman Rammstedtin yhteiskunnallisen liikkeen kehityksen mallin esittää myös Siisiäinen (1982, 286-287). Hänen mukaansa malli edustaa yleisemmin yhteiskuntatieteellisessä kirjallisuudessa esitettyjä liikkeen kuvauksia. Kaj Ilmosen (1998) mukaan yleisin, mutta ei kaikille liikkeille pakollinen, elinkaaren malli on seuraava: alkuhapuilu, vahva mobilisaatio, vakiintuminen ja institutionalisoituminen ja rapautuminen. Vaiheiden selittämisen sijaan Ilmonen keskittyy painottamaan vaiheiden merkitystä uusien ja vanhojen liikkeiden vertailevassa tutkimuksessa. Erot löytyvätkin enimmäkseen liikkeiden kehityksen eri vaiheista, mistä johtuen eri-ikäisiä liikkeitä pitäisi tutkia niiden toisiaan vastaavia vaiheita vertaillen. (Ilmonen 1998, 21-22.)

Riitta Jallinojan (1983) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että liike on yleensä samaistettavissa yhdistykseen riippumatta siitä, pidetäänkö järjestöä liiketutkimuksen lähtökohtana vai pyritäänkö liikettä analysoimaan mahdollisimman monen järjestön avulla. Järjestäytyminen on osa liikkeen elinkaarta, ja mitä voimakkaammin liike on elänyt sitä todennäköisemmin se institutionalisoituu yhdistykseksi. Joka tapauksessa yhdistykset ovat olennainen osa liikettä. (Jallinoja 1983, 10-11.)

Yhteiskunnallisen liikehdinnän määrä ei ole vakio vaan sen intensiteetti, laajuus ja kesto vaihtelevat. Näiden vaihteluiden perusteella voidaan puhua protestijaksoista. (Rasmus 2006; Siisiäinen 1990; Tarrow 1999.) Protestisyklin käsite sisältää ajatuksen, että kollektiivinen toiminta ei kehity tasaisesti, vaan siinä on nousuja ja laskuja. Protesti alkaa yhteiskunnallisena liikkeenä jonkin yhteiskunnallisen epäkohdan muuttamiseksi. Vahvistuessaan protesti yleensä leviää muihin liikkeisiin ja organisaatioihin. Huippuvaiheen jälkeen protestin terä taittuu ja jos liike on saanut aikaan muutoksia, nämä vakiintuvat osaksi järjestelmää. (Siisiäinen 1990, 12.)

Siisiäisen (Marin ym. 1990) mukaan 1960-luku oli suomalaisen protestiliikkeen kulta-aikaa. Suomalainen järjestötoiminta on ollut vilkasta jo 1900-luvun alusta lähtien. Se sai kuitenkin kolauksen kansalaissodan jälkeen jolloin 2200 punaista järjestöä lakkautettiin. Uuteen kukoistukseen se nousi vasta pitkälti toisen maailmansodan jälkeen, jonka jälkimainingeissa puolestaan lakkautettiin 2900 äärioikeisto-järjestöä. Edellytyksiä uudelle kukoistukselle olivat muun muassa ristiriitaiset idän ja lännen suhteet, nopea teollistuminen ja modernisoituminen, Kekkonen ajan avoin politiikka (avoin kommunisteille ja vasemmiston nousulle) sekä poliittisen johdon avoin suhtautuminen nuoriso- ja opiskelijaliikkeisiin. (Marin ym. 1990, 56-63.) Siisiäinen määrittelee 60-luvun alkaneeksi Suomessa vuodesta 1963 jolloin Sadankomitea perustettiin ja Teiniliitto (perustettu 1939) elvytettiin. Protestiliikkeen voimana toimivat 1945–1950 syntyneet suuret ikäluokat, jotka elivät nuoruuttaan 1960-luvulla. (Em. 68.)

Protestiliikkeen alkuaikoina pysyttiin suomalaiselle aktivismille perinteisellä lainkuuliaisella linjalla, ja Sadankomitean järjestämä mielenosoitus Vietnamin sotaa vastaan 1965 olikin eräänlainen protestiliikkeen virstanpylväs (Marin ym. 1990, 72). Vuosina 1966–68 otettiin mielenosoittamisen mallia Euroopasta, ilman väkivaltaista piirrettä tosin. Vasemmistolaisen kauden huippukohta oli, vaikkakin vaatimaton eurooppalaisiin esikuviinsa verrattuna, Vanhan ylioppilastalon valtaus Helsingissä toukokuussa 1968. Se yhdisti monia vasemmistolaisia ryhmiä ja jotkut jopa ajattelivat vallankumouksen alkaneen. Valtaus oli samanaikaisesti alku radikaalille opiskelijaliikkeelle sekä lopun alkua yleiselle radikaalille vasemmistolle, koska tapauksen jälkeen eri ryhmät eivät enää voineet toimia samalla tavalla yhdessä politisoinnin hajottaessa kytköksiä. Paria seuraavaa vuotta leimasivat sekä vahva vasemmistolainen politisoituminen, kun opiskelijoita värvättiin puolueisiin, että radikaali

opiskelijatoiminta, moninaisine mielenosoituksineen, joissa ei aina vältytty henkilövahingoilta. Opiskelijoita aktivoivat niin kansainväliset sotatilanteet, asevelvollisuuden pakollisuus kuin suomalaiset yliopistouudistuksetkin. Vuosikymmenen vaihteen jälkeen radikalismi rauhoittui ja vaikuttamisen keinot muuttuivat maltillisemmiksi. (Marin ym. 1990, 74-80.)

”Pehmeiden arvojen” nousun myötä 1970-luvulla alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota suurien linjojen sijaan paikallisiin epäkohtiin. Yksilön arkimaailman sekä luonnonmukainen elämän arvonnousu saivat aktiiviset kansalaiset puuttumaan muun muassa ympäristön saastumiseen. Alkoi syntyä ns. uusia liikkeitä. Nämä jälkitraditionaaliset liikkeet ajoivat, ja ajavat yhä rauhan, naisten, eläinten, homojen, ympäristön sekä monen muun asiaa. (Rasmus 2006, 65; Ilmonen 1998, 15; Konttinen 1998, 187, 197; Rinne 1999, 152.)

Pertti Töttö (1985) väittää, että yksin yhteiskunnallinen muutos tai luonnon saastuminen eivät synnytä yhteiskunnallisia liikkeitä, vaan on tutkittava myös ihmisten arvo- ja ajatusmaailmassa tapahtuneita muutoksia. ”Uudet liikkeet synnyttäneessä kriisissä ei ole ensi sijassa kysymys taloudellisesta eikä ympäristökriisistä vaan kulttuurin, sosiaalisen integraation, arvojen, motivaation ja elämän mielekkyyden tasolle ilmenevästä subjektiviteetin kriisistä.” (Em. 98.) Subjektiviteetin kriisillä hän tarkoittaa, että yksilö ei näe järkeä elämässään. Jotta elämä voisi olla mielekästä, pitäisi tulevaisuuden näyttää nykyisyyttä paremmalta. Yhteiskunnallisissa tilanteissa, joissa tulevaisuus näyttää ei-toivotulta, yhteiskunnalliset liikkeet luovat toivoa paremmasta. (Töttö 1985, 98.) Vanhat liikkeet ovat institutionalisoiduttuaan kiinnittyneet valtiorakenteisiin ja muuttuneet modernisaation edustajista sen jarruiksi. Ne ovat muuttuneet jäykiksi poliittisiksi ohjelmiksi, joille notkeat ja vielä paikkaansa hakevat uudet, yhden asian liikkeet tarjoavat aktiivisen vaihtoehdon. (Ilmonen 1998, 25-28.) Uusien liikkeiden toiminta on joustavaa, koska niillä ei (vielä) ole hierarkkista koneistoa, vaan ne toimivat ”ruohonjuuritasolla”, eivätkä aina täysin lain puitteissa (Ilmonen 1998, 31). Uudet liikkeet eivät tuota pelkästään uuden tiedon kautta syntyviä vaihtoehtoisia merkityksiä, vaan myös sosiaalisia identiteettejä, poliittisten reformien sijaan. (Em. 25-29.)

Merkittäviä suomalaisia liikkeitä

Teollistumisen ja palkkatyöläisten lisääntyessä Suomeen syntyi 1800-luvun lopulla työväenluokka, johon kuuluneet työskentelivät tehtaissa ja tuotantolaitoksissa sekä yleensä

asuivat työläisille tarkoitetuilla alueilla tuotantolaitosten läheisyydessä. Teollistumisen alkuvaiheissa työaikoja ja -oloja ei säännelty lailla ja palkat olivat pieniä. Työväen järjestäytymisen pohja on muun muassa käsityöläisten ammattikunnissa ja kisällien yhdistyksissä. Järjestäytyminen alkoi kuitenkin todella vasta, kun sivistyneistö huolestui työläisten ”siveellisestä tilasta” ja alettiin perustaa erilaisia sivistyskerhoja, kuten lukupiirejä ja laulukerhoja sekä oma-apu-yhdistyksiä. (Kautto 2004, 21-25.) Irma Sulkusen ja Risto Alapuron (1989) mukaan 1880-luvulla alkunsa saanut raittiusliike oli Suomen työväenliikkeen keskeinen esivaihe. Aivan 1900-luvun alun huippuvuosina työväestön kansoittama raittiusliike oli organisaationa avainasemassa työväestön järjestäytymisen ja sen yhteiskunnallisen tietoisuuden kehittämisessä. (Sulkunen & Alapuro 1989, 142-143.)

Ensimmäinen varsinainen työväenyhdistys perustettiin 1883 ja ensimmäinen edustajainkokous pidettiin lopulta vuonna 1893. (Kautto 2004, 25.) Työväenyhdistys ajoi työläisten sekä taloudellisia että poliittisia etuja. Tavoitteissa oli muun muassa kahdeksantuntinen työpäivä, yleinen äänioikeus, maksuton koulutus, naisten työolojen parantaminen sekä ammattiyhdistysten perustaminen. (Kautto 2004, 26; kts. Jokinen & Saaristo 2002, 235.) Poliittinen ja ammatillinen työväenliike alkoivat kehittyä Suomessa samanaikaisesti (Kautto 2004, 27). Teollisuustyöväestön järjestäytyminen alkoi toden teolla vuoden 1905 suurlakon jälkeen, kun kansalaisten oikeuksia polkeneita määräyksiä kumottiin. (Kautto 2004, 29; kts. Kettunen 1989, 237.) Ensimmäinen valtakunnallinen työehtosopimus solmittiin vuonna 1900 kirjapainoteollisuudessa ja se oli ainoa lajissaan toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan asti. Paikkakunta- ja työpaikkakohtaisia työehtosopimuksia solmittiin käsityö- ja rakennusaloilla. (Kautto 2004, 29.)

Raittiusliike oli merkittävässä osassa myös naisten järjestäytymisessä 1900-luvun alussa, kun työväestön siirtyessä omiin työväenjärjestöihinsä keskiluokkaiset naiset nousivat liikkeessä keskeiseen asemaan. Naisliike yhdistetään usein lähinnä naisasiajärjestöjen luomaksi liikkeeksi, mutta Sulkusen (1989, 164) mukaan naisliikkeen sisarusrintama koostui laajasta pohjasta erilaisia järjestöjä ja sen toiminta ulottui erilaisille yhteiskunnallisille aloille. Naisasianaiset pyrkivät vapauttamaan naisen biologiaan perustuvasta, saamattomaksi leimatusta äitiroolista ja luomaan sosiaalista ja aktiivista äiti-instituutiota, joka ei perustu pelkkään biologiaan. Samoihin aikoihin alkoi muodostua käsitys äidin, isän ja lasten muodostamasta ydinperheestä. Tämän yksikön aikaisempaa yksityisempi koti määriteltiin naisen valtakunnaksi. (Sulkunen 1989, 157-164.) Jallinoja (1983) erottaa naisialiikkeen

yleisestä, kaikkea naisten liikehdintää kuvaavasta naisliikkeestä. Hän näkee naisasialiikkeen pienenä, mutta merkityksellisenä osana naisliikettä. Naisliikkeessä on mukana kirjava joukko järjestöjä, joilla on tietty tavoite ja jäsenkriteerejä eivätkä ne kaikki pyri muuttamaan naisten elämäntilannetta olennaisesti. Naisasialiikkeessä puolestaan nähdään kaikilla naisilla olevan yhteisiä etuja ajettavanaan eikä naisjoukkoa rajata minkään kriteerin mukaan. Naiskysymys on esillä laajasti, naisten elämäntilanteeseen pyritään vaikuttamaan ja naisia koskevia käsityksiä muuttamaan. (Jallinoja 1983, 15-16.)

Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukausia on kolme. Näinä aikoina naisasialiikkeen jäsenmäärä on kasvanut ja uusia yhdistyksiä perustettu. Ensimmäinen taistelukausi sijoittuu vuodesta 1884 noin vuoteen 1907. Tällä aikavälillä perustettiin Suomen Naisyhdistys (vuonna 1884), Unioni Naisasialiitto Suomessa (1892) sekä Suomalainen Naisliitto (1907). Toinen taistelukausi kesti vuodesta 1966 vuoteen 1970 eli Yhdistys 9:n elinajan. Kolmatta taistelukautta leimasi uuden feministisesti ajattelevan sukupolven esiinmarssi. Taistelukausi alkoi vuonna 1973, kun toisistaan tietämättä kaksi feministiryhmää aloitti toimintansa. Nämä kaksi ja muutamat muut muodostivat vuonna 1976 rekisteröimättömän yhteisön, Feministit – Feministerna. Kolmannen kauden olennainen vaikuttaja oli myös Naisasialiitto Unioni, jonka jäsenmäärä kasvoi 1970-luvulla. Tämä kausi jatkui 1980-luvulle. Jäsenmääriä tärkeämpää taistelukausissa on kuitenkin se, että niiden aikana muotoiltiin aivan uutta naiskäsitystä Suomessa. (Jallinoja 1983, 17-19.)

Nuorisoseuraliike kuuluu tähän listaan olennaisesti jo senkin vuoksi, että Sivistysliitto ja Opintokeskus Kansalaisfoorumin juuret ovat nuorisoseuraliikkeessä. Myös nuorisoseuraliike sai alkunsa 1880-luvulla kansallisen heräämisen ja sivistysaatteen nousun myötä. Nuorisoseuraliike aloitti kansanliikkeenä ja organisoitui myöhemmin piirijärjestöiksi ja valtakunnallisiksi liitoiksi. Ensimmäisenä järjestäytyi Etelä-Pohjanmaan Nuorisoseurojen Liitto jo vuonna 1882. 1897 aloitti toimintansa Suomen Nuorison Liitto, josta tuli nuorisoseurojen keskusliitto Suomen Nuorisoseurojen Liitto vuonna 1994. Keskeistä nuorisoseuraliikkeen toiminnassa on ollut itsekasvatus- ja sivistysaatteen mukainen kansanvalistustoiminta. Esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon sekä kirjastolaitoksen kehittäjänä nuorisoseuratoiminnalla on ollut merkittävä osa. Toiminnan laajenemisen myötä eri toimintamuotoja varten nähtiin tarpeelliseksi perustaa omia liittojaan. Alle 16-vuotiaiden nuorisoseuralaisten harrastustoiminnan kehittämistä varten perustettiin Kalevan Nuorten Liitto 1960 ja kansanmusiikkiharrastuksen kehittämistä ja koordinointia varten Suomen

Kansanmusiikkiliitto 1968. Opintotoiminnan järjestämiseksi perustettiin oma, Vapaan Sivistystoiminnan Liitto 1976, jonka nimi muutettiin vuonna 2001 Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry:ksi. (Sivonen 2005.)

Uusien liikkeiden osalta Kojjärveä ei voi jättää mainitsematta. Forssan Kojjärven tapahtumat keväällä 1979 olivat käännteentekeviä suomalaisten yhteiskunnallisten liikkeiden kannalta ja erityisesti *uusien liikkeiden* synnyssä. Kojjärvellä tuotiin ensimmäistä kertaa suora toiminta mukaan yhteiskunnallisten liikkeiden keinovalikoimiin sekä käytettiin mediaa aktivistien hyväksi aivan uudella tavalla. (Jokinen & Saaristo 2002, 236.) Järven laskuojan perkaamista ja tärkeän lintujärven suojelua ajaneet ympäristöaktivistit kahlitsivat itsensä metsätyökoneisiin estääkseen niiden toiminnan. He kutsuivat paikalle media edustajat ja saivat protestilleen paljon maanlaajuista huomiota. Kojjärvi-liike avasi väylän tuon ajan muille vastaavanlaisille purkauksille ja loi esimerkkiä väkivallattomasta suorasta toiminnasta tuleville liikkeille (Rasimus 2006, 76). Rasimuksen mukaan Kojjärvi-liike noudatti oppikirjamaisesti liikkeen elinkaaren perusmallia institutionalisoitumiseensa saakka (em. 67).

Identiteetti liikkeissä

Liikkeet ja niissä toimiminen tuottavat *identiteettejä* (Ilmonen 1998, 29). Klaus Mäkelän (1998, 307) mukaan sosiaaliset liikkeet ovat aina luoneet identiteettejä. Esimerkiksi työväenliike on ollut uusien liikkeiden tapaan identiteettiä luova ja muokkaava liike (Ilmonen 1998, 33). Kuitenkin Mäkelän mukaan on perusteltua puhua uusien liikkeiden kohdalla jopa *identiteettiliikkeistä*, joissa liikkeen sisäinen identiteettityö ja sosiaalisen tilan raivaaminen identiteettien ilmaisemiselle on olennainen osa toimintaa (Mäkelä 1998, 307). Myös Rasimus (2006, 66) kutsuu uusia liikkeitä identiteettiliikkeiksi, koska ne tarjoavat toimijoilleen yhteisiä samaistumisen kohteita. Niiden on mahdollista tarjota esimerkiksi kollektiivisesti sellainen elämäntapa, jota ei yksin voisi toteuttaa. Stuart Hall (1999, 43; kts. myös Lappalainen 2002, 92) puolestaan näkee, että uusien liikkeiden synty oli askel kohti identiteettipolitiikkaa eli sitä, että kukin liike vetoaa yhteen identiteettiin.

Kollektiivinen identiteetti on interaktiivinen, usean yksilön kesken jaettu käsite, jota ei luonnostaan ole olemassa, vaan se syntyy aina prosessin tuloksena (Melucci 1995, 44; Taylor & Whittier 1995, 172). Meluccin (1995, 51; kts. myös Lappalainen 2002, 97) mukaan kollektiivinen identiteetti ei ole todellinen, olemassa oleva asia, vaan käsite ja analyttinen työkalu. Hän muistuttaa, että aina kun puhumme käsitteistä, emme ole tekemisissä itse

todellisuuden kanssa, vaan niiden linssien, joiden läpi tarkastelemme todellisuutta. Kollektiivinen identiteetti toimii Meluccin (1995) mukaan tällaisena linssinä ainoastaan, jos voimme tarkastella sen avulla jotain sellaista ilmiötä tai ilmiön osaa, jota ei voi tarkastella minkään muun työkalun avulla. Kollektiivisen identiteetin käsite muodostettiin murtamaan yhteiskunnallisten liikkeiden kaksipuolista tutkimusta (em. 51). Nämä kaksi perinnettä keskittyvät liikkeiden toiminnan edellytyksiin ja yksilöiden osallistumismotivaation tarkasteluun (em. 42). Erityisesti symboliikan tuottaminen sekä kulttuurin keskeinen merkitys nykyaikaisissa liikkeissä ilmiöitä, joita vanhojen menetelmien avulla ei ole kattavasti pystytty tarkastelemaan (em. 51). Kollektiiviseen identiteettiin sisältyy päämäärien, keinojen ja toimintakenttien tietoinen ja tarkoituksellinen määrittelemineen. Siihen liittyy aktiivisten yksilöiden verkosto, jotka kommunikoivat, neuvottelevat, vaikuttavat toistensa mielipiteisiin ja tekevät päätöksiä. Organisaation muodot, johtajuus, kommunikointikanavat ja -välineet ovat osa tätä verkostoa. Kollektiivisen identiteetin muodostamiseen vaaditaan vielä henkilökohtainen emotionaalinen panostus sekä laaja kirjo tunteita, koska: ”Ilman tunnetta ei ole tietoisuutta eikä merkitystä.” (Oma suom.) (Melucci 1995, 44-46.)

Yhteiskunnalliset liikkeet luovat kollektiivista identiteettiä suhteessa mahdollisuuksiin ja pakkoihin. Toimijat kykenevät tunnistamaan itsensä, kunhan tekevät eron itsensä ja ympäristönsä välillä. Samoin liikkeen itsetietoisuus syntyy suhteessa ulkopuoliseen maailmaan. (Melucci 1995, 47.) Kollektiivinen identiteetti syntyy yhteisestä tavoitteesta ja sitoutumisesta tietyille asialle antaen samalla yksittäiselle toimijalle tunteen yhteenkuuluvuudesta. Tärkein identiteettiä muokkaava tekijä on ryhmän rajaaminen *meihin* ja *muihin*. (della Porta & Diani 2006, 21-22.) Kollektiivinen identiteetti varmistaa ajallisen jatkuvuuden ja pysyvyyden yhteiskunnallisissa liikkeissä. Se säätelee yksilöiden jäsenyyttä ja määrittelee edellytykset uusille jäsenyyksille sekä kriteerit, joiden mukaan jäsenet tunnistavat itsensä ja joiden avulla heidät tunnistetaan. Jokaisella liikkeellä on omat määritelmät ja kriteerit, joilla identiteettiä muodostetaan ja muokataan. (Melucci 1995, 49; kts. myös Lappalainen 2002, 99.)

Tarrow (1999) erottaa identiteetin ja kansalaistoiminnan kohtaamisessa neljä puolta. Ensinnäkin, ”luonnolliset” identiteetit ovat usein sosiaalisen liikkeen taustalla, mutta liikkeet toisaalta pyrkivät myös muuttamaan näitä ”annettuja” identiteettejä. Esimerkiksi USA:ssa tummaihoiset ovat tehneet tietoista työtä luodakseen positiivisemmän mustan identiteetin. Toiseksi, sosiaaliset liikkeet luovat yhteisiä identiteettejä voidakseen toimia kollektiivisesti ja

johdonmukaisesti. Usein ne ovat kuitenkin ryhminä hajanaisempia ja häilyvämpiä kuin antavat ymmärtää. Kolmanneksi, ryhmän sisälläkin tehdään rajanvetoja toisiin eli esimerkiksi aktiivisemmat jäsenet luovat yhteisen passiivisista jäsenistä eroavan identiteetin. Neljänneksi, liikkeen perustaminen valmiille identiteettipohjalle on helppoa, mutta se ei vielä saa ihmisiä toimimaan. (Tarrow 1999, 119.)

Julkisuus ja median (hyväksi)käyttö

Jürgen Habermas (2004, 21) lähtee kirjassaan Julkisuuden rakennemuutos liikkeelle *julkisen* ja *julkisuuden* termeistä. Hänen mukaansa käsitteiden käyttö osoittaa, että niillä on monia ristikkäisiä merkityksiä, joista syntyy sekava kudos. Edes tieteellisessä keskustelussa ei ole onnistuttu luomaan uusia toimivampia termejä ja kategorioita perinteisten tilalle. Tästä syystä julkisuus on vaikea määritellä. Habermas ottaa esimerkiksi muun muassa julkisen tilaisuuden ja julkisen rakennuksen eron. Julkiseen tilaisuuteen voi jokainen osallistua, julkinen rakennus puolestaan viittaa julkishallinnon rakennukseen eikä siihen, että rakennukseen olisi kaikilla vapaa pääsy.

Matti Hyvärinen (1985) lähtee määrittelemään julkisuutta Immanuel Kantin ajatusten sekä radikaalin porvariston alkuperäisen idean pohjalta. Kant näki julkisuuden oikeusjärjestelmän perustana sekä valistuksen menetelmänä (Habermas 2004, 163). Porvarillisen julkisuuden perusajatus taas on, että sensuuri on murrettava ja vain julkinen keskustelu tuottaa moraalisesti kestäviä ratkaisuja (Hyvärinen 1985, 240; Habermas 2004, 57). Media, eli alun perin lähinnä lehdistö, pystyi varhaisessa muodossaan vain kokoamaan yksityishenkilöiden kriittis-pohtivaa keskustelua. Nykyisin tuo keskustelu käydään lähes kokonaisuudessaan viestimissä. (Habermas 2004, 276.) Ongelman tuottaa se, että yhteiskunnassa kaikki eivät ole samanarvoisia tai heitä ei oteta mukaan keskusteluun. Julkisuus on myös riippuvainen välineistä ja niiden omistus- ja valtasuhteet väistämättä vaikuttavat asioihin, joita julkisuudessa käsitellään sekä siihen, miten näitä asioita julkisuudessa käsitellään. Kaikki eivät siis näy julkisuudessa, mutta julkisuus on siitä huolimatta kaikkia varten. (Hyvärinen 1985, 240-241.) Myös Saaristo (2000, 42) muistuttaa, etteivät kaikki ole samanarvoisia suhteessa julkisuuden kenttään. Yksiltä ei kysytä, vaikka heillä olisi sanottavaa, toiset eivät kerro, vaikka heiltä kysytään. Kolmansia ei kiinnosta julkisuuden kenttä lainkaan.

Julkisuus on kuitenkin ehdoton edellytys uusien liikkeiden toiminnalle. Ne tarvitsevat tiedotuskanavia diskurssiensa vakiinnuttamiseksi, mutta tiedotuskanavien hallinta vaatii

asiantuntijuutta ja erityistä kykyä nähdä omien toimintojensa vaikutuksia toimintakentällä ja konflikteissa. (Ilmonen 1998, 30-31.) Koijärven tapaus 1979 oli Suomen yhteiskunnallisille liikkeille käännteentekevä, koska se toi mediajulkisuuden ihan uudella tavalla mukaan liikkeiden keinovalikoimaan. Aktivistit kahlitsivat itsensä kaivinkoneisiin, paikalle kutsuttu media levitti kuvat koko kansan nähtäville ja järvi saatiin pelastettua. (Jokinen & Saaristo 2002, 236.)

Toisin kuin institutionaalisilla poliittisilla toimijoilla, liikkeillä ei ole aseman kautta taattua suoraa pääsyä julkisuuteen. Niiden on kiinnitettävä median huomio toimintansa avulla. (Rasmus 2006, 226.) Tiedotuskampanjoinnissa informaation laatu on yhtä tärkeää kuin sen määrä. Laadun takaa luotettavan tiedon kerääminen. Määrän eli sen, miten paljon asia lopulta näkyy julkisuudessa, määrittää puolestaan tiedon muotoilu toimittaja kiinnostavaan muotoon sekä oikeaan aikaan kampanjoiminen. Tämä tarkoittaa, että kampanjan näkyminen mediassa voi olla kiinni asialle itselleen niinkin triviaalista asiasta kuin vuodenajasta tai viikonpäivästä. (Tammilehto 1989, 157-161.) Lisäksi eri julkisuuden kentillä on omat tapansa, käytäntönsä ja rajoitteensa, jotka joko tietoisesti tai tahtomattaan vaikuttavat siihen, mitä julkaistaan (Saaristo 2000, 42). Media ei siis pelkästään peilaa yhteiskunnassa käytyä keskustelua vaan on suuri vaikuttaja juurikin siihen, mistä yhteiskunnassa keskustellaan. Siksi liikkeet eivät nykypäivinä voi elää ilman mediaa. Liikkeiden on siis mukauduttava median toimintalogiikkaan eli nopeaan toimintarytmiin, tapahtumakeskeisyyteen ja uutiskriteereihin. (Rasmus 2006, 202-203.)

Länsimaiset yhteiskunnat ovat yhä riippuvaisempia mediasta. Sitä eivät tarvitse vain yhteiskunnalliset liikkeet, vaan kiinteä suhde mediajulkisuuteen näkyy kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Esimerkiksi poliittisten puolueiden kannatus on osin media käsissä ja yksittäinen poliitikko voi lisätä suosiotaan esiintymällä asiaohjelmien lisäksi, tai jopa sijaan, viihdeohjelmissa. (Rasmus 2006, 226.) Medialla on olennainen rooli myös järjestelmän ja sen haastajien vuorovaikutuksessa. Media muokkaa päättäjien käsityksiä liikkeistä, jolla voi olla joko positiivisia tai negatiivisia, mutta joka tapauksessa hyvinkin konkreettisia vaikutuksia liikkeen toimintaan. (Em. 204.) Mediapuhe ei suoraan muuta yleisön mielipidettä esitetyistä asioista vaan ne toimivat vuorovaikutuksessa. Mediadiskurssin avulla kansalaiset luovat merkityksiä, ja julkinen mielipide puolestaan vaikuttaa siihen, mitä ja miten asiat mediassa esitetään. (Saaristo 2000, 40.) Joukkoviestimillä on lisäksi kokoava vaikutus. Ne synnyttävät yhteyksiä ryhmien ja instituutioiden sekä eri

toimijoiden ja kansan välille. Ne välittävät tietoa siitä, mitä muilla julkisilla areenoilla tapahtuu. (Saarinen 2000, 43.)

On myös olemassa vaihtoehtoja tavanomaiseksi mielletylle mediajulkisuudelle, jossa täytyy taistella palstatilasta muiden uutisaiheiden kanssa. Suomessa vasta- ja alakulttuurit ovat perinteisesti olleet erittäin aktiivisia luodessaan omaehtoista julkisuutta itse toimitettujen, enemmän tai yleensä vähemmän säännöllisesti ilmestyvien vaihtoehtolehtien kautta. Suurin näistä lienee säännöllisesti ilmestyvä, itsensä yhteiskunnalliseksi kulttuurilehdeksi määrittelevä Voima, jonka painos oli vuonna 2005 50 000 kpl. Vaihtoehtolehtien yhteinen ongelma on se, että ne pääasiassa tavoittavat vain asiasta jo kiinnostuneet ja ennalta valikoituneet lukijat. Internetin käytön yleistymisen myötä painettujen lehtien määrä on laskenut merkittävästi. Toinen vaihtoehtoinen kanava tiedon jakamiseen ja yleisön huomion kiinnittämiseen on lentolehtisten jakaminen. Tämä tapa voi potentiaalisesti tavoittaa sellaisetkin, joita vaihtoehtomedia ei muuten tavoita ja tarjoaa lisäksi aktivisteille tärkeän mahdollisuuden toimia suorassa kontaktissa yleisön kanssa. Vaikka keskustelua ei syntyisikään ja lentolehtinen lentäisi seuraavaan roskakoriin, jakajat näkyvät kuitenkin katukuvassa ja tätä kautta luovat tietoisuutta aktiivisesta toiminnasta. (Rasimus 2006, 213-215.)

Julkisuudesta ei enää nykyään voi puhua mainitsematta Internet-julkisuutta. Uuden informaatioteknologian merkityksestä kansalaisaktivismille on keskusteltu vilkkaasti, mutta varsin epäanalyttisesti. Yhteisymmärrykseen ei olla päästy edes siitä, mitä informaatioteknologia sisältää: pelkät laitteet vai myös käyttäjät, sisällöt ja rakenneympäristöt. Yleinen rajaus keskusteluissa onkin pitäytynyt Internetissä ja sen sovelluksissa. (Rasimus 2006, 216.)

Käsitteellisestä hajanaisuudesta huolimatta informaatioteknologian hyödyntäminen on avannut aivan uuden ulottuvuuden yhteiskunnallisten liikkeiden toiminnassa (Siisiäinen 2003, 55). Kansalaistoiminnan kannalta Internetin mahdollisuudet ovat erityisesti viestinnässä. Asia, jonka ilmoittamiseen ennen vaadittiin esimerkiksi soittorinki tai fyysisen ilmoitustaulu, voidaan nyt ilman kustannuksia jakaa silmänräpäyksessä valtaville määrille ihmisiä sähköpostin välityksellä. Internet-pohjaiset keskustelut, sähköpostilistat ja järjestöjen kotisivut ovatkin nykyään kansalaistoiminnassa tärkeimmät informaatiokanavat. Erityisesti kotisivuilla voidaan esitellä järjestöä, jakaa tietoa sekä lisätä linkkejä muuhun Internetistä

löytyvään materiaaliin, kuten lisätietoon alasta tai aiheesta sekä yhteistyökumppaneista. (Rasimus 2006, 220.) Internetin mahdollisuuksista huolimatta ongelma on sama kuin vaihtoehtolehtien kohdalla: tieto tavoittaa vaan ne, jotka ovat jo siitä kiinnostuneet ja osaavat sitä hakea (Rasimus 2006, 222).

Rasimus tiivistää Internetin merkityksen nykyiselle kansalaisaktivismille niin, että ”se on helpottanut joitain organisatorisia rutiineja ja käytäntöjä, tehostanut tiedonhankintaa sekä mahdollistanut erittäin nopean reagoinnin erilaisiin tapahtumiin” (Rasimus 2006, 223). Se ei kuitenkaan ole onnistunut korvaamaan vanhoja toimintamuotoja uusilla, vaan kansalaisaktivismille tärkeä henkilökohtainen toiminta ja kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus ovat yhä olemassa, vaikka informaation välittäminen ei enää vaadikaan kokouksen järjestämistä ja henkilökohtaista kohtaamista. Internet on kuitenkin niin uusi ja nopeasti kehittyvä ilmiö, että lopullisten johtopäätösten vetäminen sen vaikutuksista kansalaisaktivismiin on epäilemättä ennenaikaista. (Rasimus 2006, 223-225.)

Yhteisöllisyyden kannalta niin perinteisellä julkisuudella kuin Internet-julkisuudellakin on kääntöpuolensa. Tapauksissa, joissa yhteisöllisyys on julkisuuden kautta luotua, ei jäsenten sitoutuminen ole kovin vahvaa. (Ilmonen 1998, 31.)

2.3. Kolmas sektori

Kolmas sektori on Suomessa taho, joka toimii julkisen (valtio ja kunnat) sekä yksityisen (yritykset, markkinat) rinnalla ja vastapainona. Se muodostuu kansalaisten muodostamasta ja johtamasta, virallisesti järjestäytyneestä, voittoa tavoittelemattomasta ja yleishyödyllisestä toiminnasta. Kolmannesta sektorista on käytetty eri maissa kymmeniä erilaisia nimityksiä, kuten *voittoa tavoittelematon sektori* (USA), *riippumaton sektori* (Iso-Britannia), *vapaaehtoissektori* (Ruotsi, Norja, Tanska) ja *aatteellinen sektori* (Ruotsi). Näistä jokaisella voidaan tarkoittaa hieman eri asioita. Edes kaikkein käytetyimmät termit eivät täysin kohtaa sisällöltään. Lisäksi saman yhteiskunnan sisällä eri tieteenaloilla voidaan käyttää sektoreista eri nimiä. Terminä kolmas sektori on suhteellisen uusi. Se on otettu käyttöön vasta 1970-luvulla ja on sen vuoksi vielä muutoksessa. (Helander 1998, 33-36; kts. Helander & Laaksonen 1999, 14.) Termi on kuitenkin kansainvälisyytensä ja tunnettavuutensa vuoksi juurtunut Suomeenkin. Haastajaksi kolmas sektori -nimitykselle Aaro Harju esittää Antti Hautamäen

termiä *kansalaissektori*, joka kuvaa Harjun mukaan paremmin sektorin ydintä, kansalaisten aktiivisuudesta syntyvää toimintaa, eikä alentaisi sitä järjestysnumeroinnilla. (Harju 2005b, 15-17.)

Sektoreiden vuoronumeroinnista on monenlaisia teorioita, ja näkökannasta riippuen niin niiden sisällöt kuin määrätkin vaihtelevat. Siitäkin, kannattaako numerointia käyttää ollenkaan, on monenlaista mielipidettä. Mikäli pitäydytään ajatuksessa, että sektoreita on kolme, järjestysluku selittyy aiemmalla käsityksellä yhteiskunnan jakautumisesta kahteen osaan: julkiseen ja yksityiseen. Julkisen sektorin synonyymina voidaan pitää *valtiota*. Suppeasti tähän sektoriin kuuluvat vain valtion budjettitalouden piiriin kuuluvat yksiköt ja laajasti kaikki julkista valtaa käyttävät hallintoelimet. Yksityinen sektori on voittoa tavoitteleva taho ja se mielletään usein samaksi kuin *markkinat*, vaikka yksityiseen sektoriin sisältyy myös paljon toimintaa, joka ei tapahdu markkinoilla. Määriteltiinpä sektorit miten tahansa, ne eivät ole tarkkarajaisia kokonaisuuksia, vaan niiden toiminnot voivat olla hyvinkin lähellä tai limittäisiä toisten sektoreiden kanssa. (Helander 1998, 22-25.)

Suomessa perustettiin yhdistyksiä jo 1700-luvulla. Ensimmäiset seurat olivat vapaamuurariyhdistyksiä ja muita mystisyyteen taipuvaisia salaseuroja. Vuosisadan vaihteessa salaseurat kiellettiin koko Venäjän valtakunnassa ja alkoi syntyä sivistysseuroja. Ne tähtäsivät yksilön käytännölliseen hyötyyn ja pyrkivät aiemmasta poiketen mahdollisimman suuriin jäsenmääriin. 1800-luvun puolen välin tienoilla suomalaisella poliittisella ja kulttuurisella eliitillä oli suuri paine seurata ulkomaisia esikuvia ja luoda keskusjärjestöjä, jotka kokoaisivat ja jakaisivat kansallisia voimavaroja ja loisivat kansallista yhteenkuuluvuutta. Ensimmäisenä painetta helpottamaan perustettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seura vuonna 1831. Vapaaehtoistoiminnan merkitys yhteiskunnan kehityksessä korostui ja alkoi syntyä sellaisia seuroja kuin raittius- ja rouvasväenyhdistyksiä, oma-apuyhdistyksiä, säästöpankkeja sekä ensimmäinen vapaaehtoinen palokunta. Tämä Alapuron ja Steniuksen yhdistysliikkeeksi kutsuma ilmiö oli Euroopan laajuinen ja perustui porvariston ja palkkatyöväestön vapautumispyrkimykseen eli yrityksiin irrottaa yhteiskunta valtion holhouksesta. Ajateltiin, että yhdistysten kautta yhteiskunnan erilaiset puutteet ja ongelmat saadaan ratkaistuksi. (Alapuro & Stenius 1989, 21-27.)

Marita Ruohosen (2003, 44) mukaan suomalaisen kolmannen sektorin juuret ovat juuri rouvasväenyhdistyksissä, 1840-luvulla alkunsa saaneissa hyväntekeväisyisyhdistyksissä.

Yhdistykset toimivat turvattomien lasten sekä köyhälistön naisten hyväksi ja loivat säätyläisnaisille väylän vahvistaa omaa sosiaalista asemaansa. 1880-luvulla aloittivat ensimmäiset uskonnolliset hyväntekeväisyysjärjestöt diakoniatyön johdolla. Teollistumisen ja työväestön kansallisen itsetunnon nousun myötä ”ylhäältä” tulevaa apua ei enää hyväksytty, vaan alettiin muodostaa omia keskinäisen auttamisen tapoja. Toisen maailmansodan jälkeen syntyi erityisesti väestö- ja perhepoliittisia järjestöjä, ja 60-luvulla olivat muodissa puolestaan yhden asian liikkeet. 1970-luvulla ammatillisen avun tarjoaminen tuli keskeiseksi auttamisen väyläksi, eikä vapaaehtoistoimintaa arvostettu. 1990-luvun laman seurauksena kolmas sektori koki arvonnousun, mutta silloin odotukset olivat liiankin suuret. Vapaaehtoistoiminta on ollut perustana suomalaiselle hyvinvointiyhteiskunnalle, jonka neuvoloiden, päihdehuollon ja vammaistyön eri muotojen taustalla on juuri aktiivinen kansalaistoiminta. (Ruohonen 2003, 44-46; kts. Siisiäinen 2009, 108.) Pohjoismaissa tällä sektorilla tapahtuva toiminta on vahvasti järjestö- ja organisaatiopohjaista ja levittäytyy vertikaalisesti ruohonjuuritasolta kattojärjestöihin. Tämä takaa kolmannen sektorin toimijoille suuren pysyvyyden ja toimintakyvyn. (Helander 1998, 12.)

Mitä kolmanteen sektoriin sitten sisältyy? Helanderin (1998) mukaan Johns Hopkins -ryhmässä tuotettu määritelmä on yksi pisimmälle kehitellyistä. Ryhmän päämäärä oli selvittää mahdollisimman konkreettisesti ja operationaalisesti, mitkä organisaatiot ja instituutiot kuuluvat kolmanteen sektoriin. Määrittely perustuu viiteen kriteeriin: rakenteellisuuteen, yksityisyyteen, voittoa tavoittelemattomaan jakamiseen, itsehallinnollisuuteen sekä vapaaehtoisuuteen. *Rakenteellisuudella* viitataan institutionalisoituneisuuteen, jonka selkein osoitus on johonkin rekisteriin kuuluminen. *Yksityisyys* tarkoittaa, ettei organisaatio ole julkisten viranomaisten välittömässä ohjauksessa, mutta voi silti vastaanottaa tukea niiltä. *Voittoa tavoittelematon* organisaatio ei saa tuottaa voittoa omistajilleen tai johtajilleen, mutta saa silti kerätä varoja, kunhan ne käytetään sen omaan perustoimintaan. *Itsehallinnollisuuden* periaate on, että organisaatio pystyy valvomaan omia toimintojaan esimerkiksi omien sääntöjensä ja menettelytapojensa kautta. *Vapaaehtoisuus* puolestaan viittaa vapaaehtoiseen jäsenyyteen sekä vapaaehtoisuuteen toiminnan kaikilla tasoilla. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaiken toiminnan olisi oltava vapaaehtoista. Jotta organisaation voi määritellä kuuluvaksi kolmanteen sektoriin, sen on täytettävä kaikki viisi kriteeriä, vaikka se olisikin osittain tulkinnanvaraista. (Helander 1998, 53-55, Helander & Laaksonen 1999, 16-18.)

Kirkkokunnat ja varsinaiset puoluejärjestöt rajataan Johns Hopkins -määritelmän mukaan kolmannen sektorin ulkopuolelle, vaikka ne täyttäisivätkin kriteerit. Kirkkokunnat siksi, että ne hoitavat monia julkisia tehtäviä ja niillä on oikeus kerätä veroja, ja puolueet, koska ne asettavat ehdokkaita vaaleihin. Toisaalta puolueiden alajärjestöt, kuten nuoriso- ja opiskelijajärjestöt, hyväksytään kuuluvaksi kolmanteen sektoriin. (Helander 1998, 55-56, Helander & Laaksonen 1999, 32.) Johns Hopkins -ryhmän luoma jaottelu on kuitenkin vain yksi tapa määritellä kolmannen sektorin sisältöä. Löyhästi kolmas sektori voidaan määritellä muun muassa toiminnoiksi, jotka ovat vapaita pakosta sekä voittojen tavoittelusta ja niiden jakamisesta. Lisäksi määrittelyä voidaan tehdä esimerkiksi oikeudellisin perustein (yhdistyslaki, verolaki), sen mukaan miten yhdistys hankkii tulonsa tai vaikkapa organisaation tehtävän mukaan. Valinnat erilaisten määritelmien kesken tehdään tieteenalan mukaan. (Helander 1998, 62-65.) Erilaisten tieteenalojen toisistaan vaihtelevat kolmannen sektorin määritelmät, teoreettiset erityispainotukset ja täsmällisen käsitteistön puuttuminen vaikeuttavat asiallista monitieteistä keskustelua (Helander & Laaksonen 1999, 15).

Kansalaisjärjestöt ja -yhdistykset

Martti Siisiäinen (1988, 154) määrittelee yhdistyksen ja järjestön organisoituneeksi ihmisryhmäksi, joka on luotu edistämään jotain ryhmän yhteistä intressiä. Ne ovat vapaaehtoisuuteen nojautuvia ja valtiosta riippumattomia. Aaro Harjun (2005b) mukaan kansalaisjärjestöt ovat taloudellisesti ja toiminnallisesti organisoituja, tiettyyn päämäärään tähtääviä, rekisteröityjä tai rekisteröimättömiä yhdistyksiä. Ne toimivat aina jonkin yleishyödyllisen asian hyväksi. Yhdistys ja järjestö eroavat niin, että yhdistykset ovat henkilöjäsenistä muodostuvia paikallisia toimijoita kun taas järjestöt ovat valtakunnallisia katto-organisaatioita, joiden alaisuuteen yhdistykset kuuluvat. (Em. 12-13.) Jako ei kuitenkaan ole käytännössä näin selkeä ja esimerkiksi Siisiäinen sanoo, että näiden kahden käsitteen sisältöjä ei ole pystytty niin systemaattisesti erottamaan, etteikö niitä voisi käyttää rinnakkain ja että monissa muissa kielissä ei edes tehdä vastaavaa eroa käsitteiden välille (Siisiäinen 1989, 26; 1988, 154). Itse käytän käsitteitä sekaisin, koska tutkimuskohteessani, Senioriasiain Liitossa, selkeää jakoa järjestön ja yhdistyksen välillä ei voi eikä ole tarpeenkaan tehdä.

Marita Ruohonen erottaa kaksi kansalaisjärjestön syntymisen tapaa. Toiset järjestöt ovat syntyneet, kun ihmiset, joilla on samanlaisia ongelmia, ovat liittoutuneet ja alkaneet ajaa yhteistä asiaa. Toisten järjestöjen taustalta löytyy ajatus yhteiskuntakriittistä ja

oikeudenmukaisen maailman unelmasta. Näissä järjestöissä yhteiskunnallisesti aktiiviset ihmiset ajavat asiaa, joka ei välttämättä kosketa henkilökohtaisesti. On tietysti myös järjestöjä, joissa nämä kaksi taustaa yhdistyvät. (Ruohonen 2003, 44-45.) Järjestöt ovat olleet olennaisena osana vaikuttamassa siihen, millainen suomalaisesta yhteiskunnasta on muodostunut. Itsenäistymisen jälkeen kaikenlaisten järjestöjen ja yhdistysten rekisteröimisestä on tullut enemmän sääntö kuin poikkeus. Se on antaa järjestölle laillisen pohjan sekä uskottavuutta, joka auttaa neuvotteluissa poliittisten tai muiden virallisten toimijoiden kanssa. Muiden kanavien ollessa vähäiset suomalaiset ovat päässeet vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin juuri järjestötoiminnan kautta. (Siisiäinen 2009, 87-88.) 1980-luku oli Siisiäisen (Marin ym. 1990) mukaan suomalaisen vapaaehtoisjärjestöjen ”hiljaisen vallankumouksen” vuosikymmen, kun poliittisten järjestöjen oli annettava tilaa vapaa-aikaan ja taiteisiin keskittyville järjestöille (em. 90-91). Vuosituhannen vaihteeseen mennessä poliittinen vaikuttaminen menetti merkityksensä ja tilalle on tullut individualistinen itsensä henkinen ja fyysinen kehittäminen (Siisiäinen 2009, 90).

Suomessa ja Ruotsissa on eniten järjestöjä maailmassa väkilukuun verrattuna (Siisiäinen 2009, 89). Ne eroavat kuitenkin siinä suhteessa, että Suomessa on todella korkea järjestöihin kuulumisen aste, mutta matalampi järjestöaktiivisuuden aste, kun taas Ruotsissa molemmat ovat korkeat (em. 103). Muita Suomelle ominaisia piirteitä ovat suuri yleisen luottamuksen aste ja hyvät sosiaaliset verkostot, kun taas yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavat ovat muita EU-maita vähäisemmät. Siisiäinen päättelee tästä, että vapaaehtoistoiminnan kanavat ovat asioiden ajamisessa ja edistämässä sekä yhteisten identiteettien luomisessa erityisessä asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa. (Siisiäinen 2009, 105.)

Siisiäinen (1988) erottaa kolme tasoa, joilla yhdistysten sosiologinen tutkimus on liikkunut. Ensimmäinen käsittelee yhdistyksiä yksilön toiminnan muotoina, elämäntavan osina ja tarpeiden tyydytyksen välineinä. Toisella tasolla yhdistykset nähdään omalakisina, välittävinä organisaatioina, joihin voidaan soveltaa teoreettisia periaatteita. Kolmannella tasolla yhdistykset nähdään puolestaan kokonaisjärjestelmän osana ja sen toimivuuden ehtoina. (Em. 154-155.)

Eri sosiologisista yhdistystutkimuksen teorioista hallitsevimpiä ovat Siisiäisen (1988) mukaan olleet pluralismiteoria ja inkorporoinnin teoria. 1960-luvulla vallalla ollut *pluralismiteoria* perustuu ajatukselle, että läntisissä teollisissa yhteiskunnissa ihmisillä on

useita risteäviä ryhmä- ja yhdistysjäsenyyksiä, joiden valinta perustuu yksilön arvoihin. Moninaiset jäsenyydet luovat (taloudellisen) suojaverkon ja ryhmien erilaisuus tasapainottaa niiden radikaalisuutta, joka taas takaa järjestelmän vakauden. Teoriaa kohtaan on esitetty kritiikkiä muun muassa siksi, että yksilöiden jäsenyydet eivät olleet niin lukuisia kuin teoriassa oletettiin ja todellisuudessa jäsenyydet eivät jakaudu tasaisesti eivätkä ole niinkään ristikkäisiä ja vastakkaisia, vaan hyvin samankaltaisia ja päällekkäisiä. Pluralismiteorian haastajaksi syntynyt *inkorporoinnin teoria* puolestaan voidaan jakaa kahteen teoriaryhmään. Ensimmäisen ryhmän perustan loivat Weber ja Michels organisaationsisäistä demokratiaa, liikkeiden organisoitumista ja niiden herruussuhteita käsitelleillä kirjoituksillaan. Heidän mukaansa massademokratian ja monimutkaisen poliittisen järjestelmän oloissa välitön demokratia on mahdotonta. Demokraattisena alkanut liike muodostaa väistämättä organisoituessaan byrokraattisen ja ylhäältä johdetun hallintarakenteen, ja muuttuu näin alun perin protestin kohteena olleen valtion pienoismalliksi. Toinen ryhmä perustuu Marxilaiselle pluralismikritiikille ja yhdistysten ja valtion suhteita koskeville teoretisoinneille. Näissä yhdistykset nähtiin osana valtioteoreettista kokonaisuutta ja niiden tehtävä on lähinnä uusintaa kapitalistisia luokkasuhteita. Tuoreemmat teoriat lähtevät siitä, että kumpikaan teoriasuuntaus ei yksin selitä koko yhdistyskokonaisuutta. *Moniulotteinen inkorporoinnin teoria* esimerkiksi yhdistää sekä pluralismiteorian että inkorporoinnin teorian olennaisimmat oletukset. (Siisiäinen 1988, 155-156.)

Poliittisen toiminnan kannalta kansalaisjärjestöillä on kaksi perustehtävää. Ensinnäkin, ne ovat asiantuntijoita ja tuovat päätöksentekijöiden käyttöön omaa erityistietämystään (Helander 1998, 123). Tiedon politiikka on yhdistyksille yhä tärkeämpi toiminnan osa-alue. Ne eivät pelkästään etsi, käytä ja sovelle tietoa vaan myös tuottavat, jakavat ja välittävät sitä. (Hänninen 2003, 228.) Toiseksi, ne ovat painostusryhmiä ja ilmaisemalla poliittiset voimavaransa, voivat vaikuttaa päätöksentekijöiden ratkaisuihin. (Helander 1998, 123.) Jo pelkkä kansalaisjärjestöjen näkyvä ja laaja olemassaolo yli kansalaisryhmien ja luokkarajojen luo yhteiskuntaan yleistä luottamuksen tunnetta (Siisiäinen 2009, 107). Kansalaisjärjestöt ja yhteiskunnalliset liikkeet ovat tärkeä osa demokratiaa ja vaihtoehto jäykälle ja hierarkkiselle poliittiselle koneistolle. Ne antavat tunnun täsmädemokratiasta eli siitä, että on mahdollista saada aikaan konkreettisia muutoksia yhteiskunnassa. (Ekholm 2000, 3; Helander 1998, 13.) Toisin kuin puolueiden, kansalaisjärjestöjen ja -liikkeiden ei tarvitse ajatella kokonaisuutta, vaan ne haastavat puolueet jokainen omassa erityiskysymyksessään (Ekholm 2000, 12). Ne nostavat esiin sellaisten ryhmien tarpeita, jotka jäävät huomiotta julkisessa koneistossa joko

siksi, että niihin ei ehditä tai siksi, että niihin ei haluta paneutua (Helander 1998, 123; Lappalainen 1999, 138-139).

Yhdistykset ovat Siisiäisen (1989, 26) mukaan keskeinen sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kasvattamisen muoto. Myös Helander (2006, 43) sanoo, että ikäihmisten kohdalla suhteessa muihin ikäryhmiin voidaan yhdistysjäsenyyksiä tutkimalla tehdä päätelmiä sosiaalisen pääoman määrästä. Sosiaalinen pääoma on niitä resursseja, joita ryhmään kuuluminen, sosiaaliset verkostot sekä niihin liittyvät normit tuottavat (Ruuskanen 2003, 57; Siisiäinen 1989, 27; 1988, 158; Helander 2006, 43). Kun taloudellinen pääoma esiintyy rahana ja kulttuurinen pääoma taideteoksina, -esineinä ja kirjoina, eroaa sosiaalinen pääoma näistä siinä, ettei sillä ole aineellista muotoa (Siisiäinen 1989, 27; 1988, 158).

Sosiaalisen pääoman termi on esiintynyt satunnaisesti talous- ja yhteiskuntatieteellisissä keskusteluissa jo 1800-luvulta lähtien. Taloustieteissä sillä on alun perin viitattu voittoa lisääviin aineellisiin hyödykkeisiin ja vasta 1980–1990-lukujen keskusteluissa sosiaalisen ympäristön aineettomiin ominaisuuksiin. Yhteiskuntatieteissä sosiaalinen pääoma on käsitetty aineettomana resurssina jo ainakin 1900-luvun alkupuolen keskusteluissa ja edelleen 1950- ja 1960-lukujen kaupunkitutkimuksessa. 1980-luvulla termin käyttö alkoi yleistyä ja sai keskusteluissa samalla yhtenäisemmän määritelmän. (Ruuskanen 2003, 57-58.) Sosiaalisen pääoman käsite on Siisiäisen (1988, 157) mukaan peräisin Pierre Bourdieulta, joka uudisti Marxin määritelmää pääomasta rahana ja tavarana. Ruuskanen puolestaan näkee käsitteen kehityksessä kaksi rinnakkaista juonetta. Bourdieu kehitti käsitettä tarkastellessaan yksilöiden ja ryhmien sosiaalista sijoittumista ja kilpailua yhteiskunnassa. James Coleman puolestaan korosti sosiaalisten verkostojen ja niiden rakenteen merkitystä yhteisön normien ja luottamuksen ylläpidossa. (Ruuskanen 2003, 58.)

Yhdistyksessä tai järjestössä toimimisen kasvattamaa kulttuurista ja erityisesti sosiaalista pääomaa Siisiäinen (1988, 154-160) kutsuu *järjestölliseksi pääomaksi*. Se voidaan määritellä ”niiksi yhteiskunnallisiksi resursseiksi, joita järjestön toiminta kollektiivina tuottaa ja joita järjestön jäsenyys yksilösubjekteille antaa ja joiden perustana ovat järjestön sosiaaliset verkostot ja niitä uusintavat vuorovaikutussuhteet” (em. 160). Järjestö toimii osana yhteiskunnallista systeemiä. Jotta vuorovaikutussuhde voisi toimia, täytyy pelisääntöjen olla selvillä ja osapuolten on tunnistettava niiden taustalla olevat legitiimit kulttuuriarvot. Näiden arvojen ehdoilla toimiminen tuottaa erityistä järjestökulttuuria, järjestökieltä ja hyväksytyjä

järjestökäytäntöjä. Näitä ovat kokouskäytännöt, rekisteröityminen, organisaation sisäinen byrokraattinen työnjako ja niin edelleen. (Siisiäinen 1988, 161.)

Kansalaistoiminta, vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö

Olli Tammilehto (1989) määrittelee kansalaistoiminnan yhteiskunnalliseksi ja myös poliittiseksi toiminnaksi julkisten asioiden parissa. Näitä toimintoja voivat olla esimerkiksi yleisönosastoille kirjoittaminen, nimien kerääminen kansalaisadressiin, ammattiliiton kokoukseen osallistuminen, kutsunnoista kieltäytyminen, vapaapalokunnan toimintaan osallistuminen tai vaikkapa kaupallisen metsähakkuun estäminen kahlitsemalla itsensä puuhun. Kaikki poliittinen toiminta ei ole kansalaistoimintaa, vaan olennaista on, että ihminen toimii kansalaisena eikä esimerkiksi ammattinsa edustajana. (Em. 1989, 13-14.) On hyvä muistaa, että yhteiskunnallinen toiminta ei ole itsestään selvästi mahdollista aina ja kaikille edes Suomessa, missä toimintaa ei suoranaisesti estetä, mikäli se pysyy lain puitteissa. Se mikä on meillä sallittua, voi monessa muussa maassa johtaa pienemmistä rangaistuksista jopa kidutuksiin. (Em. 23.) Tammilehdon mielestä Suomen suurrutinaskunnan historia on hyvä esimerkki siitä, miten kansalaistoiminta voimistaa kansalaisyhteiskuntaa samalla kun se luo ihmisille uusia toimintamahdollisuuksia ja saa aikaan konkreettisia uudistuksia yhteiskunnassa (em. 32).

Martti Siisiäinen (Marin ym. 1990, 56) näkee vapaaehtoistoiminnan ja sosiaaliset liikkeet kahtena mahdollisena kollektiivisen toiminnan muotona. della Porta ja Diani (2006) puolestaan katsovat, että näillä kahdella on dynaaminen ja kaksijakoinen suhde. Sosiaaliset liikkeet vaikuttavat yksilön toimintaan kyseisen asian puitteissa, ja toisaalta yksilön toiminta muokkaa ja luo uusia sosiaalisia verkostoja. Sosiaaliset liikkeet myös tarjoavat yksilölle toimintamahdollisuuksia ja motivoivat jo sitoutuneita jäseniä toimimaan entistä aktiivisemmin. Toisin sanoen kansalaistoiminta samaan aikaan sekä tuottaa sosiaalisia liikkeitä että syntyy ja vahvistuu niissä. (della Porta & Diani 2006, 115.) Aaro Harju määrittelee kansalaistoiminnan seuraavasti: ”ihmisen aktiivinen toiminta itsestä ulospäin, yhdessä toimien, yhteiseksi hyväksi” (Harju 2005b, 10). Tämän aktiivisuuden ilmentymä on toiminta, konkreettinen työpanos, oli se sitten iso tai pieni. Vaikka työpanoksen voi suorittaa itsekseen, yksin ei kukaan ole kansalaistoimija, vaan olennaista on yhdessä toimiminen yhteisen asian hyväksi. Vapaaehtoistyö eroaa tässä suhteessa kansalaistoiminnasta, koska sitä ei aina tehdä yhteiseksi hyväksi. (Harju 2005b, 10-11.)

Marita Ruohonen erottaa toisistaan termit vapaaehtoistoiminta, vapaaehtoistyö ja kansalaistoiminta. Hänen mukaansa vapaaehtoistyö viittaa liiaksi työhön toiminnan sijaan ja kansalaistoiminta-käsite taas sisältää ajatuksen velvollisuudesta. Ruohonen myöntää kuitenkin kaikkien kolmen olevan käyttökelpoisia termejä. Vaikka vapaaehtoistoimintaa ei käsitteenä ole helppo määritellä, sen periaatteet ovat selvät. Niitä ovat vapaaehtoisuus, palkattomuus, luottamuksellisuus, ei-ammattillisuus, tasa-arvo ja yhteinen ilo. (Ruohonen 2003, 42.) Veikko Helander (2006, 76) puolestaan määrittelee vapaaehtoistyön varsin löyhästi pakottomasti toteutetuksi palkattomaksi työsuorituksiksi, jota luonnehtivat myös tasa-arvoisuus ja luottamuksellisuus, ja jota ei ole aina helppo erottaa harrastustoiminnasta.

Suomessa vapaaehtoistoiminnan suurin alue on liikunta. Sen jälkeen tulevat terveys- ja sosiaalipalvelut sekä lasten ja nuorten toiminta. Myös uskonnollisen ja kulttuuritoiminnan saralta löytyy paljon vapaaehtoistyötä tekeviä, mutta ammatillisissa sekä elinkeinotoiminnan järjestöissä, joissa suuri osa aikuisväestöstä on jäsenenä, vapaaehtoistyötä ilmenee hyvin vähän. (Helander 2006, 76-77.) Jälkimmäisiä tahoja lukuun ottamatta yhdistys- ja järjestötoiminta pyörii pääasiassa vapaaehtoistyön voimin. Yli 80% paikallisyhdistyksistä toimii täysin ilman palkattua toimihenkilöä. Ikäihmisten paikallisjärjestöistä tämä koskee lähes 100 prosenttia, mutta toisaalta ikäihmisten yhdistyksiin on niiden mukaan suhteellisen helppo saada vapaaehtoistoimijoita, vaikka yleisesti vapaaehtoisten rekrytointi on viime vuosina vaikeutunut. (Helander 2006, 77.)

Ikäihmisten asenne vapaaehtoistoimintaa kohtaan on hyvin myönteinen, ja suuri osa ajattelee, että vapaaehtoistoiminta on tärkeä kansalaistoiminnan muoto. Eniten aikaansa vapaaehtoistoimintaa käyttävätkin vanhimmat ikäryhmät, toiseksi eniten nuoret aikuiset ja vähiten työssäkäyvät keski-ikäiset. Suurin motiivi vapaaehtoistyölle on halu auttaa muita. Ikäihmisillä auttamishalun lisäksi motiiveina toimivat tarve saada säännöllistä tekemistä sekä uskonnolliset ja poliittiset seikat. (Helander 2006, 78.)

Vuosi 2001 oli YK:n vapaaehtoistoiminnan vuosi. Vuoden suunnittelun lähtökohtana pidettiin ajatusta, että vapaaehtoistoiminta on ”sekä sydämen tapa että kansalaishyve”, toimintaa, jolla on kauaskantoisia sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia. YK:n asiantuntijaryhmä toteaa, että yhteisöjen tapa kantaa vastuu heikoimmistaan ei ole vanhanaikaista vaan globalisoituvassa maailmassa entistä tärkeämpi perinne. ”Välittäminen ja jakaminen on välttämättömyys, ei hyväntekeväisyyttä”. (Ruohonen 2003, 40.) Ruohonen listaa myös joukon haasteita, joihin

vapaaehtoistoiminta voi nyt tai tulevaisuudessa törmätä. Uhkia näyttäisi olevan sisäisiä ja ulkoisia. Sisäisiä voi olla esimerkiksi toiminnan idean vieraantuminen alkuperäisestä tehtävästään, vanhan järjestön liiallinen byrokratisoituminen tai demokratian unohtuminen järjestön johdon luodessa toiminnan muodot ja rajat. Ulkoisia uhkia on esimerkiksi rahoituksen tai rahoittajan vaikuttaminen järjestön tavoitteisiin ja vapaaehtoistoiminnan tuen puuttuminen. (Ruohonen 2003, 51-52.)

3. Vanhuuden tutkimisesta

Vanheneminen on niin monitahoinen ilmiö, ettei sitä voida yksiselitteisesti määritellä. Yksi mahdollisuus on jakaa se makro- eli yhteiskunnan tasolle ja mikro- eli yksilötasolle (tarkemmin kappaleessa 3.4.). Apua vanhenemisen hahmottamiseen on haettu myös sen jakamisesta kolmeen osaa: biologiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen vanhenemiseen. Tarkkaa rajanvetoa näiden kolmen välille ei kuitenkaan voida tehdä, ja sosiaalinen ulottuvuus on näistä kaikkein epämääräisin. Se tavallaan niputtaa yhteen myös vanhenemisen muut osa-alueet. Sosiaalisuus vanhenemisen yhteydessä tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sitä, että vanheneminen tapahtuu suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Kronologinen, biologinen ja psykologinen ikä karttavat tietyn yhteiskunnan sisällä, tietyssä ajassa ja tilassa. Yhteiskunta luo vanhenemiselle puitteet, jotka eivät kuitenkaan ole kaikille samanlaiset. Toinen erityspiirre vanhenemisen sosiaalisessa luonteessa on, että yhteiskunta ei ole vain paikallisesti ja ajallisesti muuttuva ”näyttämö”, jossa yksilö vanhenee, vaan yhteiskunta ja sen eri tekijät vaikuttavat siihen, millaista vanheneminen ja vanhuus ovat. Sosiaalinen vanheneminen eroaa psyykkisestä ja biologisesta vanhenemisestä myös siinä, että kun psyykinen ja biologinen etenevät usein tasaista tahtia, voi sosiaalisessa vanhenemisessä olla selkeitä murros- ja muutoskohtia, jotka voivat aiheuttaa laadullisia hyppäyksiä sosiaalisen vanhenemisen prosessissa. Kolmanneksi sosiaalisen vanhenemisen tarkastelussa on syytä muistaa, että ikääntyvät eivät ole vain passiivisia yhteiskunnan rakenteiden vietävissä olevia objekteja vaan aktiivisia ja vaikuttavia toimijoita. (Jyrkämä 1990, 83-86.)

3.1. Termien takana

Hämmentävän pitkään eläkeiän ylittäneitä on pidetty varsin homogeenisenä ryhmänä. Lopultakin nyt, kun heitä on jo viidesosa suomalaisista ja he ovat aina vain terveempiä ja aktiivisempia, on huomattu, että mikään yksi tai kaksi termiä ei riitä kattavasti kuvaamaan koko ryhmää. Lisäksi tietyn iän henkisesti ja fyysisesti saavuttaneista käytetyt termit sisältävät stigmaa, mielikuvia ja stereotypioita. Erityisesti julkisessa keskustelussa ja virallisissa dokumenteissa on tärkeää harkita, mitä termiä kulloinkin käyttää, ettei asian ydin jää poliittisesti epäkorrektin termin varjoon. Fennell, Phillipson ja Evers (1988, 7-8) varoittavat käyttämästä adjektiiveja subjektiivien tapaan, kuten *elderly* tai suomeksi *vanhus*. Korrektimpaa heidän mukaansa olisi käyttää termiä *old people* eli *ikäihmiset*. Myös Jyrkämän

(2001; 2006) mielestä sana *vanhus* on yleistävä ja sisältää mielikuvan raihnaudesta, sairaudesta ja muistamattomuudesta – pelottavasta yksilön tulevaisuuden uhkakuvasta. Hän antaa vaihtoehdoksi useita termejä, kuten *eläkeläinen*, *ikääntynyt* sekä *ikäihmiset*. (Jyrkämä 2001, 285-286; 2006. 107-112.) Sosiokulttuurisesta innostamisesta kirjoittanut Leena Kurki pitää puolestaan termejä *vanha*, *vanhus* sekä *ikäihminen* kaikkia käyttökelpoisina, koska hänen mukaansa ongelma ei ole termissä itsessään, vaan siinä, miten sitä käytetään (Kurki 2007, 18). Vaikka termi *vanha* on universaali, ei se tarkoita, että se voidaan kaikissa yhteiskunnissa määritellä samalla tavalla. Myös saman yhteiskunnan sisällä määrittelyt muuttuvat ajan myötä. (Jyrkämä 1990, 87-88.) Yksi nykyisin laajasti käytetty termi ikääntyneestä ihmisestä on *seniori*. Termiin liittyy ajatus yhteiskuntaelämään aktiivisesti osallistuvasta yksilöstä, jolla on oikeuksia ja velvollisuuksia (Helander 2001, 31-32). Kielellisen epämääräisyyden huippuna Helander pitää julkishallinnossa jonkin verran käytettyä termiä *ikääntyvä*, koska periaatteessa kaikki vauvasta vaariin ovat ikääntyviä (Helander 2006, 17).

Selkeää linjaa termien käyttöön ei voida eikä liene tarvettakaan vetää, kunhan termejä pyritään käyttämään sen tarkoittamaa ihmisryhmää kunnioittavasti. Tämä taas on haasteellista, koska ikäihmisten joukko on moninainen. Sen sisälläkin on paljon erimielisyyttä siitä, mitä termiä missäkin yhteydessä tulisi käyttää. Vanhusbarometrissä käy ilmi, että suosituimpia nimityksiä yli 60-vuotiaille heidän omasta mielestään olisivat *eläkeläinen*, *ikääntyneet ihmiset*, *seniorikansalaiset* ja *ikäihmiset*. He eivät halua tulla kutsutuiksi *vanhoiksi* tai *vanhuksiksi*. Yli 80-vuotiaitten osalta *vanhukset* olisi jo sopiva termi *iäkkäiden ihmisten* ja *ikäihmisten* kanssa. (Vaarama, Hakkarainen & Laaksonen 1999, 4-5; kts. Helander 2006, 18.) Koska ei ole olemassa yhtä oikeaa termiä kattamaan koko iäkkäämpää osaa väestöstä, käytän tässä työssä kaikkia yleisesti hyväksytyjä termejä, joihin kuuluvat siis seniori, ikäihminen, ikääntyneet ja eläkeläiset sekä ihan vanhimpien kohdalla vanhukset. Termin valinta kussakin tilanteessa perustuu siihen, mikä niistä tuntuu sopivimmalta juuri siinä paikassa.

Kun ikääntyvän väestön lisääntyessä huomattiin, ettei se olekaan homogeeninen ryhmä, yritettiin eri termeille määrittää ikärajoja. Ikärajat eivät kuitenkaan ole toimiva kriteeri vaan kukin termi kertoo enemmän fyysisestä ja henkisestä kunnosta sekä omatoimiseen elämään liittyvistä ominaisuuksista. Kronologinen ikä tuottaa kuitenkin tiettyjä todennäköisyyksiä joistain vanhuuden indikaattoreista. Esimerkiksi 70-vuotias on todennäköisesti eläkkeellä, hän on kenties leski, hänellä on mahdollisesti lapsenlapsia ja hän saattaa kuulua johonkin

eläkeläisjärjestöön tai -yhteisöön. (Vrt. Helander 2001, 33.) Bourdieuta mukailleen Jyrkämä kirjoittaa, että ”ihminen on vanha suhteessa johonkin”. Esimerkiksi 45-vuotias valokuvamalli on vanha, mutta johtavassa poliittisessa asemassa oleva 45-vuotias on nuori. (Jyrkämä 1990, 87-88.) Subjektiiiviset kokemukset vanhuudesta ovat tietenkin suhteellisia. 65-vuotias ei yleensä tunne itseään vanhaksi eikä varsinkaan vanhukseksi, koska vanhuus koetaan kelkasta putoamiseksi ja jälkeen jäämiseksi (Jyrkämä 1990, 91-92).

Suomalaisissa tilastoissa 65 vuoden ikärajan ylittänyt on virallisesti ja hallinnollisesti vanha. Esimerkiksi KELA alkaa maksaa vanhuuseläkettä 65 ikävuodesta eteenpäin. Jyrkämä (1990, 88-90) kirjoittaa, että yhä useammassa ammateissa eläkeikä on alhaisempi kuin 65-vuotta ja siksi eläkkeelle jääminen ei enää toimi vanhuuden indikaattorina. Nykyään poliittinen paine on nimenomaan eläkeiän nostamiseen 65 vuodesta ylöspäin, mikä tavallaan johtaa samaan tilanteeseen. Vanhuuden määritelmän loitonemiseen 65 vuoden ikäpaalusta. Tilastollista määritelmää lukuun ottamatta ei ole selkeää vastausta siihen kuka on vanha (Jyrkämä 1990, 91). Kyse on aina yksilöllisestä prosessista.

Kolmas ikä

Vanhentuvasta väestöstä puhuttaessa on vastikään otettu käyttöön *kolmannen iän* käsite. Kolmannella iällä viitataan aikaan työelämän ja vanhuuden välissä, jolloin seniori-ikäinen on vielä aktiivinen ja kohtalaisen hyvinvoiva. Kolmatta ikää elävät noin 60–70-vuotiaat, melko terveet ja ennen kaikkea toimintakykyiset vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeelle jääneet ihmiset. (Haarni 2010, 9.) Kariston (2004, 92) mukaan suomalaisten elämänskaari on venynyt juuri tästä kohtaa ja 60–70-vuotiaiden määrä on suurten ikäluokkien vuoksi kasvussa. Tämän vuoksi kolmas ikä ansaitsee Kariston mielestä paikan poliittisen ja gerontologisen tutkimuksen kohteena.

Kolmannen iän käsitteen loi Peter Laslett 1980-luvulla, joka näki sen vapauksien elämänvaiheena (Haarni 2010, 9; Helander 2001, 33). Kolmatta ikää elävät ovat vapautuneet muun muassa palkkatyöstä, lastenkasvatuksesta ja usein myös toimeentulohuolista säännöllisen eläkkeen vuoksi. Heidän elämänsä leimaa itsensä toteuttaminen, mahdollisuudet, toimeliaisuus sekä riippumattomuus. (Haarni 2010, 9.)

Kolmannen iän käsite toimii vastalauseena tyypilliselle elämänskaariajattelulle, jossa elämän loppupuolisko nähdään pelkkänä alamäkenä kohti kuolemaa (Karisto 2004, 102). Ajatus

kolmannesta iästä voi tarjota optimistisemmän näkökulman väestön vanhenemista koskevaan yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun ja suunnitteluun. Se voi ennen kaikkea rauhoittaa keskustelua suurten ikäluokkien vanhenemisen kustannuksista. Vaikka kolmatta ikää elävienkin eläkkeet maksavat, on huonokuntoisia vanhuksia kuitenkin pieni määrä siihen ryhmään verrattuna, johon kuuluvat ovat aktiivisia kansalaisyhteiskunnan toimijoita, hyviä veronmaksajia sekä monipuolisesti hyödykkeitä, palveluita ja kulttuuria kuluttavia ihmisiä. (Karisto 2004, 97-98.) Kääntöpuolena, kolmannen iän käsite voi varomattomasti käytettynä luoda myös entistä suurempaa kuilua hyvinvoivien ja raihnaisten ikäihmisten väliin. (Karisto 2004, 102.)

Kolmannesta iästä voidaan puhua oikeastaan vain länsimaisissa yhteiskunnissa, joissa eliniän odote on korkea (Haarni 2010, 9; Koskinen 2004, 32). Siinä on kyse myös kokemuksesta. Monet eivät eläkkeelle jäätyään koe olevansa vanhoja tai vanhuksia, koska terveyden ja elintason kohentuminen on saanut aikaan toimintakykyisempiä eläkeikäisiä. Vanhuus koetaan alkavaksi vasta myöhemmin voinnin rapistumisen myötä. (Haarni 2010, 9.) Yksilöllisessä tasolla elinkaaren osien vaihtelut ovat kuitenkin niin suuria, että kolmannen iän käsitteestä on parempi puhua väestötasolla yksilötason sijaan. Siitä huolimatta, että kolmas ikä on elinkaaren osana entistä pidempi ja että kolmatta ikää eläviä on enemmän kuin lapsia, nuoria tai vanhuksia, ei tässä iässä olevia ole heidän ”ongelmattomuutensa” vuoksi ollut aikaisemmin tarpeen tutkia. (Karisto 2004, 91-93.)

Ilka Haarnin (2010) tutkimista ”kolmasikääläisistä” ei ainakaan heidän arkensa perusteella saa muodostettua yhtä homogeenistä ryhmää. Elämäntapa ja elämäntilanteet ovat yksilöllisiä ja aktiivinen osallistuminen esimerkiksi kansalaistoimintaan oli vain yksi osa-alue joidenkin haastateltujen elämässä. Siitäkin huolimatta, että monien tutkimuksessa mukana olleiden eläkeläisten arki pyöri paljolti kodin ympärillä, Haarnista oli kiehtovaa huomata, kuinka eläkeläiset kuitenkin lähtivät liikkeelle kotoaan monella tavalla. (Haarni 2010, 30-31.) Aktiivisille ja osallistuville eläkeläisille kolmannen elämän vaihe antaa monipuoliset mahdollisuudet hyvään ja mielekkääseen vanhenemiseen. Osallistumisesta erilaisiin toimintoihin sekä itse tekemällä että yhteisössä toimimalla eläkeläiset saivat Haarnin tutkimuksessa sekä iloa tekemisen hauskuuden kautta että hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden tunteita. Osallistuminen lisää elämänhallinnan tunnetta ja auttaa tekemään arjesta mielekäästä ja miellyttävää. Toiminnan vapaaehtoisuus puolestaan mahdollistaa omaehtoisten valintojen tekemiseen ja omannäköisen elämäntavan rakentamiseen. Kolmannen elämän kulttuuri on

Haarnin mukaan suuri yhteiskunnallinen voimavara kunhan tehokkuusyhteiskunnan oravanpyörästä eläköityvät ymmärtävät ottaa hyödyn irti heille suodusta mahdollisuudesta kiireettömään, stressittömään ja sitä kautta korkeamman elämänlaadun aikaan elämässään. (Haarni 2010, 163-166.)

3.2. Gerontologia – Vanhuus tutkimuksen kohteena

Suomessa ikäihmisiä on tutkittu jo 1960-luvulla, mutta vasta 1980-luvulla kiinnostus alkoi laajentua omaksi tutkimussuuntaukseksi (Pohjolainen & Jylhä 1990, 7). Vanhuuden sosiaalitieteellinen tutkimus alkoi luonnollisesti kiinnostaa vasta, kun monessa teollisuusmaassa ikäihmisten määrä kasvoi niin suureksi, että heillä alkoi olla merkitystä yhteiskunnan toiminnan kannalta. Tällöin sosiologiset termit ja käsitteet otettiin käyttöön myös gerontologisessa tutkimuksessa. Merkittävää nykyajalle on, että ikäihmisillä on tänä päivänä todellista poliittista valtaa, josta kertoo muun muassa eläkejärjestöjen aktivoituminen. Ikäihmisiä on entistä enemmän alettu pitää yhteiskunnallisena resurssina, jolla on paljon hyödynnettävissä olevaa tietotaitoa. Heillä on nykyään rooli myös kuluttajina, mikä välillisesti lisää työpaikkoja. (Pohjolainen 1990, 20-22.)

Vanhuustutkimuksen sekä vanhuspolitiikan tavoitteena on ”hyvä vanhuus”. Vanhuus on siis erityinen ikäkausi, jonka ”hyvyys” on yhteiskunnallisesti ja yksilöllisesti tärkeää. Vertauksena esimerkiksi nuorisotutkimus, jossa ei törmää termiin ”hyvä nuoruus”. Suurinta osaa seuraavassa jaksossa esitellyistä teorioista yhdistää näkemys siitä, että ”hyvä vanhuus” on tyytyväisyyttä, sopeutumista ja iloista mieltä. ”Hyvä vanhuus” asetetaan vanhenemisen keskeiseksi tavoitteeksi ja tavallaan antaa vanhukselle tehtävän olla tyytyväinen, iloinen ja sopeutuva, tavan vanheta ”oikein”. (Jyrkämä 1990, 100-101.)

3.3. Sosiaaligerontologi – Vanhuus sosiologiassa

Vanhuuden tutkimus ei siis ole sosiologiassa niin perinteinen tutkimusala, että siitä voitaisiin puhua varsinaisena vanhuuden sosiologiana nuoruuden sosiologian tapaan. Yleisempi termi on sosiaaligerontologia, joka juontaa juurensa yleisestä gerontologiasta eli ikääntymisen ja vanhenemisprosessin tutkimuksesta. (Jyrkämä 2001, 271-273.) Gerontologia on tapana jakaa

neljään osa-alueeseen: biogerontologiaan, psykogerontologiaan, sosiaaligerontologiaan ja kliiniseen gerontologiaan eli geriatriaan. Biogerontologiaa kiinnostaa vanhuuden biologiset elementit, psykogerontologia keskittyy tarkkailemaan vanhuuden vaikutusta muun muassa aistitoimintoihin, psykomotorisiin toimintoihin, havaintokykyyn sekä kognitiivisiin toimintoihin. Geriatria taas tutkii vanhan ihmisen sairauksia ja niiden hoitoa. Vaikka gerontologia jaetaankin osa-alueisiin, voi näitä alueita tutkia samanaikaisesti ja päällekkäisesti. Gerontologiassa arvostetaan monitieteellisyyttä sen tutkimuskohteen, vanhuuden, monitieteellisen luonteen vuoksi. (Pohjolainen 1990, 17-18.) Simo Koskisen (1996, 198) mukaan gerontologian kutsuminen monitieteelliseksi on kuitenkin sen vähättelemistä, koska gerontologiassa ei pelkästään tutkita vanhuutta jokaisen tieteenalan omasta näkökulmasta, vaan myös integroidaan teorioita ja synteesejä tieteidenvälisesti.

Sosiaaligerontologia tutkii vanhuutta sosiaalisena vuorovaikutusilmiönä ja on siten kiinnostunut vanhuuteen liittyvistä yhteiskunnallisista ja kulttuurisista seikoista, käsityksistä ja määrittämisistä (Jyrkämä 1998, 143; 2001, 247; Koskinen 1996, 198). Esimerkiksi ikänormit ovat eräs sosiologian kiinnostuksen kohteista. Tutkitaan millainen käyttäytyminen, pukeutuminen tai muu sellainen on sallittua tietyn ikäiselle ihmiselle. Yksi Sosiologisesti tärkeä näkökulma liittyy yhteiskunnan rakenteeseen eli vaikkapa siihen miten ikärakenne vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan tai ikäryhmän asemaan yhteiskunnassa. (Jyrkämä 1998, 143; 2001, 247.) Sosiaaligerontologinen tutkimus on jaettavissa perustutkimukseen sekä soveltavaan tutkimukseen. Toisaalta tutkimus on yhteiskunnallisen ja yksilöllisen vanhenemisen kuvausta ja selittämistä ja toisaalta se on ratkaisujen etsimistä vanhenemisestä johtuviin ongelmiin. Sosiaaligerontologia pyrkii ymmärtämään vanhenemistä yksilöllisenä kokemuksena, selvittämään millaisia poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia toimintamahdollisuuksia ikäihmisillä on eri kulttuureissa sekä ymmärtämään ja selittämään vanhenemisen yhteiskunnallisia seurauksia. (Pohjolainen 1990, 25.) Pohjolainen muistuttaa, että vanheneminen ei koskaan tapahdu sosiaalisessa tyhjiössä, vaan aina kytköksissä ympäröivään yhteiskuntaan (em. 18).

Kansalaisgerontologia – Vanhuus kansalaistoiminnassa

Leonie Hohenthal-Antin (2001) kehitti senioriteatteria tutkiessaan *taidegerontologia*-käsitteen paikkaamaan kulttuurigerontologia-käsitteen puutteita teatterin ja taiteen tutkimuksessa. Kulttuurigerontologia on kohtalaisen uusi tutkimusalue 1990-luvulta, joka tutkii vanhuuden kulttuurisia аспекteja. Laajimmillaan kulttuurilla viitataan kaikkeen

ihmisen aikaansaannoksiin, kuten tapoihin, perinteisiin, arvoihin, näkemyksiin, moraaliin ja maailmankäsityksiin. Kulttuuri uusinnetaan ja tuotetaan sen antamin välinein. Yksi näistä on taide, jonka kohdalla on Hohenthal-Antinin mukaan unohdettu mainitut uusintavat mahdollisuudet. (Em. 2006, 119-121.) Taidegerontologia pyrkii kohti kulttuurista tasa-arvoa ja sen keskeisiä tavoitteita on tuoda uusia näkökulmia vanhenevan väestön tarkasteluun sekä kääntää vanhuuskeskustelulle ominainen kurjuuspuhe voimavaraksi (Hohenthal-Antin 2006, 114-118).

Hohenthal-Antinia mukaillen on mahdollista puhua *kansalaisgerontologiasta*. Käsitteessä yhdistyvät kansalaisyhteiskunnan tutkimus sekä gerontologinen tutkimus. Kansalaisgerontologinen tutkimus sisältää tällöin sekä ikäihmiset toimijoina eri järjestöissä että seniorijärjestöt, joissa voi periaatteessa toimia kaikenikäisiä. Oma työni kattaa siis vain osan kansalaisgerontologian alalta sillä se ottaa huomioon vain omiin yhteiskunnallisiin asioihinsa vaikuttamaan pyrkivät seniorit. Jos käsitettä täsmennetäänkin sosiaaligerontologisilla puolilla kuten ikääntyvien tutkimus yhteiskunnallisessa kontekstissa ja yhdistetään siihen ikäihmisten järjestötoiminta senioreiden aiasa ajavissa järjestöissä, saadaan kansalaisgerontologia seniorijärjestötutkimuksen täsmäkäyttöön. Samalla tavalla kuin taidegerontologia pyrkii nostamaan ikääntyvät näkyväksi osaksi kulttuurikentälle (Hohenthal-Antin 2006, 114-118) pyrkii kansalaisgerontologia nostamaan senioritoimijat ja -yhdistykset näkyväksi osaksi järjestökenttää.

3.4. Sosiaalisen vanhenemisen teorit

Sosiaalinen vanheneminen on mahdollista jakaa kahteen tasoon. Mikrotasolla keskitytään yksilöön eli niihin muutoksiin, joita ilmenee vanhenemisprosessin seurauksena yksilön ja yhteiskunnan välisissä suhteissa. Makro- eli yhteiskunnan tasolla tarkastellaan väestön vanhenemisesta johtuvia muutoksia yhteiskunnan rakenteissa ja toiminnoissa. (Pohjolainen 1990, 26.) Esimerkiksi modernisaatioteoria, eli yhteiskuntien nykyaikaistumiseen ja historialliseen kehitykseen liittyvä teoria, sekä ikäkerrostumateoria ovat esimerkkejä jälkimmäisen tason teorioista. (Jyrkämä 1998, 144-145.) *Ikäkerrostumateoria* pyrkii selittämään yhteiskunnan rakenteen vaikutusta ikääntyvän ihmisen elämään. Sen perusajatus on, että samaan aikaan syntyneet ihmiset ikääntyvät ajallisesti samalla tavalla eli kohtaavat saman ikäisinä erilaiset yhteiskunnan muutokset ja tapahtumat. Teorian painopiste on

erityisesti ikäryhmien välisissä eroissa, ei ristiriidoissa. Sosiaalisesta muutoksesta johtuen eri ikäryhmät eivät teorian mukaan koskaan vanhene samalla tavalla, mikä helpottaa yksilöllisen vanhenemisen ja historiallisen muutoksen erottamista toisistaan. (Pohjolainen 1990, 38-39.)

Pohjolainen (1990) erottaa omaksi ryhmäkseen makrotason teorialiikkeet, jotka pyrkivät selittämään sosiaalista vanhenemista ikäihmisten omista näkökulmista. Näihin kuuluvat teoria senioreista alakulttuurina, vähemmistöryhmäteoria sekä yllä mainittu modernisaatioteoria. *Alakulttuuri* eroaa valtakulttuurista siten, että alakulttuurilla on omat arvonsa, tapansa, norminsa ja asenteensa. Vanhusten näkeminen alakulttuurina selitetään vanhusten määrän kasvuna sekä sillä, että he ovat mieluiten tekemisissä oman ikäistensä kuin muiden ikäryhmien kanssa. Teoria on saanut kritiikkiä muun muassa siitä, että ikäihmisiä ei voida niputtaa yhdeksi ryhmäksi vanhusväestön heterogeenisyyden vuoksi ja että ei ole tutkimustietoa siitä, että iän perusteella voitaisiin muodostaa alakulttuuri.

Vähemmistöteorian mukaan vanhuksiin kohdistuu ryhmänä samanlaisia ennakkoluuloja ja -asenteita sekä syrjintää kuin muihinkin vähemmistöryhmiin. Pohjolainen (1990, 43) käyttää termiä *ikäsorto* puhuessaan syrjinnästä iän perusteella, mutta nykyaikaisempia nimityksiä lienevät *ikäsyryntä* ja *ikärasismi*. *Modernisaatioteoria* puolestaan perustuu kulttuurien väliseen vertailuun. Teorian mukaan vanhusten arvostaminen on sitä korkeampaa mitä primitiivisemmästä kulttuurista on kyse. Tätä teoriaa on kritisoitu muun muassa sen liian yksioikoisista johtopäätöksistä, että teoria olisi sovitettavissa kaikkiin kulttuureihin sekä siitä, että se ei selitä, mitä ”modernisaatiolla” tässä tarkoitetaan ja miten yhteiskunnan kehityksen aste ja vanhusten asema tarkkaan ottaen liittyvät toisiinsa. (Pohjolainen 1990, 42-44.)

Aktiivisuusteoria, irtaantumisteoria, jatkuvuusteoria ja rooliteoria puolestaan ovat mikrotason teorioita ja pyrkivät valottamaan ikäihmisen elämää yksilönä. Näistä kolme ensimmäistä lähtevät sopeutumisenäkökulmasta eli siitä miten hyvin ikäihminen pystyy sopeutumaan iän tuomiin muutoksiin. *Aktiivisuusteoria* on ajallisesti vanhin ja oli jonkinlainen itsestäänselvyys pitkän aikaa. Aktiivisuusteorian mukaan aktiivisuus sekä menetysten kompensoiminen jollain aktiivisella tavalla johtavat hyvään vanhuuteen. (Jylhä 1990, 111-113; Jyrkämä 1998, 145; Jyrkämä 2001, 294; Pohjolainen 1990, 28.) 1960-luvulla aktiivisuusteorian haastoi kuitenkin aivan toisenlainen teoria. *Irtantumisteorian* mukaan hyvä vanhuus on tulosta ihmisen ja hänen sosiaalisen ympäristönsä irtaantumisesta toisistaan, joka johtaa nautinnolliseen vapauteen. Tämä irtaantuminen tapahtuu toisaalta

vapaaehtoisesti ja toisaalta yhteiskunta vapauttaa yksilön velvoitteista. Eläkkeelle tai leskeksi jääminen voivat olla irtaantumisen merkkejä. (Fennell ym. 1988, 46-49; Jylhä 1990, 107-110; Jyrkämä 1998, 145; Jyrkämä 2001, 293-294; Pohjolainen 1990, 28.)

Kuten teoriat yleensä, kumpikaan edellä esitellyistä ei ole vedenpitävä ja niitä kohtaa on esitetty enemmän ja vähemmän kritiikkiä. Yleisin kritiikin aihe on, että teoriat eivät näe ikäihmistä aktiivisena ja tavoitteellisena toimijana vaan kiinnittävät huomionsa ulkoisiin toiminnan osa-alueisiin (Jyrkämä 2001, 299). Ne eivät myöskään ota huomioon yksilön persoonaa ja aikaisempaa elämäntyyliä (Jylhä 1990, 113). *Jatkuvuusteoriassa* persoonallisuudella taas on keskeinen merkitys. Se tukeutuu ihmisen omaksumiin elämisen malleihin, jotka yksilö pyrkii myös vanhemmalla iällä säilyttämään, sekä päämääränasetteluun ja yksilön sopeutumiskykyyn hyvää vanhuutta määritellesään. (Jylhä 1990, 113-114; Jyrkämä 1998, 145; Jyrkämä 2001, 294; Pohjolainen 1990, 29.)

Rooliteoria lähestyy asiaa toisesta näkökulmasta. Siinä vanheneminen voidaan ymmärtää prosessina, jossa edetään eri elämänvaiheiden ja näin myös eri roolien kautta syntymästä kuolemaan (Pohjolainen 1990, 34). Fennell ym. (1988, 43-46) esittää, että ikäihmiset ovat niin kiinni vanhoissa rooleissaan (joko työ tai muu rooli), että vapaa-aikanaanakaan eivät osaa irtaantua roolistaan ja käyttää aikaa mielekkäällä tavalla, mikä johtaa onnettomaan vanhuuteen. Pohjolainen (1990) puolestaan näkee rooliteorian enemmänkin teoriana siitä, mitä erilaiset yhteiskunnalliset sekä yksityiselämän roolit merkitsevät yksilölle missäkin elämän vaiheessa (em. 32-33). Sosiaaligerontologiassa rooliteoriaa on käytetty kahteen tarkoitukseen. Ensin sillä pyrittiin, ongelmakeskeisesti, selittämään vanhenemisesta johtuvia roolimutoksia ja -menetyksiä sekä yksilön sopeutumista niihin. Myöhemmin sosiaalinen vanheneminen alettiin nähdä tapahtumakulkuna, jossa roolit ja niiden merkitys muuttuvat ajan myötä. Yksilön on vanhetessaan omaksuttava uusia rooleja ja luovuttava vanhoista. Toisilta tämä käy luonnollisesti kivuttomammin kuin toisilta. (Pohjolainen 1990, 34.)

4. Seniorit omalla asiallaan

Ikääntyneiden poliittista potentiaalia tutkivaa tieteenalaa kutsutaan *poliittiseksi gerontologiaksi*. Se keskittyy ikääntyneiden poliittiseen voimaan ryhmänä sekä yksilöinä, niihin olosuhteisiin, jotka vaikuttavat tähän voimaan lisäävästi tai vähentävästi, sekä eläkeläisten järjestäytymiseen. (Williamson & Evans & Powell 1982, 3; Koskinen 2004, 56). Yksinkertaisin syy tieteenalan synnylle 1900-luvun jälkipuoliskolla on ollut eläkeikäisten nopea lisääntyminen länsimaissa, millä on mittavia vaikutuksia sosiaalimenoihin, asuntopolitiikkaan sekä ylipäätään valtioiin budjettiin (Williamson ym. 1982, 3). Alan Walker (1999) kirjoittaa *uudesta vanhuspolitiikasta* (the new politics of old age) Euroopassa. Uusi vanhuspolitiikka eroaa hänen mukaansa ratkaisevasti siitä ikääntyvien politiikasta, jota harjoitettiin hyvinvointivaltioita rakentaessa, jolloin ikääntyneitä oli paljon vähemmän. Walker jakaa uuden vanhuspolitiikan makro- ja mikrotasoon. Makrotaso on yhteiskunnan taso, jossa on nähtävissä kaksi aaltoa. Ensimmäinen aalto 1970-luvulla sisälsi ensimmäisen julkisen keskustelun siitä, mitä väestön ikääntyminen tulee yhteiskunnille maksamaan. Toinen aalto 1980-luvulla sisälsi keskustelua eläkejärjestelmistä sekä pitkäaikaishoidon kustannuksista. Uuden vanhuspolitiikan mikrotasolla taas toimivat ikääntyneet itse, jotka ovat koko Euroopan alueella nopeasti aktivoituneet politiikan saralla viime vuosikymmenten aikana. Edelläkävijänä toimi esimerkiksi Saksassa 1975 perustettu poliittinen puolue Harmaat pantterit (Die Grauen – Graue Panther). (Walker 1999, 9-10.)

Suomalaisessa tutkimuksessa alettiin vasta 1990-luvulla kiinnittää huomiota ikääntyviin poliittisina toimijoina, vaikka ensimmäiset eläkeläisjärjestöt syntyivät jo 1950-luvulla ja eläkeläispuolueet 1970-luvulla, jolloin eläkeläisten järjestäytyminen ja yhteiskunnallinen mobilisaatio muutenkin vahvistuivat (Helander 2001, 20-21, Walker 1999). Suurta suosiota ikääntyvien poliittinen potentiaali ei ole suomalaisten tutkijoiden kesken saavuttanut vieläkään. Voittoa Helander (esim. 2001; 2006) näyttää olevan yksi harvoista, joka on todella paneutunut aiheeseen. Asiaa kyllä sivutaan toisinaan, mutta lähinnä yhtenä muun ikäihmisten yhteiskunnallisen potentiaalinsa osa-alueena (esim. Koskinen 2004) Ikääntyneiden poliittiseen edunvalvontaan sekä poliittiseen osallistumiseen liittyvä tutkimus on ollut niin ikään vähäistä myös Euroopan laajuisesti (Schulte 1999, 25).

4.1. Ikääntyneet ja politiikka

Englannin kielessä on kaksi sanaa, *policy* ja *politics*, joita suomen kielessä vastaa vain yksi sana, *politiikka*. Siksi on tärkeää huomata, että politiikalla voidaan tarkoittaa erilaisia asioita. Erityisesti ikääntyvään väestönosaan liittyvästä politiikasta puhuttaessa on tärkeää erottaa puhutaanko ikäihmisiin valtiiovallan puolelta kohdistuvasta politiikasta (*policy*) vai ikäihmisten itsensä harjoittamasta, poliittisiin päätöksiin vaikuttamaan pyrkivästä toiminnasta (*politics*). Vanhemman väestöryhmän kohdalla paino on ollut *policy*-politiikan puolella. (Helander 2001, 17-18.)

Fennell ym. (1988, 6-7) nimeävät vanhuustutkimuksen yleisimmäksi ongelmaksi ilmiön, jota he kutsuvat termillä *welfarizing*. Se on sekoitus alemmuudentunnetta ja holhoamista ja johtaa pienimuotoiseen ihmisarvon riistämiseen tutkimuksen kohteilta. Myös Koskinen (1996, 199-200) viittaa tutkimuksiin, joissa painopiste on vanhuuden ongelmakeskeisyydessä, vaikkakin 1990-luvulla on jo alettu tiedostaa ikääntyneiden voimavarat ja nähdä heidät itsenäisinä toimijoina. Vanhuspolitiikassa eli vanhuksiin kohdistuvissa poliittisissa toimissa (*policy*) ilmenee sama ongelma politiikan kohteen holhoamisesta. Pekonen (Marin ym. 1990) on huomannut, että huolimatta poliittisten ohjelmien hyvistä aikomuksista luoda mahdollisimman yksilöllinen ja omavaltainen vanhuus, totuus on, että vanhukset, sen paremmin kuin lapset tai vammaisetkaan, eivät ole itse äänessä vaan he ovat ryhmiä, joiden ”hyväksi” asioita tehdään. Poliittiset ohjelmat eivät edes yritä saada senioreita toimimaan itse oman asiansa hyväksi. Koska tämänhetkinen palkkoihin sidottu eläkejärjestelmä on suuri eriarvoisuuden lähde ja Suomen hyvinvointivaltio liian jäykkä, yhtenäinen ja byrokraattinen suhteessaan ikäihmisiin, Pekosen mukaan mahdollisuudet senioreiden uuteen poliittiseen nousuun ovat hyvät. (Marin ym. 1990, 21-22.) Vaikka artikkeli on kirjoitettu 20 vuotta sitten, ei tilanne ole tänä aikana olennaisesti muuttunut (esim. Helander 2006, 91-93). Edelleen on tarvetta senioreiden todelliselle poliittiselle aktivoitumiselle.

Niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissakin ikääntyneet ovat kaikista kansanryhmistä eniten kiinnostuneita politiikasta ja heidän poliittinen tietoisuutensa on lisääntymässä entisestään. Williamsonin, Evansin & Powellin (1982, 115) mukaan useat tutkimukset osoittavat, että ikääntyneet seuraavat poliittisia uutisia ja tapahtumia mediasta paljon nuorempia ikäryhmiä tiiviimmin. Tämä kiinnostus politiikasta antaa hyvät mahdollisuudet ikäihmisten poliittiselle voimaantumiselle suuremman poliittisen tietämyksen ja ymmärryksen kautta (em. 1982,

115). Suomessa 61–70-vuotiaista kaksi kolmasosaa on ilmoittanut olevansa kiinnostunut politiikasta. Tämä tekee heistä poliittisesti aktiivisimman ja siitä kiinnostuneimman ikäryhmän. (Helander 2001, 65; kts. Koskinen 2004, 56-57.) Tähän asti poliittista aktiivisuutta ikäryhmittäin mittaavissa tutkimuksissa painopiste on ollut voimakkaasti nuorten osallistumattomuudessa eikä suinkaan vanhempien ikäryhmien osallistumisessa (Helander 2001, 64; 2006, 55; Williamson ym. 1982, 125).

Puoluejäsenten ikäjakauma on vanhentunut sitä mukaa, kun puolueiden jäsenmäärät ovat laskeneet 1960-luvulta lähtien. Ikääntyneiden osuus puolueiden jäsenistössä ei kuitenkaan takaa heille päätösvaltaa puolueiden päättävissä elimissä. (Helander 2001, 62-63.) Senioreiden äänestysprosentti on korkea eri maissa, vaikka laskeekin 80 ikävuoden jälkeen. Sen sijaan äänestyskäyttäytymisessä ei ikäryhmän sisällä ole mitään linjaa, vaan siihen vaikuttavat yhteiskuntaluokka, sukupuoli, koulutus ja etninen tausta eli samat asiat kuin muissakin ikäryhmissä. (Koskinen 2004, 57; Helander 2001, 68-73; 2006, 42; Williamson ym. 1982, 99.) Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ikäihmisten äänet menevät lähes kokonaan muiden ikäryhmien hyväksi, siitä huolimatta, että seniorit toivovat ikäistensä äänestävän enemmän ikätovereitaan (Helander 2001, 167). Äänestysvilkkauden vuoksi ikääntyneiden todellisiin vaikutusmahdollisuuksien puutteisiin ja heidän puuttumiseensa edustuspaikoilta ei ole nähty tarvetta kiinnittää huomiota. Äänestämällä ahkerasti ikääntyneet osoittavat vahvan luottamuksensa vallalla olevaa systeemiä kohtaa. (Helander 2001, 75.)

Kyösti Pekosen (Marin ym. 1990) mukaan senioreiden sotien jälkeisen poliittisen aktiivisuuden voi Suomessa jakaa kolmeen jaksoon. Ensimmäinen koski eläkekysymystä 1950-luvulla, jolloin seniorit vaativat eläkkeen lisäämistä kansalaisten perusoikeuksiin. Toista jaksoa motivoi hyvinvointiyhteiskunnan voimakas rakentaminen 1960- ja 1970-luvuilla ja se sisälsi senioreiden poliittisen organisoitumisen, jonka tavoitteena oli luoda valtiollinen sosiaalipolitiikka. Kolmas jakso alkoi 1980-luvun alkupuolella ja sen tärkein teema oli vapaa-ajan aktiviteetit. Kahden ensimmäisen ja kolmannen jakson välillä on nähtävissä selkeä poliittinen ero. Ensimmäisen ja toisessa vaiheessa seniorit olivat itse vahvasti mukana poliittisessa toiminnassa, joka ilmeni muun muassa tapaamisina, kirjeinä, mielenosoituksina ja aktiivisena osallistumisena vaalikampanjoihin sekä yleislakkoon 1956. 1970-luvun loppupuolella poliittisen toiminnan merkitys sekä aktiivisen joukkotoiminnan tarve vähenivät ja seniorit muuttuivat poliittisista toimijoista poliittisen toiminnan kohteiksi. (Marin ym. 1990, 18-20.)

4.2. Ikääntyneiden järjestäytyminen

Ikäihmisten poliittinen ja tavoitehakuinen järjestäytyminen on maailmanlaajuisesti nuori ilmiö. Sen kasvuun on kaksi syytä: väestön vanheneminen teollisuusmaissa sekä se, että hyvinvointivaltioiden kehittämisen myötä ikäihmisten asiat ovat tulleet perheen piiristä yhteiskunnan vastuulle. (Helander 2001, 112.) Walkerin (1999) mukaan eläkeläisjärjestöjen lisääntymisen hurja vauhti Euroopassa on osa yleistä poliittisen järjestäytymisen muotivirtausta eikä selity pelkästään ikääntyvien poliittisella aktivoitumisella. Toinen mahdollinen selitys ikääntyneiden massiiviselta vaikuttavaan aktivoitumiseen on se, että heitä on yksinkertaisesti enemmän kuin ennen. Lisäksi he ovat entistä koulutetumpia, terveempiä sekä paremmin toimeentulevia kuin vanhempansa. Kolmas syy voi olla ikääntyneiden etuja huonontavat vanhuspoliittiset muutokset sekä entistä näkyvämpi protestoiminen niitä vastaan. Neljänneksi, ikääntyviä on kannustettu eri puolilta osallistumaan politiikkaan ja itseään koskevaan päätöksentekoon. (Em. 11-12.)

Suomessa järjestöihin kuulumisen aste on suuri, mutta tarkkaa järjestäytymisastetta on vaikea selvittää, koska sama henkilö voi olla jäsenenä useassa järjestössä ja kaikki eläkeläisjärjestöjen jäsenet eivät ole vielä eläkeiässä (Helander 2001, 129). Euroopassa eläkeläisten järjestäytyminen on ollut Yhdysvaltoja maltillisempaa, missä muiden muassa Townsend-liike taisteli yleisen eläkkeen puolesta 1930-luvulla ja 1972 perustettu taistelujärjestö Harmaat pantterit (Gray Panthers) (huomaa: eri kuin samanniminen Saksassa 1975 perustettu puolue) puolestaan vanhusten oikeuksien lisäksi otti kantaa myös esimerkiksi köyhyysasioihin sekä ydinvoimaan (Koskinen 2004, 58). Toisaalta Euroopassa ikääntyvien asiat on otettu julkiseen keskusteluun huomattavasti Yhdysvaltoja aikaisemmin. Esimerkiksi Saksassa muodostettiin ikäihmisten vakuutusjärjestelmä jo 1889, kun Yhdysvalloissa vastaava sosiaalijärjestelmä saatiin aikaan vasta puoli vuosisataa myöhemmin. (Williamson ym. 1982, 78.)

Aktivoitumista senioriasiarintamalla on Euroopassa kuitenkin havaittavissa ja EU:n sisällä on useita kansainvälisiä seniorijärjestöjä, kuten European Federation for the Welfare of the Elderly (EURAG, perustettu 1962), jonka toimintaan on Suomesta osallistunut Vanhustyön keskusliitto, International Federation of Older People's Associations (FIAPA, perustettu

1973), EUROLINK AGE (perustettu 1982), johon Suomesta kuuluu Eläkeliitto sekä Vanhustyön keskusliitto, ja European Federation for the Retired and Older People (FERBA, perustettu 1991), johon Suomesta kuuluu Eläkkeensaajien Keskusliitto. EUROLINK AGE ja FIAPA perustivat vuonna 2001 voimiensa yhdistämiseksi järjestön, European Older People's Platformin (AGE). Lisäksi Euroopassa on kansallisella tasolla lukemattomia seniorijärjestöjä ja moniin maihin on perustettu esimerkiksi Harmaiden panttereiden kaltaisia järjestöjä. (Koskinen 2004, 58; Helander 2001, 142.) Euroopan maiden suurten kulttuuristen eroavaisuuksien vuoksi yhdestä yhtenäisestä eurooppalaisesta poliittisen järjestäytymisen tavasta ei ikäihmisten kohdalla voida kuitenkaan puhua, eikä sellaista ole tulevaisuudessa odotettavissa (Schulte 1999, 41).

Helander (2001) luettelee neljä ikääntyvien järjestäytymisen tyyppiä: varsinaiset eläkeläispuolueet, puolueen sisällä toimivat eläkeläisjärjestöt, puolueen lähellä toimivat eläkeläisjärjestöt sekä sitoutumattomat eläkeläisjärjestöt, jotka usein toimivat lähellä ammattiyhdistysliikettä. Suomessa puolueen sisäisiä eläkeläisjärjestöjä ei juuri ole ollut, mutta puolueiden lähellä toimivat organisaatiot ovat ylivertaisessa asemassa muihin järjestäytymismuotoihin nähden. (Em. 102-103.) Suomessa eläkeläispuolueita on ollut vaihtelevalla ja pääasiassa heikolla menestyksellä 1980-luvulta lähtien. Varsinaisia eläkeläispuolueita on Suomessa ollut kaksi. Suomen eläkeläisten puolue (SEP) perustettiin 1985 ja toimi vuoteen 1999, jolloin se viimeisen kerran poistettiin puolurekisteristä vaalilain mukaisesti, kun se ei onnistunut samaan yhtään kansanedustajapaikkaa kaksissa peräkkäisissä eduskuntavaaleissa. Riippumattomat sitoutumattomat eläkeläiset Suomessa (RSES) osallistui vuoden 1987 ja 1991 eduskuntavaaleihin, mutta jatkoi sen jälkeen uudella nimellä Eläkeläiset kansan asialla (EKA). Menestys ei ole ollut kilpailijaa parempaa ja myös EKA poistettiin 1999 vaalien jälkeen puolurekisteristä, mutta keräsi sen jälkeen taas tarvittavan määrän nimiä ja jatkoi uuden vuosituhaten alussa rekisteröityneenä puolueena. (Helander 2001, 106-109; 2006, 90-91.) Puolue poistettiin rekisteristä jälleen 2003 ja rekisteröitiin 2004 puolurekisteriin uudella nimellä Suomen Senioripuolue (Oikeusministeriö 2010; kts. Helander 2006, 91). Senioripuolueiden heikkoa menestystä niin Suomessa kuin muuallakin on selitetty ainakin sillä, että eläkeläiset olivat jo ennen puolueiden perustamista järjestäytyneet poliittiseen vaikuttamiseen yleispuolueiden läheisyydessä, jolloin erikoispuolueet oli helppo torjua, eikä varsinaiselle vallankäytölle ole ollut tarvetta (Helander 2001, 104, 110; kts. Helander 2006, 91).

Helanderin (2001) mukaan ikäihmisten edunvalvontajärjestöt voidaan Suomessa jakaa kolmeen ryppäeseen: eläkeläisjärjestöt, veteraanijärjestöt sekä liitot, joita Helander kutsuu nimellä palvelujärjestöt. Suomessa toimi vuonna 2001 12 valtakunnallisesti kattavaa eläkeläisjärjestöä. Näistä kahdeksan oli ja on puolueiden lähellä toimivaa eläkeläisjärjestöä, jotka kuuluivat 1970-luvulla alkunsa saaneeseen Valtakunnallisten eläkejärjestöjen neuvottelukuntaan (VENK) sekä neljä ammatillisella pohjalla toimivaa valtakunnallista eläkeläisjärjestöä, jotka yhdessä aiempien kanssa muodostivat Valtakunnallisten eläkejärjestöjen valtuuskunnan. Puolueiden lähellä toimivat Eläkeliitto (Keskusta), Eläkkeensaajien keskusliitto (SDP), Kansallinen Senioriliitto (Kokoomus), Eläkeläiset ry (Vasemmistoliitto), Kristillinen Eläkeliitto (Kristillinen Liitto), Svenska Pensionärsförbundet (Ruotsalainen kansanpuolue), Oikeutta Eläkeläisille (Perussuomalaiset) sekä Suomen Ruskaliitto (Liberaalinen kansanpuolue). Neljä ammatillista järjestöä olivat Veteraaniopettajat, VR Eläkeläisten liitto VREL, Tielaitoksen eläkeläiset ja Kunnallisten eläkeläisten liitto. (Helander 2001, 117-118.)

Vuonna 2002 VENK:n ohjesääntöä muutettiin ja mukaan liittyi muita ammattialapohjaisia eläkeläisjärjestöjä. Alkuvuodesta 2006 jäsenenä oli 14 järjestöä, mutta kesäkuussa kuusi järjestöä, Eläkeliitto ry, Eläkeläiset ry, Eläkkeensaajien keskusliitto EKL ry, Kansallinen Senioriliitto ry, Kristillinen Eläkeliitto ry ja Svenska Pensionärsförbundet rf, erosi neuvottelukunnasta. (Valtakunnalliset eläkeläisjärjestöt VENK ry 2010.) Eronneet perustivat oman yhteistyöelimensä Eläkeläisliittojen etujärjestön EETU ry:n (kts. Helander 2006, 85). Jäljelle jääneet päättivät jatkaa ja maaliskuussa 2008 rekisteröitiin Valtakunnalliset eläkeläisjärjestöt VENK ry, johon nykyään kuuluvat Julkisen alan eläkeläisten liitto KELO ry, Oikeutta Eläkeläisille ry, Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry, Päälystöliiton evp-yhdistys ry, Suomen Ruskaliitto ry, Tieveteraanit ry sekä VR-Yhtymä OY:n ja sen tytäryhtiöiden Eläkeläisten Liitto VREL ry. (Valtakunnalliset eläkeläisjärjestöt VENK ry 2010; kts. Helander 2006, 86.)

Puolueiden lähellä toimivien järjestöjen suurta jäsenpohjaa selittää muun muassa se, että järjestöt vetivät mukaan luonnollisesti puolueen kannattajia, mutta myös huomattavissa määrin kokonaan poliittisen toiminnan ulkopuolella olevia henkilöitä. Erityisesti pienillä paikkakunnilla paikallinen järjestötoiminta oli harvoin poliittisesti tai puolueideologisesti väritynyttä. (Helander 2001, 120.) Sille, miksi osa eläkeläisistä on halunnut järjestäytyä ammatti- ja toimialaperustaisesti, ei Helander osaa antaa suoraa vastausta. Saman

ammattitaustan ja työhistorian omaavien henkilöiden yhteen keräämisessä tuntuu olevan takana enemmänkin yhteisöllisyys ja ammattiryhmän perinteiden vaaliminen kuin varsinainen edunvalvonta. Toisaalta taustalla saattaa olla myös yrityskohtaisten eläke-etujen turvaaminen. (Helander 2001, 123.)

Ryppään toisen osuuden muodostavat veteraanijärjestöt, joita Helander (2001) perustelematta valintaansa luettelee neljä: Suomen Sotaveteraaniliitto, Rintamaveteraanien liitto, Rintamanaisten liitto ja Sotainvalidien Veljesliitto. Vaikka veteraanijärjestöt nykyään lasketaan seniorijärjestöihin ja edustavat niissä jäsenistöltään vanhinta ihmisryhmää, eivät niiden jäsenet järjestöjen perustamisen aikoihin olleet ikäihmisiä vaan työikäisiä miehiä. Seniorijärjestöjä niistä on tullut vasta pitkälti sen jälkeen, kun niiden toimintamuodot olivat jo vakiintuneet. Veteraanijärjestöjen potentiaalisten jäsenten järjestäytymisaste on aina ollut suuri, mutta nyt ne ovat tilanteessa, jossa jäsenmäärät voivat ainoastaan laskea. Monet ovatkin valmistautuneet järjestötoiminnan loppumiseen suunnittelemalla muun muassa varojen käytön suuntaamista veteraaniperinteen vaalimiseen. (Helander 2001, 123-124; 2006, 87-88.) Yle:n uutisten mukaan veteraaneja oli vuoden 2008 lopulla 67 500, mutta viidessä vuodessa määrä putoaisi KELAn arvion mukaan kahdella kolmanneksella. Vuonna 2020 veteraaneja olisi siis enää vajaat 7000. (Yle uutiset 2009.)

Kolmantena ryppäessä ovat palvelujärjestöt. Ne ovat huomattavasti vaikeammin rajattavissa oleva ryhmä kuin eläkeläis- ja veteraanijärjestöt. Yksi yhdistävä tekijä järjestöissä toimivilla on, että he pyrkivät toimimaan ikäihmisten elämän helpottamiseksi. Järjestöihin kuuluu harvemmin niitä, joiden elämää pyritään helpottamaan. Lisäksi jäsenyyteen liittyy usein aktiivisuus ja asiantuntevuus sekä läheinen suhde palvelun saajaan. Koulutustoiminta eli jäsenten vapaaehtoinen tietotaidon kartuttaminen on palvelujärjestöille ominaista ja tärkeää, koska jäsenten tietotaidon ja kokemuksen määrä on suorassa suhteessa järjestön resursseihin. Helander mainitsee viisi palvelujärjestöä: Alzheimer-keskusliitto, Suomen Parkinson-liitto, Omaishoitajat ja Läheiset, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ja Vanhustyön keskusliitto (VTKL). Ikäihmisten hyväksi toimii Suomessa suuri joukko muitakin järjestöjä ja yhdistyksiä, joista toimintakapasiteetiltaan suurimpina Helander mainitsee Folkhälsanin ja Suomen Punaisen Ristin. Niiden toiminnasta suurin osa suuntautuu kuitenkin muualle kuin ikäihmisten asioihin. (Helander 2001, 125-128.; 2006, 88-89.)

Yhteiskunnalliseen muutokseen ja poliittiseen vaikuttamiseen tähtäävien järjestöjen yksi tärkeimmistä resursseista on hyvät suhteet poliittisesti vaikuttaviin päätöksentekuelimiin. Yhdysvaltain kaltaisessa kaksipuoluejärjestelmässä on edullista olla läheisissä tekemisissä puolueen kanssa, mutta esimerkiksi suomalaisessa hajanaisessa monipuoluesysteemissä poliittinen riippumattomuus on viistainta. Tällöin päätöksiin vaikuttaminen on ainakin periaatteen tasolla mahdollista riippumatta vallalla olevista puolueista. On kaksi tapaa varmistaa poliittinen neutraalius. Sen lisäksi, että ilmoittautuu poliittisesti riippumattomaksi, voi valita johtavaan asemaan jonkun, jolla ei ole vahvaa poliittista taustaa tai, yleisemmin, valita johtotehtäviin eri puoluepoliittisista taustoista olevia henkilöitä. Parhaassa tapauksessa nämä henkilöt hallitsevat politiikan pelisäännöt ja omaavat hyvät suhteet tarvittaviin tahoihin. (Helander 2001, 132-133.) Helanderin (2001) mukaan eläkeläisjärjestöt eivät ole juurikaan käyttäneet hyväkseen poliitikkojen rekrytointia järjestöjen johtotehtäviin ja muutenkin suhteet poliittisiin päättäjiin ovat heikot. Puoluiden lähellä toimivien järjestöjen johtotehtävissä on ollut poliitikkoja ja entisiä kansanedustajia, mutta silti edustus puolueessa on ollut mitätöntä verrattuan puoluiden nais-, nuoriso- ja opiskelijajärjestöihin. Vuonna 2001 neljästä suuresta puolueesta ainoastaan Kokoomus mainitsee läheisjärjestökseen Kansallisen Senioriliiton. SDP, Keskusta ja Vasemmistoliitto eivät järjestötoiminnan esittelyissään mainitse eläkeläisjärjestöjä. (Helander 2001, 135.) Tarkistaessani asiaa nyt (2.6.2010) samojen puoluiden nettisivuilta tilanne on parempi vain SDP:n osalta, joka mainitsee Eläkkeensaajien Keskusliiton lisäksi yhteistyöjärjestökseen myös Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton. Toisaalta Vasemmistoliitto ja Keskusta eivät mainitse yhteistyöjärjestöjä lainkaan.

5. Tutkimusongelma, aineisto ja metodit

Suomalaisessa gerontologisessa tutkimuksessa on oltu kiinnostuneita ikääntymisestä lähinnä ongelmana. Vasta hiljattain on alettu ymmärtää seniorikansalaisten yhteiskunnalliset voimavarat. Järjestötutkimuksessa on jo ymmärretty ikääntyvien potentiaali vapaaehtoistyöntekijöinä ja järjestötoimijoina, mutta tutkimuksia varsinaisista senioreiden asioista ajavista järjestöistä ei juuri ole. Tällä alueella on siis aukko, jota osaltani pyrin paikkaamaan senioriaktivismia käsittelevällä tutkimuksellani. Tutkimuskysymyksen rajaamisessa apuna oli se, että tutkimuskohde on selkeä, Suomen Senioriasiain Liitto, sekä se että tutkimuksella on tilaaja, Sivistysliitto Kansalaisfoorumi. Se on kansalaisyhteiskunnan ajatushautomotoiminnan myötä ottanut tehtäväkseen kerätä tietoa kansalaistoiminnasta ja kansalaisyhteiskunnasta. Nimenomaan seniorikansalaistoiminta kiinnostaa Kansalaisfoorumiä, koska senioreiden toiminnasta on vähän tietoa, vaikka he ovat järjestötoiminnalle suuri voimavara. Toinen syy kiinnostukseen on lisätiedon tuomat mahdollisuudet monipuolisemman ja toimivamman yhteistyön kehittämisessä Kansalaisfoorumin ja Senioriasiain Liiton välillä.

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, mitä on senioriaktivismi. Kuten aktivismia käsittelevässä luvussa määrittelin, senioriaktivismi sisältää laajasti ajateltuna senioriasioiden ajamisen sekä seniorijärjestöissä toimimisen tai edes niiden toiminnan edistämisen vaikkapa jäsenmaksuin. Suomen Senioriasiain Liiton avustuksella aion selvittää senioriaktivismin konkreettisen sisällön ja luoda sille tarkemman määritelmän. Määritelmän luomisessa lähdän liikkeelle siitä, miten senioriaktivismin käsite määrittyy suhteessa senioriasiainliittolaisten yleiseen ymmärrykseen aktivismista sekä yleisiin aktivismin määritelmiin tieteellisessä kirjallisuudessa. Seuraavaksi selvitän millaista aktiivista kansalaistoimintaa sekä järjestöllistä toimintaa Senioriasiain Liitossa ilmenee ja millaisia arvoja ja merkityksiä liiton toimintaan ja liitossa toimimiseen liittyy.

Senioriaktivismin määritelmän lisäksi tarkoitukseni on luoda kuva Suomen Senioriasiain Liitosta ilmiönä sekä selvittää, miten Sivistysliitto ja Opintokeskus Kansalaisfoorumi voi auttaa Senioriasiain Liittoa sen pyrkimyksissä.

Sosiaalisia liikkeitä voidaan tutkia kahdella tavalla: empiirisesti tai teoreettisesti. Empiirinen lähestymistapa tarkoittaa, että lähdetään tarkastelemaan organisaatiota tekemällä havaintoja sekä itse liikkeestä että siinä toimivista ihmisistä ja heidän käsityksistään ilman, että mikään teoreettinen tausta ohjaa tarkastelua. Teoreettisessa lähestymistavassa taas valitaan jokin teoreettinen viitekehys, jonka avulla tehtyjä havaintoja tai muuta aineistoa jäsennetään. (Kantola 2004, 327.) Alasuutari (1999, 39-40) puolestaan tiivistää laadullisen tutkimuksen ylipäätään kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Ensimmäisessä, havaintojen pelkistämisen vaiheessa, *"aineistoa tarkastellaan* aina vain *tietystä* teoreettis-metodologisesta *näkökulmasta"* eli kiinnitetään huomiota vain teoreettisen viitekehysten ja kysymyksenasettelun kannalta olennaiseen. Syntyy raakahavaintoja, joita yhdistelemällä yhteisten nimittäjän perusteella saadaan aikaiseksi yksi havainto tai havaintojen joukko. Arvoitus ratkaistaan tulkitsemalla havaintoja. (Alasuutari 1999, 44.)

Jaottelun empiriaan ja teoriaan ei laadullisessa tutkimuksessa tarvitse olla näin selkeä eikä analyysin rajoittua vain tiettyyn näkökulmaan. Yleistä on, että aiempiin tutkimuksiin tutustumisen myötä selkiytyy suunta siitä, mitä itse haluaa ja on tarvetta tutkia. Empiria eli aineisto sitten omalta osaltaan näyttää, mihin kysymyksiin se pystyy vastaamaan. Jopa paluu kentälle keräämään lisää aineistoa on mahdollinen. (Kiviniemi 2007, 74-76; kts. myös Eskola 2007, 161-166.)

Oma tutkimukseni on syntynyt juuri tällaisesta teorian ja empirian vuorottelusta. Se sai alkunsa kiinnostuksestani senioreiden hyvinvointia kohtaan ja sai tarkemman muotonsa, kun pääsin harjoitteluun Opintokeskus Kansalaisfoorumille ja sain tutkimukselleni tilaajan. Kun oli selvää, että tutkimukseni koskee senioreita ja kansalaisvaikuttamista, aloin käydä läpi niistä tehtyä aiempaa tutkimusta, jotta selviäisi mitä tietoa alalta puuttuu. Kävi ilmi, että aiheita erikseen on tutkittu ja niistä on kirjoitettu paljon. Jonkin verran on tutkittu myös senioreita kansalaistoimijoina, mutta sitä, että seniorit pyrkivät vaikuttamaan omiin asioihinsa seniorijärjestöjen ja -liittojen kautta, ei ole juurikaan tutkittu eikä siitä ole kirjoitettu paljon mitään. Aineisto puolestaan auttoi rajaamaan näkökulmaa senioriaktiivisuuden ja sen ilmenemismuotojen ympärille.

Keräsin pääasiallisen aineistoni verkkokyselyllä, vaikka vastaajajoukon pienuuden (10 henkilöä) vuoksi olisin voinut tehdä myös haastatteluja. Päädyin käyttämään verkkokyselyä, koska koin, että se mitä haluan Senioriasiain Liitosta ja senioriaktiivisuuden ilmentymistä tietää,

ei vaadi varsinaista keskustelua eri jäsenjärjestöjen edustajien kanssa. Lisäksi halusin kysyä samat asiat samalla tavalla kaikilta, minkä onnistuminen on haastatteluja tehdessä mahdollista, mutta epätodennäköistä. Kyselyaineisto käsitellään yleensä kvantitatiivisin menetelmin (Hirsjärvi ym. 2009, 193-194), mutta itse halusin käyttää analyysimenetelmänä laadullista menetelmää. Tämän teki mahdolliseksi kyselyn avointen kysymysten suhteellisen suuri osuus. Kysyin esimerkiksi: *Mitä tavoitteita Senioriasiain Liitolla on ja miten juuri teidän järjestönne tukee Senioriasiain Liittoa sen pyrkimyksissä? Mitä konkreettisesti teette (henkilökohtaisesti) auttaaksenne Senioriasiain Liittoa saavuttamaan tavoitteensa? Mitä teille tulee mieleen sanasta "senioriaktivismi"?* (Liitteet 1 ja 2.) Verkkokyselyn tekoon houkutteli myös aineiston keräämisen helppous ja nopeus. Pidin lisäksi mahdollisena lisähaastattelujen tekoa siinä tapauksessa, että laatimani kysely ei tuota tarpeeksi vastauksia tai sellaista aineistoa, jota voisi käsitellä laadullisesti.

Kyselyn avointen kysymysten suuren osuuden vuoksi aineistoni on luonteeltaan sellainen, että siihen voidaan soveltaa laadullisia analyysimenetelmiä. Suurempana ja väljempänä linjana analyysissäni toimii yhteiskunnallisiin liikkeisiin sovellettu kehysanalyysi, jonka avulla pyrin selvittämään millaisia arvoja ja merkityksiä Senioriasiain Liittoon liittyy ja miten se niitä itse vahvistaa. Käytännön työkaluna tekstin tarkemmassa pilkkomisessa ja tarkastelussa toimii puolestaan sisällönanalyysi ja vielä tarkemmin teoriaohjaava sisällönanalyysi. Sen avulla tekstistä erotellaan pois kaikki epäoleellinen ja jäljelle jääneen aineksen avulla pyritään muodostamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Laadullista tutkimusta ei tehdä sen vuoksi, etteivät resurssit salli laajan kvantitatiivisen aineiston keruuta, vaan sen tavoitteet ovat kokonaan toiset. Laadullisella tutkimuksella ei yritetä saada aikaiseksi tilastollisia yleistyksiä, vaan pyritään kuvaamaan ilmiötä, ymmärtämään toimintaa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle ja niin edelleen. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöt, joilta tieto kerätään omaavat kokemusta aiheesta ja ovat siitä hyvin perillä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 83-84, kts. myös Alasuutari 1999, 38-39.) Tässä tutkimuksessa nämä henkilöt ovat Senioriasiain Liiton hallituksen jäsenet (10kpl), jotka samalla edustavat kutakin liiton jäsenjärjestöä. Voidaan olettaa, että heillä on eniten tietoa paitsi omasta järjestöstään myös Senioriasiain Liitosta sekä niiden välisestä suhteesta. Lisäaineistona käytin Senioriasiain Liiton sekä jäsenjärjestöjen kotisivuja, siltä osin kuin niitä oli nähtävillä.

5.1. Verkkokysely

Verkkokysely on yksi tapa koota tutkimusaineistoa. Lomake- eli survey-tutkimus käsittää sellaiset kysely- ja haastattelumenetelmät, joissa asioita kysytään kaikilta vastaajilta samalla tavalla eli aineisto kerätään standardoidusti (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 193). Postikyselylomakkeiden etuna on taloudellisuus, helppous, kysymysten yhdenmukaisuus kaikille vastaajille sekä haastattelijan vaikutuksen puuttuminen. Haittoina taas ovat kato, puutteellisesti täytetyt lomakkeet sekä se, että kysymyksiä ei voi tarkentaa tai selittää kuten haastatteluissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72-74; Pohjolainen 1990, 51-52; Jyrinki 1977, 25.) Tutkimusjoukon ollessa vain 10 henkeä katoa ei tässä tapauksessa esiintynyt lainkaan ja kaikki olivat vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Annoin vastaajille myös mahdollisuuden kysyä puhelimitse tai sähköpostitse, jos jokin kyselyssä tai kysymyksissä on epäselvää tai herättää muuten ajatuksia. Kyselyn johdosta yhteydenottoja ei tullut.

Survey-tutkimus on sosiaaligerontologiassa käytetyin aineistonhankintatapa. Erityispiirteenä gerontologiassa on, että kyselyn täyttäjillä voi olla iästä johtuvia hankaluuksia kuten huono näkö, vapisevat kädet, tottumattomuus vastata kyselyihin sekä kysymysten ymmärtämiseen liittyvät ongelmat. (Pohjolainen 1990, 51-52.) Tässä tutkimuksessa vastaajat ovat kuitenkin hyväkuntoisia, eivätkä nämä ongelmat koske heitä. Tästä syystä uskaltauduin käyttämään aineiston keruuseen verkkokyselyä, joka nykyään on sähköpostikyselyn kanssa vallannut paljon alaa perinteisiltä postikyselyiltä vieläkin suuremman helppoutensa ja edullisuutensa vuoksi.

Tutkimukseni pääasiallinen aineisto on kerätty Webropol-ohjelmalla tehdyllä verkkokyselyllä. Webropol on ohjelma, jolla on helppo rakentaa sarja erilaisia kysymysmuotoja, muun muassa monivalintakysymyksiä, asteikkoja sekä avoimia kysymyksiä, ja se mahdollistaa lomakkeen ulkoisen olemuksen, kuten värin ja sivunvaihtojen kohtalaisen vapaan muokkaamisen. Ohjelmalla olisi ollut mahdollista pakottaa vastaajat vastaamaan kaikkiin kysymyksiin, mutta jätin tämän mahdollisuuden käyttämättä, koska pakko saattaisi johtaa kokonaan vastaamattomuuteen. Sen sijaan ilmaisim saatteessa toiveen saada vastauksen kaikkiin kysymyksiin, vaikka avoimia kysymyksiä on paljon, ja niihin vastaaminen voi tuntua työläältä.

Päädyin käyttämään useita avoimia kysymyksiä. Suurin syy tähän oli haluni analysoida aineisto laadullisella menetelmällä. Avoimilla kysymyksillä sain niin pitkiä ja laajoja vastauksia, että tämä oli mahdollista. Lisäksi en tietyissä kysymyksissä halunnut johdatella vastaajaa vaihtoehdoilla ja halusin vastaajien kertovan asiasta heille luontevalla ja ominaisella tavalla. Avoimessa kysymyksessä myös tunteiden ja asioiden tärkeysjärjestysten on mahdollista tulla esiin (Hirsjärvi ym 2009, 201; kts. Jyrinki 1977, 95). Monivalinta- ja asteikkokysymykset otin mukaan lähinnä vaihtelun sekä kyselyyn vastaamisen keventämisen vuoksi. Avointen kysymysten vaarat, kuten se, että työläyden vuoksi jätetään vastaamatta, vastataan asian vierestä tms. (kts. Jyrinki 1977, 95-96) vältin juuri vastaajajoukon pienuuden ja erityisyyden vuoksi. Luotin siihen, että koska vastaajat tietävät minun tekevän tutkimusta heidän asiansa hyväksi, heillä on suurempi motivaatio nähdä keskivertoa enemmän vaivaa kysymyksiin vastaamisessa. Jos en olisi saanut tarpeeksi kattavia vastauksia tai jos kysymyksiä olisi ymmärretty väärin, olisin voinut kysyä niitä uudelleen vaikkapa sähköpostilla. Väriksi kyselylomakkeelle valitsin keltaisen Suomen Senioriasiain Liiton nettisivujen mukaan.

Kyselystä tein kaksi versiota, toisen Suomen Senioriasiain Liiton jäsenjärjestöjen edustajille (9 kpl, liite 1) ja toisen liiton puheenjohtajalle (liite 2). Päädyin tekemään kyselystä oman version liiton puheenjohtajalle hänen erityisen asemansa vuoksi. Hän edustaa tutkimuksessa Senioriasiain Liittoa, kun taas muut edustavat jäsenjärjestöjä. Jäsenjärjestöjen edustajille lähetetty kysely koostui kolmesta osasta: taustatiedot, järjestöä koskevat kysymykset ja henkilökohtaiset kysymykset. Puheenjohtajalle osoitettu kysely koostui kahdesta osasta: Suomen Senioriasiain Liittoa koskevat kysymykset sekä henkilökohtaiset kysymykset. Jälkimmäiset olivat yhtenevät toisen kyselyn kanssa ja käsiteltiin nimettömänä, kuten muidenkin vastaajien henkilökohtaisen osion vastaukset.

5.2. Kehysanalyysi

Yhteiskunnalliset liikkeet tekevät aktiivisesti työtä tuodakseen esiin epäkohtia yhteiskunnassa ja luodakseen kannattajilleen yhteistä identiteettiä, joka on kollektiivisen yhteiskunnallisen toiminnan perusta. Sydney Tarrow (1999, 21, 106-122) kutsuu tätä työtä *kehystämiseksi*. Käsitteen katsotaan usein olevan peräisin Erving Goffmanilta. Hänen mukaansa yhteiskunnan tapahtumien ymmärtäminen tapahtuu siinä olevien kehysten kautta

ja näiden kehysten ja niissä piilevien heikkouksien löytäminen edistää tämän ymmärryksen lisääntymistä (em. 1986, 10-11). Goffmania myötäilevän Anssi Peräkylän (1990, 19) mukaan kehysanalyysin tehtävä on eritellä tapahtumakulun erilaisten kehysten välistä dynamiikkaa. Kimmo Saariston (2000, 43) ja Anna-Maija Puroilan (2002, 31) mukaan Goffmanin tulkintakehys oli tarkoitettu ennen kaikkea kasvokkaisten vuorovaikutustilanteiden tulkinnan apuvälineeksi. Esimerkiksi Goffmanin kehysten määrittelemät identiteetit ovat nimenomaan kahden tai useamman ihmisen henkilökohtaisessa kanssakäymisessä syntyviä identiteettejä (Peräkylä 1990, 22-24), kun taas Tarrow'n yhteiskunnallisten liikkeiden sisällä kehystetyt identiteetit eivät vaadi syntyäkseen kasvokkaista vuorovaikutusta (Tarrow 1999).

Yhteiskunnallisten liikkeiden tulkinnassa käytetäänkin enää hyvin väljästi, jos ollenkaan Goffmanin alkuperäiseen kehyskäsitteeseen liittyviä tulkintametoodeja. Erityisesti kehysten näkeminen strategisena prosessina on ominaista yhteiskunnallisten liikkeiden kehysanalyysissä. (Saaristo 2000, 43-44.) Myös Tarrow'n (1999, 111) mukaan kehystämisen on tietoisista ja arvottavaa toimintaa. Goffmanin kehysanalyysiteoriasta on paljon erilaisia ja äärimmäisen ristiriitaisia käsityksiä. Tämän vuoksi esimerkiksi päiväkotiarkea tutkineen Anna-Maija Puroilan (2002) oli palattava Goffmanin alkuperäisteksteihin muodostaakseen oma käsityksensä asiasta. Itse en kuitenkaan toimi samoin, koska näyttää siltä, että yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimukseen liittyvä kehysteoria on matkannut kauas Goffmanin alkuperäisajatuksista. Sen sijaan esittelenkin seuraavassa yhteiskunnallisiin liikkeisiin liittyviä ajatuksia kehysistä.

Kehystämisen käsite tuntuu olevan varsin monikäyttöinen yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimisen väline. Sen avulla voidaan tarkastella identiteetin rakentamisen lisäksi esimerkiksi yhteiskunnassa vallitsevia kehyksiä eri näkökannoilta, kuten kuka niitä tuottaa, ja miten sekä millä tavoin ne vaikuttavat yhteiskunnassa. Mielenkiintoinen ajatus on esimerkiksi tyytyväisyyden ja tyytymättömyyden tietoinen luominen yhteiskunnassa. Matti Hyvärinen (1985) sanoo, että tyytyväisyys ja tyytymättömyys eivät ole esillä selkeärajaisina kappaleina, joista liikkeet sitten kehittyvät. Hän viittaa John McCarthyn ja Mayer N. Zaldin teoriaan, jonka mukaan yhteiskunnassa on aina tarpeeksi tyytymättömyyttä synnyttämään yhteiskunnallisia liikkeitä, mutta se ei yksin riitä, vaan tarvitaan tyytymättömyyden kanavointia ja esiin houkuttelua, jotta se jalostuisi toiminnaksi. McCarthy ja Zald esimerkiksi kertovat tapauksesta, jossa yhdysvaltalaiset vanhukset tulivat tyytymättömiksi terveydenhuollon

toimiin vasta, kun ammattiliitot alkoivat ajaa terveydenhuollon lakimuutosta kongressissa. (Hyvärinen 1985, 69-70.)

Kehysanalyysin ongelmana on ollut se, että sen käytössä ei ole ollut juurikaan yhdenmukaisuutta, eikä ole olemassa sääntöjä, joiden avulla voisi varmistaa, että kehyksestä tehty tulkinta on oikea. Johnstonin mukaan, jotta analyysi olisi uskottavaa, tutkijan olisi hyvä pystyä kertomaan varmennettavissa olevalla tavalla, miten uskomukset, merkitykset ja kokemukset liittyvät kyseessä oleviin kehyksiin. Tämä tapahtuu huolellisesti raportoidun liiketekstien mikroanalyysin avulla. Lopullisesti analyysin toimivuuden näkee siitä, lisäävätkö tulokset tietoa, miksi liikkeet ja niiden jäsenet toimivat niin kuin toimivat. (Johnston 1995, 235; kts mikroanalyysi 219-234.)

Alasuutarin (1999) mukaan kehyksen käsite liikkuu symbolisen interaktionismin, strukturalismin ja diskurssianalyttisen orientaation välimaastossa. Ensimmäisen hengessä kehystä voidaan käyttää tulkintakehyksenä eli ajatella, että johonkin tilanteeseen tai ilmiöön voidaan soveltaa erilaisia kehyksiä, jolloin tilanteesta saadaan erilaisia ymmärryksiä. Strukturalistinen luonne taas tulee esiin ajatuksessa, että toimijat eivät voi vapaasti luoda omaa tulkintaansa, vaan tulkintaa säätelevät kulttuurissa olemassa olevat kehykset. Diskurssianalyttisesti ajatellen tilanteita ei tulkita tietyn kehyksen sisällä, vaan juuri kehys muodostaa tilanteen siksi mitä se on. (Alasuutari 1999, 181.) Johnstonin (1995, 234) mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan liittyvät kehykset ovat nippu tietoisesti ja systemaattisesti yhdistettäviä uskomuksia ja merkityksiä.

Snow, Rochford, Worden ja Benford (1986) kirjoittavat kehysten linjaamisesta (frame alignment), jolla he viittaavat yhteyteen yksityishenkilön ja liikkeisiin liittyvien uskomuksien, intressien ja arvojen sekä liikkeisiin liittyvien toimintojen, ideologioiden ja tavoitteiden välillä (em. 464, 467). Snow ym. listaavat neljä kehysten linjaamisen tapaa: silloittaminen (frame bridging), voimistaminen (frame amplification), laajentaminen (frame extension) ja muutos (frame transformation) (em. 467).

Silloittamisella he viittaavat kahden tai useamman ideologisesti yhtenevän, mutta rakenteellisesti eroavan kehyksen välillä olevaan yhteyteen. Silloitusta voi tapahtua joko organisaatio- tai henkilötasolla. Käytännössä silloitus on niiden ihmisten houkuttelemista mukaan liikkeen toimintaan, jotka ovat huolissaan liikkeen kanssa samoista asioista, mutta

eivät vielä toimi asioiden muuttamiseksi. Houkuttelemiseen voidaan käyttää mediaa, postia, ryhmien ulkoisia ja sisäisiä verkostoja ja niin edelleen. (Snow ym. 1986, 467-468.) Nykyaikaisempia silloittamisen keinoja taas ovat sosiaaliset mediat ja sähköposti.

Voimistaminen puolestaan viittaa sen kehyksen voimistamiseen, joka liittyy tiettyyn asiaan, ongelmaan tai tapahtumaan. Voimistamisella pyritään syrjäyttämään yksilön oma ”virheellinen” käsitys ja antamaan näille asioille, ongelmille tai tapahtumille tietty liikkeen luoma merkitys. Voimistamista on kahta lajia: arvon vahvistaminen ja uskomusten vahvistaminen. Esimerkkinä arvojen vahvistamisesta Snow ym. käyttävät tapausta, jossa kodittomien asuntolan tuloa tietylle asuinalueelle vastustettiin vetoamalla muun muassa perhearvoihin eli pääaisassa toistelemalla sitä, kuinka haitallinen asuntola olisi alueen naisille ja lapsille. Uskomusten vahvistaminen samassa tapauksessa tehtiin alleviivaamalla kodittomiin jo ennestään liitettyjä negatiivisia ominaisuuksia. (Snow ym. 1986, 469-472.)

Kehyksen *laajentamisen* tavoitteena on kasvattaa liikkeen kannattajakuntaa, mihin liike voi pyrkiä muun muassa lisäämällä ajamiensa asioiden määrää tai laajentamalla tavoitteita. Esimerkiksi Hare Khrisna -liike on tehnyt tätä hyvin henkilökohtaisella tasolla kysymällä kadulla ihmiseltä, mikä heitä kiinnostaa ja kertomalla sitten, kuinka heidän kauppaamassaan kirjassa käsitellään juuri tuota asiaa, mikä se sitten sattuu olemaankin. (Snow ym. 1986, 472-473.)

Muutoksella Snow ym. viittaavat tilanteeseen, jossa vanhat arvot, uskomukset ja kehykset eivät enää toimi. Niiden on muututtava tai niiden tilalle on luotava kokonaan uusia kehyksiä. (Snow ym. 1986, 473-476.)

Kimmo Saariston (2000) mukaan kehystäminen on yhteydessä *kehysresursseihin*. Kehysresurssit liittyvät sekä toimijan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin (mm. tiedot, taidot, moraalit) että tietyn ajan luomiin yhteiskunnallisiin mahdollisuuksiin. Kehysresursseista ei voi suoraan johtaa tietynlaista kehystä, vaan se on yhdistelmä, jossa eri osat painottuvat eri tavoin. Saaristo on nimennyt neljä erilaista kehysresurssia. *Faktuaalinen kehysresurssi* perustuu objektiiviselle tiedolle, kuten luonnontieteelliset faktat. *Moraalinen kehysresurssi* sisältää esimerkiksi ammattietiikan. *Hallinnollinen kehysresurssi* puolestaan käsittää hallinnolliset menettelytavat ja *esteettinen kehysresurssi* subjektiivisen kokemuksen ja elämyksellisyyden. Kehysresurssit koostuvat eri toimijoilla eri elementeistä ja käytännön

tilanteessa käytettävä kehysresurssi koostuu kuitenkin todennäköisemmin useammasta edellä mainitusta kuin vain yhdestä. (Saaristo 2000, 46.)

Saaristo ei kuitenkaan kerro, mistä kehysresurssit ovat peräisin tai mitä ne tarkalleen sisältävät. Olenkin kuvailut Saariston kehysresursseja, Snow'n ym.:n kehyksien linjaamista sekä Johnstonin käsityksiä kehyksistä lähinnä osoittaakseni, miten eri tavoilla niitä voidaan käyttää, käsittää ja luokitella pelkästään yhteiskunnallisia liikkeitä koskevissa kehysanalyysseissa. He kaikki ovat tutkineet ja tulkinneet kehyksiä erilaisissa tilanteissa, ja siksi heidän jaottelunsa eivät sovellu suoraan käytettäväksi toisessa tutkimuksessa, vaan jokaisesta tutkimuskohteesta löytyy omat tulkintakehykset.

Liikkeet eivät myöskään ole ainoita kehystäjiä eivätkä todellakaan aina kontrolloi kehystysprosessia. Medialla on kehystämisessä oma näkyvä roolinsa. (Tarrow 1999, 21-22.) Median puuttumisessa kehystysprosessiin on muun muassa sellainen ongelma, että media keskittyy usein myyviin yksityiskohtiin, jotka jättävät varjoonsa suuremman kokonaisuuden. Näitä yksityiskohtia voivat olla esimerkiksi väkivaltainen kohtaus rauhanomaisessa mielenosoituksessa tai lain rajoilla liikkuva toiminta muuten laillisessa liikkeessä. (Em. 114-116.) Yhteiskunnallisia liikkeitä koskeva kehysanalyysi onkin tähän mennessä paljolti keskittynyt tutkimaan kumpi kehyksiä luo, liikkeet vai media, ja pyrkinyt jäljittämään niiden takana olevia ideologioita sekä niiden vaikutuksia (Johnston 1995, 235). Liikkeet eivät täysin hallitse kehystensä muokkaamaa kuvaa yhteiskunnasta siinäkään mielessä, että koskaan ei katsota pelkästään yhden tietyn kehyksen läpi, vaan mukana tulkinnan luomisessa ovat aina myös kyseisessä yhteiskunnassa ja kulttuurissa ennestään olevat kehykset (Alasuutari 1999, 181). Kehykset ovat lisäksi aikasidonnaisia ja yhteydessä esimerkiksi kulloiseenkin poliittiseen tilanteeseen yhteiskunnassa (Saaristo 2000, 44).

5.3. Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Se on toimii pohjana monille muille analyysimenetelmille ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, joka tarkastelee tekstin inhimillisiä merkityksiä erotuksena toiseen suosittuun tekstianalyysin lajiin, *diskurssianalyysiin*, joka taas analysoi, miten näitä

merkityksiä tuotetaan. Oleellista on todellisuuden tajuaminen inhimillisenä ajattelutapana, ei totuudesta sinänsä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104.) Aikanaan sisällönanalyysiä käytettiin yleisimmin sanoma- ja aikakauslehtien tutkimiseen eli analysoitiin eri lehtien tapaa kirjoittaa tietyistä asioista (Grönfors 1982, 160). Grönforsin sisällönanalyysiksi kuvaama analyysitapa on kuitenkin enemmänkin *sisällön erittelyä*, jonka Tuomi ja Sarajärvi erottavat sisällönanalyysistä. Nämä on aikaisemmassa kirjallisuudessa heidän mukaansa usein ajateltu samaksi. Sisällön erittelyllä Tuomi ja Sarajärvi tarkoittavat dokumenttien sisällön kvantitatiivista kuvaamista ja sisällönanalyysillä dokumentin sisällön sanallista kuvaamista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106.)

Veikko Pietilä (1973, 52-55) puolestaan pitää sisällön erittelyä sisällönanalyttisenä tutkimuksena ja painottaa sen käyvän sekä määrälliseen että laadulliseen tutkimukseen. Tarkemmin sisällön erittelyksi katsotaan hänen mukaansa sellaiset tutkimukset, joissa ”tilastollisesti tai sanallisesti pyritään kuvailemaan dokumenttien sisältöä ilmiönä sinänsä tai niitä ulkopuolisia ilmiöitä, joita sisällön ajatellaan ilmaisevan” (em. 53). Sisällön erittely on tiivistettynä joukko menettelytapoja, joilla dokumenttien sisällöistä tehdään havaintoja ja kerätään tietoja tieteellisiä sääntöjä noudattaen. Tutkimusongelma määrittää mistä ilmiöstä tietoja kerätään, missä muodossa, ja käytetäänkö tietoja kuvailuun vai selittämiseen. (Em. 52-55.)

Tuomi ja Sarajärvi (2009) mukailevat Timo Laineen kuvausta yleisestä laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisestä. Ensin on tehtävä päätös, mikä aineistossa on kiinnostavaa, erotettava ne asiat, ja unohdettava kaikki muu, vaikka laadullisessa aineistossa väistämättä tulee esiin myös sivupoluille houkuttelevaa tietoa. (Em. 91-92, kts. myös Alasuutari 1999, 40.) Erilleen kerätty aineisto edelleen luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään, jonka jälkeen kirjoitetaan yhteenveto. Itse olen käyttänyt teemoittelua aineistoni analyysin välineenä. Tyypittelyssä aineisto ryhmitetään tyypeiksi ja pyritään luomaan tyyppiesimerkkejä. Luokittelussa taas määritellään luokkia ja lasketaan montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Teemoittelussa painopiste on siinä, mitä kustakin teemasta on sanottu. Lukumäärillä ei tässä tapauksessa ole merkitystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93-94.) Pietilä (1973) kirjoittaa sisältöluokkien valinnasta, joka ymmärrykseni mukaan tarkoittaa samaa kuin Tuomen ja Sarajärven teemoittelu. Se on Pietilän mukaan tärkein sisällön erittelyä käyttävän tutkimuksen vaihe, koska tutkimuksen tuloksen hedelmällisyys ja kiinnostavuus riippuu suuresti sisältöluokkien onnistuneesta valinnasta ja niiden

täsmällisestä määrittelystä. Sisältöluokkien valintaa puolestaan ohjaa tutkimusongelma sekä joko jokin teoreettinen lähtökohta tai aineistosta siihen perehtymisen jälkeen nousevat teemat. (Pietilä 1973, 96-97.)

Alasuutari (1999, 40-43) ei nimeä kuvaamaansa laadullista analyysia sisällönanalyysiksi tai ylipäätään miksikään, vaikka sen eteneminen on hyvin samantyyppinen Tuomen ja Sarajärven sisällönanalyysin kanssa havaintojen pelkistämiseen ja yhdistämiseen. Sisällönanalyysin avulla aineisto tavallaan hajotetaan ja kootaan sitten uudelleen tiiviiseen ja selkeään muotoon hukkaamatta sisältöä. Näin aineiston informaatioarvo nousee sen muuttuessa hajanaisestä yhtenäiseksi ja loogiseksi informaatiokokonaisuudeksi. Aineisto antaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja analyysin tarkoitus on luoda siitä sanallisesti selkeä kuvaus. (Em. 108.) Myös Pietilän (1973) sisällön erittely etenee käytännössä samalla tavalla.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Laadullista sisällönanalyysia voi Tuomen ja Sarajärven (2009, 95-98) mukaan tehdä kolmesta lähtökohdasta: aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti ja teoriaohjaavasti. *Aineistolähtöisen analyysin* tarkoitus on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus ilman, että aikaisemmat havainnot, teorit ja tiedot vaikuttavat analyysin toteuttamiseen ja lopputuloksiin. *Teorialähtöinen analyysi* puolestaan on tuttu luonnontieteellisen tutkimuksen perinteestä. Siinä tutkimusta ja aineiston keruuta ohjaa jokin teoria, malli tai auktoriteetin esittämä ajattelu, jonka kestävyyttä tutkimuksella testataan.

Näiden välimaastoon sijoittuu *teoriaohjaava analyysi*. Siinä teoriaa käytetään tukena ja apuna analyysin etenemisessä, mutta analyysi ei perustu kokonaan ennalta määrättyihin teemoihin, vaan aineisto määrittelee teemat yhteistyössä ennalta tunnetun tiedon kanssa. Vaikka aikaisemman tiedon vaikutus on nähtävissä analyysissa, ei painopiste ole teorian testaamisessa vaan uusien ajatusurien aukomisessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-97.) Keskeistä teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on Tuomen ja Sarajärven mukaan se poimitaanko aineistosta asioita tietyn teorian ohjaamana vai lähdetäänkö liikkeelle aineiston omilla ehdoilla ja vasta analyysin edetessä sovitetaan se parhaaksi katsottuun teoriaan (em. 117). Itse päädyin käyttämään molempia keinoja. Osa aineistostani esiin nostamista pääteemoista löytyi aikaisempien tutkimusten avulla ja osa tuli aineistosta esiin niin vahvana, että niihin liittyvää teoriaa lähdin etsimään vasta aineiston jaottelun jälkeen.

5.4. Eettiset huomiot

Tutkimusetiikasta kirjoittanut Arja Kuula (2006, 99) painottaa tutkittavien informoinnin tärkeyttä. Heille on aina kerrottava mihin tarkoitukseen kerättyjä tietoja käytetään, kuka niitä käyttää ja mitä aineistolle tapahtuu tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Senioriasiain Liiton hallituksen kokouksessa 15.1.2010 kerroin vastaajilleni alustavasti millaista tutkielmaa olen suunnitellut. Myöhemmin he saivat luettavakseen työni tutkimussuunnitelman. Vaikka kerroin kyselyn liitteessä henkilökohtaisen osion poikkeavasta käsittelystä, en koskaan tullut informoineeksi vastaajiani aineiston käsittelystä kokonaisuudessaan. Toisin sanoen, en kertonut, että aineistoa tullaan käyttämään vain tätä tutkimusta varten, että vain minä olen tekemisissä aineiston kanssa ja että sitä ei arkistoida mihinkään, vaan tuhotaan, kun työ tulee valmiiksi. Toisaalta annoin heille mahdollisuuden milloin tahansa ottaa minuun yhteyttä, joko puhelimitse tai sähköpostitse, ja esittää kommentteja ja kysymyksiä. Tämä on Kuulan (2006, 04) mukaan ehdottomin osa informointia.

Toinen asia, josta olisin voinut informoida vastaajia paremmin oli tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Kuula (2006, 145-146) kirjoittaa, kuinka aineistonkeruu julkisen organisaation yhteydessä voi johtaa siihen, että vastaajat osallistuvat tutkimukseen ensisijassa ylläpitääkseen suhdettaan organisaatioon, ei niinkään tutkimuksen itsensä vuoksi. Kuulan mukaan tilanteissa, joissa tällainen on mahdollista, vastaajia on erityisen hyvin informoitava siitä, että tutkimukseen osallistumattomuus ei vaikuta heidän saamaansa hoitoon tai palveluihin. Senioriasiain Liiton tapauksessa ei voida puhua hoidosta tai palveluista, koska se ei ole Kuulan tarkoittamalla tavalla julkinen organisaatio, eivätkä vastaajani ole tämän organisaation asiakkaita. Joka tapauksessa siihen pätee sama sääntö, jota en ajattele muuttani noudattanut. Onnekseni en havainnut kenenkään vastaajan osalta vastahakoisuutta osallistua tutkimukseen missään prosessin vaiheessa.

Tutkimuksen kohteiden tunnistamattomuus ja nimettömyys on yksi perustavanlaatuisimpia tutkimuseettisiä normeja ihmistieteissä. Periaate ei kuitenkaan ole ehdoton. Tunnistamattomuuden eli anonymiteetin varmistamisen tarpeellisuuden arvioiminen riippuu siitä, mitä tietoja ja millaisessa yhteydessä tiedot tutkittavista julkaistaan. (Kuula 2006, 201.) Tämän tutkimuksen yhteydessä vastaajien täydellistä anonymiteettiään ei ollut mahdollista varmistaa, eikä se mielestäni ollut tarpeenkaan. Ensinnäkin siksi, että tutkimusaihe ei ole erityisen arkaluontoinen. Toiseksi, tutkimuskohteena on julkinen järjestö, jonka yhtenä

tavoitteena on tuoda itseään mahdollisimman paljon esille ja jonka hallituksen jäsenet saa selville helposti Internetistä hakemalla. En ole työssäni kuitenkaan maininnut vastaajia nimeltä, koska en nähnyt sitä tarpeelliseksi.

Kyselyn henkilökohtaisen osion vastaukset käsittelin analyysivaiheessa irrallaan taustatiedoista, koska niiden osalta halusin varmistaa vastaajien keskinäisen anonymiteetin. Kerroin kyselyiden saatteissa toimivani näin. Tällä halusin varmistaa vastausten mahdollisimman suuren rehellisyyden ja rohkeuden. Tutkimuksen kannalta ei myöskään ole oleellista kuka on sanonut mitään henkilökohtaisen osion teemoista. Halusin varmistaa vastaajien keskinäisen anonymiteetin lähinnä aktivismi-termin negatiivisen maineen vuoksi. Kysyin henkilökohtaisessa osiossa muun muassa mieltävätkö vastaajat itsensä tai muut senioriasiainliittolaiset aktivisteiksi (liitteet 1 ja 2).

Työssäni olen kaksi kertaa käyttänyt lähteenä henkilökohtaista sähköpostiviestiä. Molemmilta kirjoittajilta olen saanut luvan viestien tietojen ja heidän nimiensä käyttämiseen.

6. Tutkimuskohde, aineiston analyysi ja tulokset

Analyysini rakentuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä tarkastelen aktivismin ja senioriaktivismin käsitteitä suhteessa aktivismin määritelmiin tieteellisessä kirjallisuudessa sekä sitä, mitä senioriasianliittolaiset ymmärtävät aktivismin ja senioriaktivismin käsitteillä. Lisäksi käyn läpi senioriasianliittolaisten mielipiteitä omasta aktivismistaan ja aktiivisesta kansalaistoiminnastaan. Toisessa osassa tarkastelen tarkemmin aktiivisen kansalaistoiminnan ilmentymiä Senioriasian Liitossa, jotka voidaan jakaa kolmeen alueeseen: identiteetin rakentaminen, yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja hallinnollinen toiminta. Lisäksi molemmissa osioissa käsittelen niiden teemoihin liittyviä arvoja ja merkityksiä kehyksen käsitteen avulla. Aivan ensiksi esittelen kuitenkin tutkimuskohteeni, Suomen Senioriasian Liiton, sen jäsenjärjestöt sekä Sivistysliitto ja Opintokeskus Kansalaisfoorumin.

6.1. Suomen Senioriasian Liitto

Tutkimuskohteeni on Suomen Senioriasian Liitto ry. Se on helmikuussa 2009 perustettu ja saman vuoden kesäkuussa rekisteröity yhdistys, jonka päämääränä on edistää ikääntyvien hyvinvointia ja tasa-arvoa koko Suomen alueella. Liitto toimii yhteistyössä viranomaisten sekä erilaisten järjestöjen kanssa edistääkseen ikääntyvien ja iäkkäiden huomioimista lainsäädännössä, poliittisessa päätöksenteossa, esteettömyydessä, asumisessa, teknologiassa, opiskelussa, kulttuuritoiminnoissa ja monissa muissa. (Suomen Senioriasian Liitto ry 2010.)

Suomen Senioriasian Liiton kokouksessa Helsingin postitalon kirjastossa 15.1.2010 kävi ilmi, että liiton tarkoitus on olla enemmänkin *liike* ja tulla näkyväksi ja kuuluvaksi osaksi oikeastaan kaikkea mikä kuuluu vanhusväestön hyvinvointiin. Sen pyrkimys on todella saada asioita aikaiseksi jopa suoraa toimintaa kaihtamatta. Konkreettisia kokouksessa esille tulleita tavoitteita oli muun muassa saada Suomeen EU:ssa jo oleva vanhusväestön syrjinnän kieltävä laki. Poliittisesti sitoutumattoman liiton alla toimii toistaiseksi yhdeksän seniorijärjestöä eri puolilta Suomea: Turun Seudun Vanhustuki, Tampereen Eläkeikäiset Omaishoitajat, Musiikki- ja Kulttuurikeskus Verso, Suomen Senioriliike, Pro Eläke, Pro Kustaankartano, Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere, Elonpiiri ry sekä Vanhusten hyvinvointi ry.

Jäsenjärjestöt

Turun Seudun Vanhustuki on vuonna 2002 perustettu poliittisesti sitoutumaton yhdistys, joka pyrkii edistämään vanhusten psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia, toimimaan heidän edunvalvojinaan sekä turvaamaan arvokkaan vanhenemisen. Yhdistys järjestää jäsenilleen luentoja, viihde- ja keskustelutilaisuuksia, retkiä, liikuntamahdollisuuksia, tietoiskuja sekä erilaisia muita tilaisuuksia myös yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Lisäksi yhdistyksellä on tukihenkilötoimintaa, josta yksinäinen vanhus voi saada tukea kotona asumiseen. Yhdistyksen toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja sillä on toimipiste Turussa. (Turun Seudun Vanhustuki 2010.)

Tampereen Eläkeikäiset Omaishoitajat TEO ry on Tampereella sijaitseva yhdistys, joka tarjoaa koti-, hoiva- ja siivouspalveluja ikäihmisille sekä Tampereella että ympäristökunnissa. Lisäksi yhdistys tarjoaa jäsentensä käyttöön toimipisteessä sijaitsevaa kuntosalia, pitää samassa osoitteessa Teon Tupaa eli ikäihmisten kohtaamiskahvilaa, tarjoaa palveluneuvontaa, ryhmätoimintaa sekä tarvittaessa huolehtivat hoidettavasta omaishoitajan asiain ajan. Yhdistys on perustettu 1995. (Tampereen Eläkeikäiset Omaishoitajat 2010.)

Musiikki- ja kulttuurikeskus Verso on 2003 Järvenpäässä perustettu yhdistys, jonka tarkoituksena on tuottaa musiikki- ja taide-elämyksiä kaikenikäisille, ei pelkästään vanhuksille. Verso järjestää koulutusta ja konsertteja sekä tuottaa taide- ja kulttuuritoimintaa tukevaa materiaalia ja julkaisuja. Ikäihmisille on suunnattu erityisesti VirkistysVerso-konsertit sekä VirkistysVerso-tuokiot, joissa tuttujen laulujen ja musiikin avulla pyritään herättämään mukavia muistoja ja aktivoimaan aisteja. (Musiikki- ja kulttuurikeskus Verso 2010.)

Helsingissä vuonna 2008 perustettu Suomen Senioriliike ry pyrkii olemaan maan laajuinen ikääntyvien, iäkkäiden ja vanhojen Suomen kansalaisten arvokasta ja turvallista vanhenemista edistävä yhdistys. Tavoitteena on kehittää vanhusten sairaanhoidon eettisyyttä, laatua ja tasa-arvoisuutta, kehittää ikääntyvien toimintakykyä ja terveyttä sekä kohottaa ikäihmisten yhteiskunnallista arvostusta. Poliittisesti sitoutumaton yhdistys toimii asiantuntijana ikääntymiseen liittyvissä asioissa, neuvoo terveyden- ja sairaanhoitoon sekä lääkehuoltoon liittyvissä asioissa, pyrkii kehittämään iäkkäille sopivia asumismuotoja ja kuntoutumispalveluja sekä ehkäisemään iäkkäisiin kohdistuvaa rikollisuutta. (Senioriliike 2010.)

Pro Eläke ry on puolueisiin sitoutumaton yhdistys, joka lupaa ”hiillostaa” kaikkia poliittisia puolueita ja päättäjiä tasapuolisesti, jotta tavoitettaisiin keskeisin päämäärä eli työeläkkeiden sitominen palkkaindeksiin. Muita päämääriä on saavuttaa eläkeläisten tasa-arvoinen kohtelu muihin väestöryhmiin verrattuna, eläkeläisille kuuluvien taloudellisten perusoikeuksien turvaaminen, syrjivän verotuksen alentaminen palkansaajien verotuksen tasolle sekä avoimuuden ja läpinäkyvyyden saaminen eläkkeisiin tarkoitettujen valtion rahojen käytössä. Pro Eläke pyrkii olemaan aktiivinen kansanliike. (Pro Eläke 2010.)

Helsinkiläisessä Kustaankartanossa toimii Suomen toiseksi suurin, noin 600-paikkainen vanhainkoti, joka tarjoaa vanhainkoti-, päivätoiminta- ja palvelukeskuspalveluja. Vuonna 2003 perustettu Pro Kustaankartano ry on sen asukkaiden sekä lyhytaikaisessa hoidossa olevien vanhusten omaisista ja ystävistä koostuva vapaaehtoisryhmä. Ryhmän tavoitteena on edistää asukkaiden hyvää hoitoa ja viihtyvyyttä sekä tukea omaisten ja henkilökunnan yhteistyötä. (Kustaankartanon Vanhustenkeskus 2010.)

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere on mielenterveyspotilaiden omaisille tarkoitettu yhdistys, joka tarjoaa tietoa mielenterveysongelmista ja niiden hoidosta sekä toimii omaisten etujärjestönä. Se antaa mahdollisuuden vertaistukeen ryhmätoiminnan muodossa ja järjestää kursseja, luentoja, koulutusta sekä virkistystoimintaa. (Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry 2010.) Yhdistys perustettiin 1988 ja sen nimi oli alun perin Psykiatristen Potilaiden Omaiset ry. Yhdistys oli mukana perustamassa Omaiset mielenterveystyön tukena keskusliitto ry:tä vuonna 1991 ja muutti nimensä nykyiseen muotoon 1994. (Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry:n strategia vuosille 2009-2013, 5.)

Elonpiiri ry perustettiin vuonna 2008 edistämään vanhusten kristillisen yhteisötaloalueen rakentamishanketta Espoon Malminmäkeen. Ajatuksena hankkeessa on luoda alue, jossa ikäihmisellä olisi mahdollisuus itsenäiseen asumiseen ja samalla monimuotoiseen yhteiseen toimintaan. Tähän toimintaan sisältyisivät muun muassa päivittäiset rukoushetket, yhteiset ateriat, oleskelutilat, yhteinen kirjastohuone sekä pyykkitupa. Hanketta ovat olleet valmistelemassa Olarin seurakunta, Kirkon kasvuryhmät ry, Espoon seurakuntien kiinteistövirasto, Ex Veteris Nova ry, S-asunnot, asukasyhdistys Kukkumäki ry ja Asuntosäätiö. (Ex Veteris Nova 2010.)

Vanhusten Hyvinvointi ry on Helsingissä vuonna 2000 perustettu yhdistys. Sen toimialueena on koko maa, vaikka suurin osa jäsenistä asuukin pääkaupunkiseudulla. Yhdistyksen tavoite on parantaa sekä laitoksissa että kotona asuvien vanhusten asemaa ja turvata heille ihmisarvoinen elämä loppuun saakka. Yhdistys järjestää kulttuuritapahtumia vanhusten hoitopaikkoihin yhteistyössä muun muassa musiikkiopistojen kanssa, sekä ulkoilutuksia ja niihin avustajia. Yhdistys on myös vastannut valtakunnallisen vanhustenviikon avajaiskonsertin järjestämisestä usean vuoden ajan. Konsertin tuotto on ohjattu koti- ja pitkäaikaishoidossa olevien vanhusten kulttuuritoimintaan. (Airi Airila, henkilökohtainen sähköposti 12.10.2010.)

6.2. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry

Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry on yksi Suomen yhdestätoista opintokeskusta ylläpitävästä sivistysliitosta. Usein suomalaisen sivistysliiton taustalla toimii puoluepoliittinen aate, mutta Sivistysliitto ja Opintokeskus Kansalaisfoorumin tausta on nuorisoseuraliikkeessä ja nuorisoseura-aatteessa. Kansalaisfoorumi toimi aiemmin nimellä Vapaan Sivistystoiminnan liitto. (Jaakko Rantala, henkilökohtainen sähköposti 4.1.2011.)

Kansalaisfoorumi kehittää järjestötoimintaa tutkimalla, järjestämällä koulutusta sekä tukemalla opintokerho- ja kurssitoimintaa. Sen sivistystoiminta sekä opintokeskuksen opintotoiminta perustuvat lakiin vapaasta sivistystyöstä. Kansalaisfoorumin kehittämissuunnitelman mukaan sivistystyön merkitykset ovat muuttuneet ja järjestötoiminnalle ominainen yhdessä tekemisen idea on jäänyt kaupallisten arvojen jalkoihin. ”Moni maksaa järjestöjenkin tarjoamista toimintamahdollisuuksista mieluummin kuin osallistuu toiminnan mahdollistamiseen esim. luottamushenkilönä tai talkoolaisena. Liian pitkälle viety ”kaupan käynnin logiikka” on vierasta järjestötoiminnalle, jossa yhteiset päämäärät ja yhdessä tekemisen ilo antaa asioille niiden varsinaisen merkityksen, ei liikevaihdon määrä.” Perinteiset sivistysihanteet eivät enää päde ja sivistys on muuttunut itseisarvosta välineeksi. Enää ei pyritä olemaan hyviä ihmisiä ja kunnon kansalaisia vaan puhutaan elinikäisestä oppimisesta ja aktiivisesta kansalaisuudesta. (Kansalaisfoorumin kehittämissuunnitelma vuosina 2010-2012.)

Kansalaisfoorumilla on toiminnassaan kaksi osa-aluetta: kulttuurinen sivistystyö ja kansalaisyhteiskunnan ajatushautomona toimiminen. Kulttuurinen sivistystyö on

Kansalaisfoorumin päätehtävä ja sillä pyritään taiteen ja kulttuurin keinoin luomaan mahdollisuuksia henkilökohtaiselle kasvulle ja kulttuurin kehittymiselle. Käytännössä tämä on jäsenjärjestöjen kulttuurisen toiminnan tukemista, omien ja jäsenjärjestöjen kulttuuritapahtumien järjestämistä sekä kansainvälistä yhteistyötä. Kansalaisyhteiskunnan ajatushautomona toimiminen on pienempi, mutta merkitykseltään yhtä tärkeä osa-alue. Sen tehtävä on tuottaa tietoa kansalais- ja järjestötoiminnasta, kansalaisyhteiskunnasta, kansalaisvaikuttamisesta ja niin edelleen. Tehtäviin kuuluu myös suunnitella ja järjestää järjestöllistä koulutusta sekä järjestötoimijoiden valtakunnallisia tapaamisia, julkaista kansalaisyhteiskunnan verkkolehteä ja pitää yllä kansalaisyhteiskuntasivustoa sekä ottaa osaa kansallisiin järjestötoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan kehittämishankkeisiin. (Kansalaisfoorumin kehittämissuunnitelma vuosina 2010-2012.)

Kansalaisfoorumin opinto- ja koulutustoiminta rakentuu vapaan sivistystyön pedagogiikan pohjalle. Olennaista on tasavertaisten oppijoiden keskinäinen dialogi, joka johtaa yhteiseen tiedon hankkimiseen, jakamiseen ja tuottamiseen. Persoonakasvatus (hyvä ihmisyyttä), jossa yksilöä autetaan tiedostamaan omien valintojen eettiset ja moraaliset seuraukset, on Kansalaisfoorumin kasvatustehtävässä keskeistä. Ihmistä ei kuitenkaan voida kasvattaa ulkolähtöisesti vaan oma sivistyksenjano on tärkeää. Itseään kasvattava ihminen oppii ja sivistyy oman aktiivisen toiminnan kautta. Toinen keskeinen tehtävä on yhteisökasvatus (hyvä kansalaisuus). Se perustuu ajatukselle yksilön kyvystä toimia ja ainakin oppia toimimaan tasavertaisena ja tasavertaisessa yhteisössä. Kolmanneksi järjestöllisessä sivistystyössä korostuu yhteisöllinen tekemällä oppiminen. (Kansalaisfoorumin kehittämissuunnitelma vuosina 2010-2012.)

Vuonna 2005 tehdyn kartoituksen mukaan Kansalaisfoorumin jäsenjärjestöissä toimivat ihmiset edustivat hyvinvoivia väestöryhmiä. Onko kyseessä syy vai seuraus, sitä kartoitus ei kerro. Joka tapauksessa tärkeä tavoite on tulevaisuudessa saada mukaan toimintaan enemmän syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä, kuten vanhukset sekä maahanmuuttajat. Osatavoite on jo saavutettu Suomen Senioriasiain Liiton liityttyä Kansalaisfoorumin jäseneksi. (Kansalaisfoorumin kehittämissuunnitelma vuosina 2010-2012.)

Konkreettisella tasolla Opintokeskus Kansalaisfoorumi tarjoaa jäsenyhdistyksilleen sekä opintokerhotoimintaa että koulutuspalveluja. Näihin palveluihin opintokeskus saa rahoitusta opetusministeriöltä. Tuettavia kuluja voivat olla muun muassa ohjaajan palkkio, hänen

matkakulunsa ja päivärahat, kurssitilan vuokra, materiaalikulut, ilmoituskulut ja niin edelleen. Opintokerho puolestaan on järjestölliselle sivistystyölle ominainen opiskelun muoto. Sellaisen voi perustaa vähintään viisi henkilöä, jotka kokoontuvat opiskelemaan tai harrastamaan vähintään viisi kertaa, yhteensä vähintään 10 tuntia. Tällainen kerho voi saada opintokeskuksen kautta valtionapua esimerkiksi tilavuokrien, materiaalikulujen ja ilmoituskulujen kattamiseen. Opintokeskus tarjoaa lisäksi erilaisia koulutusohjelmia esimerkiksi ohjaajille sekä järjestö- ja projektitoimijoille. Nämä koulutusohjelmat antavat työkaluja muun muassa osallistavaan yhdistystoimintaan, valmentavat käytännön järjestötoimintaan, perehdyttävät uusia johtokunnan jäseniä tehtäviinsä sekä antavat eväitä vaikkapa kulttuuritapahtuman tuottamiseen ja toteutukseen. Ohjaajakoulutusta opintokeskus tarjoaa muun muassa teatteriin, tanssiin ja nuorisoseuratoimintaan liittyen.

6.3. Taustatiedot

Tutkimuksen vastaajina on 10 seniorijärjestöissä toimivaa henkilöä, joista yhdeksän edustaa Suomen Senioriasiain Liiton jäsenjärjestöjä ja yksi on sen puheenjohtaja. He ovat iältään 50-80-vuotiaita sekä pääosin naisia. Selvä enemmistö on 60–70-vuotiaita, ja oman havaintoni mukaan, sekä aktiivisesta järjestötoiminnasta päätellen, hyväkuntoisia ja toimintakykyisiä. He elävät siis määritelmän mukaisesti kolmatta ikää (kts. Haarni 2010, 9). Suurin osa on ollut mukana edustamansa järjestön toiminnassa enintään kolme vuotta, vaikka vastaajissa oli myös lähemmäs vuosikymmenen toimineita. Edustettujen järjestöjen (9 kpl) ikä vaihtelee parista vuodesta lähemmäs 30 vuotta toimineisiin.

Vastaajat katsovat yleisesti, että senioreiden asema Suomessa ei ole hyvä ja heidän eduistaan ei pidetä riittävästi huolta. He eivät usko, että poliitikot pitävät huolta senioreiden oikeuksista muihin ikäryhmiin nähden, mutta täysin ei luoteta myöskään kansalaisjärjestöjen voimaan muuttaa asioita, vaikka niihin uskotaankin hieman enemmän. Kaikkien mielestä tarvitaan kuitenkin aktiivista kansalaistoimintaa sekä jossain määrin myös aktivismia senioreiden aseman parantamiseen. Vastaajani pitivät yhteiskunnallista vaikuttamista suurimpana motivaationa seniorijärjestössä toimimiselle. Suomen Senioriasiain Liitto onkin perustettu nimenomaan sitä varten. Nähtävissä on selkeästi Siisiäisen (2009, 105) huomio siitä, että Suomessa yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavat ovat muita EU-maita vähäisemmät ja siitä syystä suomalaiset pyrkivät yhteiskunnalliseen muutokseen nimenomaan järjestötoiminnan

kautta. Toiseksi suurin motivaation lähde tällä ryhmällä oli auttamishalu, joka Helanderin (2006, 78) mukaan on yleisesti suurin syy lähteä mukaan vapaaehtois- ja järjestötoimintaan, säännöllisen tekemisen tarpeen sekä uskonnollisten ja poliittisten syiden lisäksi.

6.4. Senioriaktivismi Senioriasian Liitossa

Aktivisti ja aktivismi sanoilla on vastaajien mielestä enimmäkseen negatiivinen kaiku. Tosin yksi pohti: *"...adjektiivilla "aktiivinen" on aivan positiivinen sävy. En ole tullut ajatelleeksi aikaisemmin."* Yllättävää ei ollut, että sanoista aktivisti ja aktivismi tuli vastaajille mieleen kettutyöt, eläintensuojelu sekä vasemmistolaisradikalismi. Yllättävää sen sijaan oli, että yhdessä vastauksessa "kettutyttöaktivismi" tuotiin esiin positiivisena aktivismimuotona: *"Pitäisi saada samaa aktiivisuutta vanhustenhoidon ja vanhusten epäkohtien esilletuomiseen."* Vastaajien antamista aktivismin määritelmistä on kuitenkin nähtävissä, että aktivismi on loppujen lopuksi paljon muuta kuin kettutyttöjä. Aktivismi on vastaajien mukaan poliittista, suoraa ja *"asioita konkreettisesti eteenpäin vievää"* toimintaa. Määritelmä on jo asteen verran tarkempi kuin aktivismista kirjoittaneilla Metsämäellä & Nisulalla (2006, 7) sekä Kuvajalla (2007, 121-122), joiden mukaan aktivismi on tavoitteiden ajamista ja päämääriin pyrkimistä yhdessä ja kansalaisyhteiskunnan piirissä. Heidänkin kirjoituksissaan konkreettinen toiminta on aktivismissa olennaista, oli se sitten itsensä kahlitsemista kaivinkoneeseen tai Reilun kaupan banaanien ostamista.

Senioriaktivismi oli vastaajien mielestä epätavallinen, mutta ei kuitenkaan negatiivinen termi. Se on aineiston mukaan vanhusten, eläkkeensaajien, ikääntyvän väestön ja senioreiden asioiden aktiivista ja konkreettista ajamista muun muassa lobbaamalla ja puolesta puhumalla. Ylipäätään: *"Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ikäihmisiä koskevissa asioissa."* Senioriaktivismi voi olla jopa niin epätavallinen käsite, että *"Sitä ei Suomessa vielä ole. Euroopan kokouksissa ja Yhdysvalloissa senioriaktivismi on ollut todellisuutta jo noin 20 vuoden ajan. ... Suomessa iäkkäät ovat liian pelokkaita sanomaan mitään kriittistä..."*.

Tarkempaa sisältöä senioriaktivismille saadaan, kun tarkastellaan vastaajien omaa aktivismia ja aktiivista toimintaa. Valtaosa vastasi myöntävästi, kun kysyin voisivatko he kuvailla itseään tai jotakuta muuta Senioriasian Liiton hallituslaista aktivistiksi. *"Ainakin kaikkia Liiton hallituksen jäseniä kuvailisin "aktivistiksi". Kuka muu kuin aktivisti käyttää aikaansa,*

työpanostaan ja jopa rahojaan korvauksetta toisten hyväksi?” Myös varovaisempia vastauksia oli: ”En nimittäisi itseäni enkä muitakaan aktivistiksi (viittaa käsitteen negatiivisuuteen), mutta aktiiviksi senioriasian parissa työtä tekeväksi kyllä.” Aktivismi ilmenee Senioriasian Liiton piirissä vastaajien mukaan yleisesti aktiivisena, kantaaottavana ja konkreettisena toimintana senioreiden puolesta, senioreiden edunvalvontana ja puolesta puhumisena, senioriasian esille tuomisena, poliittisiin päättäjiin vaikuttamisena, mielenosoituksina, mediatempauksina, nimien keruuna sekä yleisesti ajan ja työpanoksen antamisena senioriasian hyväksi. Metsämäkeä ja Nisulaa (2006) mukaillen näkisin myös, että jo Suomen Senioriasian Liiton perustaminen on osoitus aktivismista, ja erityisesti *senioriaktivismista*.

Siitä huolimatta, että Senioriasian Liiton aktiivit kuvaavat itseään aktivisteiksi, he eivät ole valmiita menemään laittomuuksiin asiansa ajamiseksi. Lain rikkominen ei ole itseisarvo aktivismissa, mutta se on helppo etappi, jonka avulla halusin kartoittaa vastaajien radikalismien rajoja (vrt. radikalismien mittari Dalton 2002, 61-65). Esitin heille kysymyspatterin (liitteet 1 ja 2), jossa edettiin aktiivisesta kansalaistoiminnasta ja aktivismista, jossa ei rikota lakia, aina sellaiseen aktivismiin asti, jossa rikotaan lakia ja mahdollisesti aiheutetaan henkilö- ja omaisuusvahinkoa. Kaikki olivat valmiita aktiiviseen kansalaistoimintaan ja lähes kaikki aktivismiin, kunhan se ei tarkoita lain rikkomista, mutta siihen radikalismi jääkin. Juuri kukaan ei olisi valmis aktivismiin, jos se tarkoittaisi lain rikkomista, jossa kukaan ei vahingoittuisi eikä omaisuutta tuhottaisi. Kukaan ei olisi valmis toimintaan, kun puhutaan aktivismista, jossa mahdollisesti tuhotaan julkista omaisuutta, mutta ei yksityistä, eikä vahingoiteta ihmisiä. Puhumattakaan toiminnasta, jossa yksityistä omaisuutta kenties tuhotaan eikä henkilövahingoilta voida varmasti välttyä.

Tämä on selkeästi linjassa Suomessa vallinneen ja edelleen vallitsevan maltillisen kansalaisvaikuttamisen kanssa (Rasimus 2006, 18; Ekholm 2000, 35-36; Siisiäinen 1998, 225-226; Marin ym. 1990, 72) sekä sen, että iäkkäämmät käyttävät ylipäättään sovinnaisempia poliittisen vaikuttamisen keinoja kuin nuoremmat sekä välttävät vahvasti vaikuttamiskeinoja, joihin saattaisi sisältyä väkivaltaa tai laittomuutta (Helander 2006, 71-72; 2001, 67; Dalton 2002, 68-69; Pesonen & Sänkiaho 1979, 208-209). Jälkimmäinen väite ei kuitenkaan voi aukottomasti määrittää senioriaktivismia, koska kuka tahansa voi olla senioriaktivisti. Vaikka juuri Senioriasian Liiton aktiivit ovatkin kaikki yli viidenkymmenen, ei ole mitään syytä, miksi nuoremmat eivät voisi halutessaan toimia aktiivisesti senioriasian puolesta yhtä lailla kuin luonnon tai eläinten puolesta.

Kansalaistoiminta ja -aktiivisuus näyttäytyvät heti radikaalimpina ja ei niin hyväksyttävänä, kun niitä tarkastelee aktivismi- ja aktivisti-kehysten läpi. Tarvittaisiin kokonaan oma tutkimus selvittämään kuka nämä kehykset on luonut, kuka tai mikä niitä käyttää mihinkin tarkoituksiin ja kenellä niitä on lupa muuttaa. Jos kehykset ajatellaan yhteiskunnallisiin liikkeisiin liittyvän tutkimusperinteen mukaisesti strategisiksi toiminnoiksi (Saaristo 2002, 44), voisi sen perusteella selvittää kuinka paljon aktivisteiksi itseään kutsuvat tietoisesti muokkaavat aktivisti-kehystä ja kuinka paljon media tekee sitä myynti- ja katsojalukujen nostamiseksi. Senioriaktivismi on kuitenkin uusi käsite kansalaistoiminnan kartalla ja hyvä mahdollisuus esimerkiksi Senioriasiain Liitolle luoda positiivinen, mutta sitäkin aikaansaavampi aktivismikehys senioriasian ajamiseen. Omalla työlläni aloitan tuon kehyksen luomista, mutta sen muokkaamisen ja tunnetuksi tekemisen jätän senioriaktivistien omaksi mahdollisuudeksi.

6.5. Aktiivinen kansalaistoiminta Senioriasiain Liitossa

Senioriasianliittolaisten toiminnassa aktivismi ei ole äärimmäisyyksiin menevää, jopa laitonta toimintaa, jollaiseksi se usein arkikeskusteluissa mielletään. Aktivismin käsite liittyy heidän mielestään läheisesti aktiivisen kansalaistoiminnan käsitteeseen, joten seuraavaksi lähdin kartoittamaan, miten aktiivinen kansalaistoiminta ja järjestötoiminta, eli sitä kautta senioriaktivismi, Senioriasiain Liitossa ilmenee.

Aloitin analyysin etsimällä aineistoni tekstivastauksista ilmauksia, Alasuutarin (1999) *raakahavainnoiksi* nimittämiä seikkoja, jotka kuvaavat Senioriasiain Liiton ja jäsenjärjestöjen tavoitteita sekä käytännön toimintaa. Nämä tavoitteet ja toiminnat voi jakaa päämääräänsä perusteella kahteen: niihin, jotka tähtäävät yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja niihin, jotka tähtäävät suoraan vanhuksen jokapäiväisen arjen parantamiseen. Koska keskityn työssäni aktiiviseen (poliittiseen) kansalaisvaikuttamiseen, eikä yksittäisen vanhuksen arjen parantamista voida laskea sen piiriin, niitä koskevat ilmaisut jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Vaikka ilmaistut tavoitteet tulevat voimakkaasti esiin aineistossa, jätän ne tässä kohdin huomiotta, koska ne eivät ole varsinaista käytännön toimintaa, eivätkä vastaa kysymykseen aktiivisen toiminnan ilmentymistä. Tavoitteiden vahva esiin tuominen kertoo

liiton nuoresta iästä ja siitä, että intoa ja suunnitelmia on, mutta vielä ei olla päästy niin pitkälle, että olisi varsinaisia tuloksia kerrottavana.

Jo alustavan jaottelun perusteella kävi ilmi, että Senioriasiain Liiton päämäärät ja tavoitteet ovat suurimmalta osin erilaiset kuin jäsenjärjestöjen. Senioriasiain Liitto pyrkii yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kaikissa vanhusten hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Jäsenjärjestöt taas ovat syntyneet vastaamaan johonkin tiettyyn, yleensä paikalliseen, tarpeeseen ja pyrkivät vaikuttamaan pikemminkin suoraan vanhuksen arkeen kuin yhteiskunnalliseen muutokseen. Jälkimmäiseenkin tähtääviä järjestöjä jäsenjärjestöistä löytyy (esim. Pro Eläke ja Suomen Senioriliike). Yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen jäsenjärjestöt pyrkivät kuitenkin enimmäkseen Senioriasiain Liiton kautta. Kun analyysistä jätetään pois vanhuksen henkilökohtaiseen hyvinvointiin suuntaavat ilmaisut ja muistetaan, että konkreettiset toimijat ovat molemmissa samat, ei mielestäni jakoa Senioriasiain Liittoon ja jäsenjärjestöihin enää tarvitse tehdä. Mukaan analyysiin otetaan kaikki yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen viittaavat ilmaisut.

Raakahavaintojen pohjalta muodostin kolme joukkoa, joihin aktiiviseen kansalaistoimintaan ja järjestötoimintaan liittyvät ilmaisut voitiin jakaa: *identiteetin rakentaminen*, *yhteiskunnallinen vaikuttaminen* sekä *hallinnollinen toiminta*. Lisäksi liitossa esiintyi toimintaa, joka ei mahdu mihinkään näistä kategorioista eli ei-julkista, epäsuorasti poliittista sekä virallisista säännöistä riippumattoman toimintaa, kuten keskustelu jäsenistön kesken sekä *"silmänä ja korvana toimiminen"* vanhusten asioissa, suhteiden ja yhteistyöverkkojen luominen ja ylläpitäminen, jäsenjärjestöjen tuominen mukaan liiton toimintaan, sponsoreiden ja rahoituksen hankkiminen, markkinointi sekä yleinen oman ajan, rahan ja voimavarojen uhraaminen yhdistyksen hyväksi.

Identiteetin rakentaminen

Kuten aikaisemmin mainitsin, Senioriasiain Liitto pyrkii olemaan aktiivinen kansalaisliike. Ilmosen (1998, 15-16) mukaan yhteiskunnallinen liike on pitkäaikaista kollektiivista toimintaan, jolla pyritään yhteisin toimin jarruttamaan tai edistämään yhteiskunnallista muutosta. Tärkeintä Ilmosen mukaan on kuitenkin jäsenten keskeinen me-henki sekä liikkeelle syntyvä oma identiteetti. Tämän identiteetin luominen on Klaus Mäkelän (1998, 307) mukaan olennainen osa liikkeiden toimintaa. Liikkeet tarvitsevat yhteistä identiteettiä voidakseen toimia kollektiivisesti ja johdonmukaisesti (Tarrow 1999, 119). della Portan &

Dianin (2006, 21-22) mukaan kollektiivinen identiteetti syntyy yhteisestä päämäärästä ja sitoutumisesta tietylle asialle, luoden samalla yhteenkuuluvuuden tunnetta. Melucci (1995, 44) sekä Taylor ja Whittier (1995, 172) painottavat, että kollektiivinen identiteetti syntyy aina prosessin tuloksena. Tärkeimpänä identiteettiä muokkaavana tekijänä della Porta ja Diani pitävät jakoa *meihin* ja *muihin*. Melucci (1995, 47) on samoilla linjoilla, vaikka ei painota jakoprosessin ensisijaisuutta. Hänen mukaansa toimijat kykenevät tunnistamaan itsensä kunhan tekevät jaon itsensä ja ympäristönsä välillä. Tarrow'n (1999, 21-22) mukaan tätä jakoa tehdään kehystämällä eli tuottamalla mielikuvia sekä meistä että muista.

Etsiessäni aineistosta identiteetin rakennusaineita eli tahallista tai tahatonta jaottelua meihin ja muihin, otin huomioon vain Senioriasiain Liittoa koskevat me-maininnat. Jätin ulkopuolelle jäsenjärjestöjä koskevat vastaavat, koska vaikka jäsenjärjestöt ovat osa Senioriasiain Liittoa, ne osaavat nähdä myös itsensä siitä irrallisena ja omaavat omat liittoon kuulumattomat identiteettinsä. Tätä en näe kuitenkaan samanlaisena ryhmän sisäisenä rajanvetona, johon Tarrow (1999, 119) viittaa ja jossa erotellaan esimerkiksi aktiivisempia ja passiivisempia toimijoita. Erotan Senioriasiain Liittoa ja jäsenjärjestöjä koskevat me-maininnat siitä, että jäsenjärjestöjen edustajille tehdyssä kyselyssä (liite 1) kysymyksen perusteella voi päätellä kumman nimissä vastaajat puhuvat. Puheenjohtajan kohdalla erottelua ei tarvitse tehdä, koska hän edustaa liittoa.

Senioriasiain Liiton *me* on "*poliittisesti sitoutumaton, rohkea, mutta tietoihin ja tosiasioihin, tutkimuksiin perustuen tietoja hankkiva järjestö*" ja "*painostusliike*", joka toteuttaa aktiivista edunvalvontaa. Meihin lasketaan Senioriasiain Liiton alaiset, "*samassa asemassa olevat järjestöt ja yhdistykset*" sekä niiden aktiivijäsenet. Nähtävissä on selkeä me-kehys, jota vahvistetaan kertomalla positiivista tarinaa oman ryhmän voimavaroista ja yhteiskunnallisista mahdollisuuksista. Me-kehysten läpi katsoessaan sellainenkin, joka ei todellisuudessa omaa kerrottuja piirteitä, voi silti tuntea yhteenkuuluvuutta ja olla ylpeä *meidän* toiminnasta.

Luonnehdintoja *muista* erotuksena *meihin* löytyi runsain mitoin. Muita ovat muut vanhusten etuja ajavat ja eläkeläisjärjestöt sekä niissä toimivat seniorit, mutta myös nykypuolueet ja kaupunki. Muut eläkeläis- ja vanhusten asioita ajavat järjestöt nähdään ja esitetään pysähtyneinä ja aikaansaamattomina: "*...vanhat yhdistykset ja liitot lepäävät laakereillaan, ne saanevat yhteiskunnalta rahoitusta, ne toimivat perinteisellä tavalla, "eivät keikuta venettä".*"

Nämä toimijat järjestävät kyllä viriketoimintaa, mutta eivät onnistu muuttamaan yhteiskuntaa. Näissä järjestöissä toimivat seniorit eivät ymmärrä tulevansa syrjityiksi: *"...puolueet pitävät heitä kynsissään rahan ja tanssien kautta – eivätkä iäkkäät edes tunnista sitä, että heitä alistetaan tällä tavoin."* Vanhusten puolustajat ovat aineiston mukaan Suomessa ylipäättään liian korrekteja ja pelokkaita sanomaan mitään kriittistä. Eroa tehdään myös Euroopan ja Yhdysvaltojen edistyneempiin seniorijärjestöihin: *"Isot järjestöt käyttävät voimakkaita puheenvuoroja, joissa puolustava senioreiden oikeuksia."* Kunnat, kaupungit ja päättäjät ovat oma joukkonsa, joiden päätöksiin vaikuttaminen on olennainen osa Senioriasiain Liiton toimintaa. Tietenkin ero tehdään myös toimijoiden ja toiminnan kohteen välillä. Muihin lasketaan siten myös ikäihmiset, ikääntyvät, iäkkäät ja vanhukset, joiden asemaa pyritään parantamaan. Heistä ei suoraan puhuta samalla tavalla *muina* kuin edellä mainituista ryhmistä, mutta vastauksissa näkyy silti selkeästi, että he ovat *"kohderyhmä"* ja siten erotettavissa *meistä*.

Muut-kehys toimii samalla tavalla kuin me-kehys, mutta käänteisesti. Se luo negatiivista kuvaa niistä, jotka eivät kuulu *meihin* ja samalla vahvistaa entisestään liiton me-kehysten kautta nähtyä yhteistä identiteettiä. Kuten liikkeet yleensä, Senioriasiain Liittokaan ei täysin hallitse luomiaan ja vahvistamiaan kehyksiä eli tässä tapauksessa sitä miten *me* ja *muut* liikkeen sisällä nähdään. Näihin näkemyksiin vaikuttavat jokaisen jäsenen kohdalla erikseen myös yhteiskunnassa yleisesti vaikuttavat kehykset sekä esimerkiksi median Senioriasiain Liitosta ja sen jäsenistä luomat mielikuvat. (kts. Tarrow 1999, 21-22; Alasuutari 1999, 181.)

Yhteistyön ja joukkovoiman merkitys tuli aineistossa esiin useasti. Senioriasiain Liitto on näiden kahden ilmentymä, jossa pienet järjestöt, eli *me*, yhdessä vahvistuvat ja voimaantuvat ja saavat näin enemmän aikaan kuin yksin puurtaessaan. *"Pienen yhdistyksen vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset. ... Tarvitaan joukkovoimaa, jota tarjoaa Suomen Senioriasiain Liiton kaltainen eri järjestöistä koostuva liitto."* *"Tarvitsemme laajempia olkapäitä pirstaloituneessa edunvalvonnassa."* *"Ison yhdistyksen mielipidettä poliittiset päättäjät ja kansalaiset kuuntelevat."* Yhteistyötä tehdään myös *muiden* kanssa. Taloudellista tukea haetaan yrityksiltä, RAY:ltä ja kannatusjäseniltä. Kansalaisfoorumi auttaa muun muassa koulutuksellisissa asioissa ja Suomen kansalaiset ylipäättään voivat olla avuksi taistelussa vanhusten aseman parantaminen. *"Yhteistyö on voimaa."*

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Aineistosta tulee vahvasti esiin tarve ja tavoite vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin ja muuttaa yleisesti suomalaisten asenteita vanhuksia kunnioittavammaksi ja ikätasa-arvoisemmaksi. Yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen Senioriasiain Liitossa pyritään median, julkisuuden, politiikan ja tiedon jakamisen avulla. *”Hankkimalla tutkimuksiin perustuvia tietoja, kirjoittamalla ja puhumalla niistä julkisuudessa, käymällä kertomassa niistä päättäjille, esittämällä ratkaisuvaihtoehtoja.”* Edellä listatut ovat yhteiskunnallisille liikkeille ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtääville järjestöille ja yhdistyksille ominaisia tapoja toimia (esim. Hänninen 2003, 228; Helander 1998, 123; Ilmonen 1998, 30-31; Siisiäinen 1996, 255-256; Hyvärinen 1985, 240-241).

Puheet lakimuutoksista, poliittisista aloitteista, kirjeistä päättäjille ja niin edelleen, vahvistavat yhteiskunnallisen vaikuttamisen kehystä Senioriasiain Liitossa. Tämän kehyksen läpi toiminta näyttäytyy entistä tärkeämpänä, laajempana ja merkityksellisempänä, oli toiminta sitten suoraan yhteiskunnallista vaikuttamista tai mitä tahansa liiton tekemistä. Yhteiskunnallinen kehys irrottaa jopa tämän analyysin ulkopuolelle jätetyn, mutta useimpien jäsenjärjestöjen pääasiallisen toiminnan, hoitotoiminnan, sen suorasta kohteesta eli autettavasta vanhuksesta. Näin kehys laajentaa hoitotoiminnan kaikkia suomalaisia vanhuksia ja ikäihmisiä koskevaksi ja auttavaksi toiminnaksi.

Medialla on kehystämisessä oma osansa sen luodessa kuvaa Senioriasiain Liitosta yhteiskunnallisena vaikuttajana. Se on kuitenkin vain yksi syy miksi mediaan vaikuttaminen on tärkeää. Median kautta herätetään suurempaa yleisöä näkemään ongelma sekä vakiinnutetaan diskursseja (Ilmonen 1998, 30-31). Mediapuhe ei kuitenkaan suoraan muuta ihmisten mielipiteitä vaan se toimii niin, että mediapuheen avulla kansalaiset luovat merkityksiä ja julkinen mielipide puolestaan vaikuttaa siihen, mitä ja miten asioita mediassa käsitellään (Saaristo 2000, 40). Media luo demokratiaa, koska periaatteessa kaikilla on mahdollisuus nostaa asioita median kautta julkiseen keskusteluun. Käytännössä kaikilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta vaikuttaa median esittämiin asioihin, kaikki asiat eivät herätä suurempaa keskustelua eikä media todellakaan ole puolueeton, koska esimerkiksi medioiden omistus- ja valtasuhteet vaikuttavat aina niiden taustalla. (Hyvärinen 1985, 240-241.) Median vaikutusvaltaa ei kuitenkaan voida kiistää. Muun muassa Habermas (2004, 276) kirjoittaa, että kun varhaisessa muodossaan lehdistö kykeni vain kokoamaan yksityishenkilöiden keskustelua, niin nykyään tuo keskustelu käydään lähes kokonaan viestimissä. Tämän vuoksi

mediaan vaikuttaminen ja julkisuudessa näkyminen on Senioriasiain Liitollekin ensisijaisen tärkeää.

Rasimus (2006, 226) muistuttaa, että liikkeillä ei ole institutionaalisten poliittisten toimijoiden tapaan aseman kautta taattua pääsyä julkisuuteen, joten niiden on kiinnitettävä median huomio toimintansa avulla. Mediaan vaikuttaminen esiintyi Senioriasiain Liitossa sekä jäsenjärjestöissä lehtiin kirjoitteluna, yleisesti mediassa näkymisenä ja julkisuudessa senioriasiasta kirjoittamisena ja puhumisena sekä yleisesti ajankohtaisten asioiden seuraamisena. Median seuraaminen voi vaikuttaa passiiviselta ja vähäpätöiseltä toiminnalta, kun puhutaan *senioriaktivismista*, mutta ajankohtaisohjelmia ja uutisia seuraamalla kerrytetään tärkeää tietoa politiikan tilasta ja käytännöistä yhteiskunnassa. Tämä johtaa muun poliittisen kiinnostuksen ja toiminnan kanssa aina vain suurempien poliittisten voimavarojen ja resurssien kasaantumiseen (Williamson ym. 1982, 155). Liiton jäsenjärjestöistä ainakin Senioriliike julkaisee omaa lehteä, mikä on, tai ainakin oli ennen Internet-aikakautta, suomalaiselle vasta- ja alakulttuurille ominainen vaihtoehtotavanomaiselle mediajulkisuudelle (kts. Rasimus 2006, 213-215).

Painostusryhmänä toimiminen eli poliittisten voimavarojen osoittaminen poliitikoille ja sitä kautta pyrkimys liikkeen asialle suotuisaan päätökseen on yksi tärkeimmistä kansalaisjärjestöjen tehtävistä (Helander 1998, 123), niin Senioriasiain Liitonkin. Tätä toteutetaan käytännössä näkymällä mediassa, sekä julkisuudessa yleensä, ja olemalla yhteydessä päättäjiin. Hyvät suhteet päättäjiin onkin yksi tärkeimmistä resursseista Senioriasiain Liiton kaltaisilla yhteiskunnalliseen muutokseen ja poliittiseen vaikuttamiseen tähtäävillä järjestöillä (Helander 2001, 132-133). Poliittisella riippumattomuudella liitto varmistaa neutraalit suhteet eri puolueissa toimiviin päättäjiin. Senioriasiain Liitossa konkreettinen toiminta, jolla pyritään poliittiseen vaikuttamiseen, ilmenee lainvalmistelujen seuraamisena, aloitteiden, esityksien, lausuntojen, kannanottojen sekä ratkaisuvaihtoehtojen esittämisenä virkamiehille ja yleisesti yhteyden pitämisenä päättäjiin. Nämä ovat nimenomaan niitä yleisesti hyväksytyjä ja säädösten sallimia vaikuttamiskeinoja, joita iäkkäiden on huomattu suosivan. (Helander 2001, 67; 2006, 71-72; Pesonen & Sänkiaho 1979, 208-209.) Sääntöjä noudatetaan, koska halutaan näyttäytyä asiallisena ja vakavasti otettavana osapuolena poliittisessa pelissä (Rasimus 2006, 18; Ekholm 2000, 34-36; Siisiäinen 2008, 225-226; Marin ym. 1990, 72). Myös yhdistyksen rekisteröiminen osoittaa, että yhdistys pelaa

yhteisillä pelisäännöillä, mikä puolestaan tuottaa uskottavuutta, joka on hyödyksi neuvotteluissa muiden virallisten tahojen kanssa (Siisiäinen 2009, 87-88).

Painostusryhmänä toimimisen lisäksi toinen tärkeimmistä järjestöjen ja kansanliikkeiden tehtävistä on olla tiedonvälittäjänä ja -tuottajana (Helander 1998, 123, Hänninen 2003, 228). Niiden ei tarvitse ajatella yhteiskuntaa kokonaisuutena, vaan niitä tarvitaan nimenomaan tuottamaan ja jakamaan tietoa omista erityiskysymyksistään (Ekholm 200, 12). Senioriasiain Liitossa ja jäsenjärjestöissä tietoa jaetaan eri tavoilla ja tavoitteilla. Sitä jaetaan poliittisten päätösten tekoa varten päättäjille, liiton sisällä omien jäsenten käyttöön ja jäsenjärjestöjen kesken sekä liiton ulkopuolelle muuhun kuin poliittisiin tarpeisiin. Tiedon jakaminen ilmeni lehtiin kirjoitteluna, oman lehden julkaisuna (Senioriliike), seminaarien ja kokousten järjestämisenä sekä julkisuudessa kirjoittamisena ja puhumisena. Yksityishenkilöinä vastaajat toimivat kouluttajina sekä liiton ja jäsenjärjestöjen välisenä tiedonkulun kanavana. Puheenjohtajan vastauksissa painottui tavoite löytää pätevää tieteellistä tutkimustietoa ja jakaa sitä eteenpäin. Lisäksi tässä kategoriassa julkaistaan materiaalia, kirjoitetaan sekä käytetään järjestön ja liiton hyväksi kokemusta vanhustyöstä, järjestötyöstä sekä muun muassa omaisena olemisesta.

Internetiä ei voi enää sivuuttaa, kun puhutaan näkyvyydestä ja tiedon jakamisesta. Jokaisella aikaansa seuraavalla järjestöllä ja yhdistyksellä odotetaan olevan vähintäänkin omat kotisivut ellei jopa profiilit tai ryhmät myös Facebookissa ja muissa sosiaalisissa medioissa. Internet-pohjaiset keskustelut, sähköpostilistat ja kotisivut ovat nykyään kansalaistoiminnassa tärkeimmät informaatiokanavat (Rasmus 2006, 220). Seniorijärjestöille annetaan epäilemättä muita järjestöjä helpommin anteeksi sosiaalisten medioiden käytön puuttuminen, mutta ei enää kotisivujen puuttumista. Senioriasiain Liiton jäsenjärjestöissä kotisivut puuttuvat tällä hetkellä kolmelta järjestöltä, mutta niillä joilla sivut on, ovat ne pääosin selkeät ja ajantasaiset. Pro eläke ry on ehtinyt jopa Facebookiin. Itse Senioriasiain Liiton sivut ovat väliaikaiset ja myös näyttävät siltä. Sivut ovat hyvin riisutut ja niiltä löytyykin vain kaikkein olennaisin, kuten liiton tavoitteet ja säännöt sekä hallituksen jäsenet ja jäsenjärjestöt, joista yksi puuttuu. Enemmän informaatioteknologisesti suuntautuneiden järjestöjen ongelmana on, että Internetistä tiedon löytää vain sellainen henkilö, joka on aiheesta jo muutenkin kiinnostunut ja näin ollen tiedon levittäminen kokonaan uusille yleisöille on Internetin kautta vaikeaa (em. 222). Senioriasiain Liiton ja sen jäsenjärjestöjen kanssa ei olla vielä näin pitkällä. Tietoa ei välttämättä löydä edes sellainen, joka sitä hakee. Toimivat kotisivut olisivat helppo

varmistus sille, että ne jotka haluavat ja etsivät tietoa, löytävät ja saavat sitä myös. Vasta sitten on syytä ryhtyä miettimään, miten Internet voisi auttaa täysin uusien yleisöjen löytämisessä.

Hallinnollinen toiminta

Hallinnollinen toiminta on järjestötoiminnassa olennaista. Siihen liittyy yhdistyslaissa määritellyt osa-alueet kuten kokoukset, yleiset hallituksen tehtävät, toimintasuunnitelma ja toimintakertomus sekä toiminnan arvioiminen. Aineistossa hallinnollisella toiminnalla tuntui olevan melkeinpä itseisarvo. Se, että toimii järjestön tai yhdistyksen hallituksessa on jo itsessään tärkeäksi koettua toimintaa, vaikka jätettäisiin erittelemättä mitä hallituksessa todella tehdään ja saadaan aikaiseksi. Käytännössä Senioriasiain Liitossa toimitaan yhdistyksen hallituksen jäsenenä ja hallituksen eri rooleissa (puheenjohtaja, sihteeri jne.) sekä osallistutaan ”*aktiivisesti*” hallituksen yleiseen toimintaan sekä uusien jäsenien hankintaan. Lisäksi yhdistystä on oltu perustamassa, suunnittelemassa, organisoimassa ja toteuttamassa sekä arvioimassa sen toimintaa. Hallinnollisen kehyksen kautta katsottuna Senioriasiain Liiton toiminta näyttäytyy asiallisena, hyvin organisoituna ja legitiiminä. Erilaiset hallinnolliset roolit ja tittelit antavat yksilöille tietynlaisen arvon, jota luonnollisesti halutaan korostaa. Samalla tullaan vahvistaneeksi hallinnollisen kehyksen positiivisia ominaisuuksia.

Yhdistyksissä toimiminen kasvattaa siinä toimivien sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Ne ovat niitä resursseja, joita ryhmään kuulumisen ja sosiaaliset verkostot tuottavat. (Helander 2006, 43; Siisiäinen 1989, 27; 1988, 158.) Tätä yhdistyksissä kasattua pääomaa Siisiäinen (1988) kutsuu järjestölliseksi pääomaksi. Se on yhteiskunnallinen resurssi, jota kollektiivinen järjestöllinen toiminta tuottaa, ja jota yksilö saa ollessaan järjestön jäsenenä ja toimiessaan järjestön sosiaalisissa verkostoissa ja verkostoja uusintavissa vuorovaikutussuhteissa (em. 154-160). Jotta verkostojen toiminta sujuisi, on järjestöissä noudatettava yhteisiä pelisääntöjä, joita säätelevät yhteiskunnan legitiimit kulttuuriarvot. Näiden arvojen pohjalta muotoutuvat erityinen järjestökulttuuri, järjestökieli ja hyväksytyt järjestökäytännöt. (Em. 161.)

6.6. Sivistysliitto ja Opintokeskus Kansalaisfoorumin rooli

Senioriasiain Liiton ja Kansalaisfoorumin suhde on vielä niin alkutekijöissään, etteivät kaikki vastaajat osanneet sanoa, millaisia odotuksia heillä on Kansalaisfoorumia kohtaan. Ne, jotka osasivat vastata, sanoivat odottavansa taloudellista tukea opinto- ja harrastusryhmille sekä tukea koulutuksellisiin projekteihin. Vastaukset on todennäköisesti annettu omaa jäsenjärjestöä ajatellen eikä niinkään liiton nimissä. Liiton edustajana puheenjohtaja puolestaan toivoo Kansalaisfoorumin eri jäsenjärjestöjen yhteistapaamisia, pohdintoja siitä, miten yhteistä toimintaa voidaan kehittää sekä tämän toiminnan konkreettista toteuttamista. Lisäksi hän toivoo Kansalaisfoorumilta selkeää ja konkreettista informaatiota siitä, miten Kansalaisfoorumi toimii ja millaista tukea sillä on jäsenjärjestöilleen tarjota.

Jatkossa Kansalaisfoorumin kansalaisyhteiskuntaa kohti kallistuvasta toiminnasta on varmasti eniten hyötyä Senioriasiain Liitolle ja sen jäsenjärjestöille. Kulttuuritoiminnankin puolelta järjestöt varmasti saavat iloa, mutta suunnitelma kansalaisyhteiskunnan ajatushautomona toimimisesta sisältää enemmän yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvää toimintaa. Kansalaisfoorumin tarkoitus on suunnitella ja järjestää järjestöllistä koulutusta, järjestötoimijoiden valtakunnallisia tapaamisia, jakaa tietoa verkkolehden ja kansalaisyhteiskuntasivuston kautta sekä ottaa osaa kansallisiin järjestötoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan kehittämishankkeisiin. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa kansalais- ja järjestötoiminnasta, mitä tämäkin työ osaltaan tekee. Käytännössä Kansalaisfoorumi tarjoaa esimerkiksi erilaisia koulutuksia jäsenjärjestöilleen tai rahoittaa järjestöjen itse järjestämää koulutusta ja tapahtumia. Näin jäsenjärjestöt, kuten Senioriasiain Liitto, saavat juuri sellaista koulutusta kuin se näkee tarvitsevansa ja paremmat mahdollisuudet järjestää esimerkiksi tilaisuuksia, joissa senioriaisaa voidaan tehdä tunnetuksi.

7. Johtopäätökset

Senioriaktivismi on aktiivista ja konkreettista kansalaistoimintaa ikääntyvien yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi. Senioriaktivismiin ei ainakaan toistaiseksi kuulu lain rikkominen ja sovinnaisuuden rajojen ylittäminen. Seniori-etuliite tavallaan kumoaa aktivismi-termin negatiivisen ja yleisen hyväksyttävyyden rajat rikkovan ulottuvuuden ja tuo siihen tietynlaista arvokkuutta. Etuliitteestä huolimatta käsitteessä säilyy kuitenkin termin aikaansaava, konkreettiseen muutokseen pyrkivä ja tarmokkaan toiminnan puoli. Senioriaktivismi lähenee sekä ajatuksena että käytännössä enemmän aktiivista kansalaistoimintaa kuin arkikeskusteluissa ja mediassa vallalla olevaa ”kettutyttö-aktivismia”.

Suomen Senioriasiain Liitossa aktivismi esiintyy suomalaiselle kansalaistoiminnalle tyypillisenä sovinnaisena ja säädösten sallimia tapoja mukailevana toimintana. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei mitään saataisi aikaan. Liitossa pyritään lyhytaikaista huomiota ja paheksuntaa herättävien tempausten sijaan toimintaan, joka saavuttaisi mahdollisimman suuren yleisen hyväksynnän ja jonka vaikutukset kantaisivat sen myötä pidemmälle tulevaisuuteen. Tällaisella toiminnalla rakennetaan uskottavuutta ja pysyvämpää ajankohtaisuutta senioreiden elinolojen ja yhteiskunnallisen aseman parantamisessa.

Jaoin senioriaktivismiin ilmenemisen kolmeen osa-alueeseen: identiteetin rakentamiseen, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä hallinnolliseen toimintaan. Yhteistä identiteettiä Senioriasiain Liitossa rakennetaan kuten muissakin yhteiskunnallisissa liikkeissä, erottamalla oma joukko ulkopuolisista. Tämä tapahtuu korostamalla oman toiminnan tärkeyttä ja tehoa suhteessa muihin saman aiheen parissa toimiviin sekä erottamalla tekijät niistä, joiden hyväksi tehdään. Samalla vahvistetaan sitä kehystä, jonka läpi katsottuna oma ja muiden senioriasiainliittolaisten toiminta näyttyy mahdollisimman aikaansaavana ja tehokkaana. Yhteinen identiteetti on elinehto aikaansaavalle kollektiiviselle toiminnalle.

Toinen osa-alue eli yhteiskunnallinen vaikuttaminen tapahtuu median, politiikan ja tiedon jakamisen kautta. Ne ovat perinteisiä yhteiskunnallisten liikkeiden vaikuttamiskanavia ja vaikuttavat toinen toisiinsa. Näkyminen mediassa, ja julkisuudessa muutenkin, lisää tietoisuutta senioreiden asiasta. Päätäjiin vaikuttaminen suoralla yhteydenpidolla ja aloitteiden teko saa puolestaan voimaa sekä median auttamasta julkisesta keskustelusta että Senioriasiain Liikkeen keräämästä, tuottamasta ja jakamasta tiedosta. Kerätty ja tuotettu tieto

taas auttaa legitimoimaan senioriasiaa sekä julkisuudessa että suhteessa poliitikkoihin. Yhteiskunnallisen kehyksen läpi katsottuna toiminta näyttäytyy tärkeänä ja laajempaa ihmisjoukkoa koskettavana kuin miltä käytännön tasolla vaikuttaa. Informaatioteknologia kuuluu tähän kategoriaan, koska se on tärkeä tiedon jakamisen ja julkisuuden luomisen väline.

Kolmas osa-alue eli hallinnollinen toiminta on olennainen osa organisaation toimintaa ja ehdoton edellytys toiminnan jatkuvuudelle. Se pitää sisällään kaikki järjestöjen sääntöjen edellyttämät toimintamuodot sekä organisaatioon liittyvät seikat ja on tärkeä osa toiminnan mielekkyyden vaalimisessa. Järjestöjen hallinnollinen toiminta tuottaa sekä yksilölle että kyseiselle yhteisölle järjestöllistä pääomaa eli kerryttää tärkeää kulttuurista ja sosiaalista voimavaraa. Hallinnollinen kehys luo toiminnalle arvokkuutta, uskottavuutta, luotettavuutta ja pysyvyyttä.

Senioriasiain Liiton yhteistyö Sivistysliitto Kansalaisfoorumin kanssa on vielä nuori. Kansalaisfoorumilla on tietyt palvelut, joita se tarjoaa kaikille jäsenjärjestöilleen ja joista Senioriasiain Liittokin hyötyy. Kansalaisfoorumi on avoin uusille ehdotuksille esimerkiksi koulutuksen ja kurssien suhteen, joten liiton on mahdollista räätälöidä Kansalaisfoorumin kanssa juuri sille sopiva yhteistyön muoto.

Senioreiden järjestäytyminen on maailmanlaajuisesti nuori ilmiö ja Suomessa vielä nuorempi ja maltillisempi kuin Keski-Euroopassa ja Yhdysvalloissa (Helander 2001). Kohta kaksivuotias Suomen Senioriasiain Liitto ei siis ole kansainvälisesti ajateltuna erityislaatuinen järjestö, mutta suomalaisittain kyllä, koska se ei ole veteraani- tai ammattialapohjainen eikä sidoksissa mihinkään poliittiseen puolueeseen. Sitä ei myöskään voi luokitella Helanderin (2001, 125-128; 2006, 88-89) kuvaamaksi palvelujärjestöksi, koska liitto ei pyri ikäihmisen elämän helpottamiseen läheisessä suhteessa palvelun saajaan, kuten sen jäsenjärjestöt, vaan se pyrkii muutokseen yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta.

Olen työssäni käsitellyt Senioriasiain Liittoa muun muassa yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksesta tuttujen teorioiden ja käsitteiden kautta, koska Senioriasiain Liitto pyrkii olemaan liike tai ainakin liikkeenomainen. Esimerkiksi Jallinojan (1983, 10-11) mukaan yhdistykset on liiketutkimuksen piirissä samaistettavissa liikkeisiin, riippumatta siitä tutkitaanko yhdistystä osana liikettä vai liikettä mahdollisimman monen yhdistyksen avulla.

Yhteiskunnallisen liikkeen voi määritellä eri kirjoittajia yhdistellen poliittista muutosta tavoittelevaksi tai vastustavaksi kollektiivisen toiminnan muodoiksi, jotka synnyttävät organisaatioita ja järjestöjä ja joiden toimijat omaavat jaetun identiteetin sekä ymmärtävät olevansa liike ja toimivat sen mukaisesti (kts. della Porta & Diani 2006, 20; Rasimus 2006, 61; Jokinen & Saaristo 2002, 234; Tarrow 1999, 4; Ilmonen 1998, 15-16; Zirakzadeh 1997, 4-5; Siisiäinen 1996, 225-256; Hyvärinen 1985; 28-30). Yhteenvedon perusteella Senioriasian Liitto täyttää liikkeen vaatimukset. Se ensinnäkin pyrkii poliittiseen muutokseen kollektiivisen toiminnan avulla. Toiseksi, sekä Senioriasian Liitto että yksi jäsenjärjestöistä, Senioriliike, on perustettu tätä tavoitetta varten. Kolmanneksi, kuten olen yllä todennut, senioriasianliittolaiset omaavat yhteisen identiteetin, ja neljänneksi, liitto ymmärtää olevansa liike, tai ainakin pyrkii siihen ja toimii liikkeen tavoin. Se, että Senioriasian Liitto toimii jo rekisteröitynä yhdistyksenä ei tee siitä vähemmän liikettä, vaikka institutionalisoituminen nähdään yleisesti liikkeen loppupään vaiheena (Ilmonen 1998, 21-22; Hyvärinen 1985, 101-111; Siisiäinen 1982, 286-287). Jallinojan (1983, 10-11) mukaan yhdistykset ovat olennainen osa liikettä.

Suomen Senioriasian Liitto on perustettu toimimaan konkreettisesti senioriasian hyväksi. Jo vuosia on keskusteltu iäkkäiden huonosta kohtelusta palvelukeskuksissa ja vanhainkodeissa sekä muista ikäihmisten kohtaamista ongelmista, mutta senioriasianliittolaisten mukaan konkreettisia tekoja ei ole saatu aikaan. Olemassa olevat järjestöt, liitot ja poliittisesti sitoutuneet yhdistykset keskittyvät liittolaisten mukaan liiaksi virkistystoimintaan ja liian vähän todelliseen yhteiskunnalliseen muutokseen. Suomen Senioriasian Liitto perustettiin, koska pelkkä virkistystoiminta ei enää voi olla vastaus ikäihmisten ongelmiin. Senioriasian Liitto haluaa herättää paitsi Suomen kansan ja poliitikot, myös ikäihmiset itse toimimaan senioriasian puolesta.

Olen työssäni tehnyt eron kahdenlaisten senioritoimijoiden välille: senioreiden, jotka toimivat erilaisissa järjestöissä ja yhdistyksissä sekä seniorijärjestöissä ja -yhdistyksissä. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tehdä vertailevaa tutkimusta näiden kahden erilaisen toimijajoukon välillä. Esimerkiksi Nuorisoseurajärjestön paikallisissa yhdistyksissä toimii Hermanneja ja Hermanskoja, jotka ovat järjestöalan konkareita. Hermanni- tai Hermanska-arvonimeen ovat oikeutettuja 50 vuotta täyttäneet, nuorisoseuratoiminnassa mukana olleet tai nuorisoseuratoimintaa erityisellä tavalla tukeneet henkilöt. Arvonimeä voi hakea paikallinen nuorisoseura tai maakunnallinen keskusseura ja

sen myöntää Suomen Nuorisoseurojen Liiton pääsihteeri. (Suomen Nuorisoseurojen Liitto 2007.) Nämä nuorisoseuraveteraanit poikkeavat tutkimusjoukkona täysin esimerkiksi Suomen Senioriasian Liiton toimijoista jo pelkän toiminnan perusteella. Lisäksi edelliset ovat poikkeuksetta pitkäaikaisia järjestötoimijoita, kun taas jälkimmäiset eivät välttämättä ole. Näiden kahden välillä voisi tehdä monenlaista vertailua. Esimerkiksi voisi vertailla toimijoiden kiinnostusta ja mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen omissa järjestöissään, voisi tutkia omaan elämänhallintaan liittyviä kysymyksiä järjestötoimintaan peilaten sekä vaikkapa aktivismi-identiteetin eroja toimijoiden välillä.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde voisi olla vertaileva tutkimus. Tällä kertaa siitä, mitä Senioriasian Liitto on saavuttanut ja millaisin konkreettisin keinoin, ovatko tavoitteet ja toimintamuodot muuttuneet matkalla, ja miten liitto on käyttänyt hyväkseen senioriaktiivisuuden kehystä.

Senioriaktiivisuuden käsitteen tulevaisuus jää nähtäväksi. On selvää, että senioriaktiivisuutta on, mutta onko aktivismi-termistä muokkautunut julkisuudessa niin mediaseksikäs termi, ettei sitä voida sujuvasti käyttää niinkin väistämättä epämediaseksikkäällä asiayhteydessä kuin vanhuksilla? Toisaalta osa senioriaktiivisuuden taikaa saattaa olla se, että se tekee ikäihmisistä median silmissä kiinnostavampia samalla kiillottaen aktivismi-termin negatiivista julkisuuskuvaa. Nyt kun senioriaktiivisuuden kehys on periaatteessa luotu, Senioriasian Liitolla olisi hyvä mahdollisuus ottaa tuo kehys tietoiseen käsittelyyn ja muokata siitä omiin tarpeisiinsa sopiva työkalu: dynaaminen, toimiva, aikaansaava ja tehokas, mutta samalla inhimillinen ja täynnä arvokkuutta ja elämänviisautta oleva yhteiskunnallisen aktivismin muoto. Käytännössä muokkaaminen tapahtuisi senioriaktiivisuuden termin nostamisella esiin kaikissa liiton teksteissä, tiedotteissa, tapahtumissa ja tempauksissa sekä kutsumalla avoimesti liiton aktiiveja sekä muita senioreiden asiaa ajavia senioriaktivisteiksi. Kehyksen muokkaaminen vaatii myös poisrajaamista eli puheissa ja teksteissä olisi systemaattisesti sanouduttava irti esimerkiksi muita vahingoittavasta laittomasta toiminnasta sekä muista aktivismi-termin negatiivisesti liitetyistä määreistä.

Toinen tulevaisuudeltaan vielä epävarmempi käsite on kansalaisgerontologia, joka yhdistää gerontologisen tutkimuksen kansalaistoiminnan tutkimukseen. Käsite sisältää mielestäni kaikenlaisen ikäihmisten kansalaistoiminnan ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen sekä ikäihmisten hyväksi tehtävän kansalaistoiminnan. Oman työni keskittyessä senioreiden

pääosin itsensä harjoittamaan, muiden ikäihmisten hyväksi tehtävään yhteiskunnalliseen toimintaan, haukkasin vain palan kansalaisgerontologian tieteellisistä mahdollisuuksista. Tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa ei vielä täysin ymmärretä ikäihmisten jo pelkästä lukumäärästä johtuvia poliittisia voimavaroja, yhteiskunnallisen vaikuttamisen halua sekä järjestäytymisen kykyä, kansalaisgerontologiselle tutkimukselle alkaa olla todellista tarvetta.

Suomen Senioriasiain Liitolla on edessään suuria haasteita, mutta myös positiivisia tulevaisuudennäkymiä. Ikäihmisten suuren määrän vuoksi senioreiden on enemmän kuin mahdollista saada aikaiseksi konkreettisia muutoksia ikäihmisiä koskeviin lakeihin, hoitoon sekä tasa-arvoisempaan kohteluun yhteiskunnassa. Haasteena on ikäihmisten joukon heterogeenisyys. Heitä ei voi niputtaa yhdeksi suureksi organismiksi, joka toimii tietyllä ennustettavissa olevalla tavalla. Jokainen yksittäinen seniori toimii vapaa-ajallaan sekä järjestöissä omista lähtökohdistaan ja motiiveistaan käsin, omaa yksilölliset mielipiteensä vanhusten tilasta Suomessa ja tekee omat äänestyspäätöksensä, eikä suinkaan aina senioriasia päällimmäisenä mielessään. Vastauksissa oltiin huolestuneita siitä, että ikäihmiset eivät ymmärrä omaa ahdinkoaan, vaan ovat tyytyväisiä kunhan päivätansseja riittää. Senioriasiain Liiton on siis keksittävä keinot, joilla nämä ihmiset saadaan herätettyä päivätanssiunestaan ja toimimaan yhdessä senioriasian hyväksi.

LÄHTEET:

Painetut lähteet:

Alapuro, Risto & Stenius, Henrik (1989): *Kansanliikkeet loivat kansakunnan*. Teoksessa Alapuro, Risto & Liikanen, Ilkka & Smeds, Kerstin & Stenius, Henrik (toim.) *Kansa liikkeessä*. 2. painos. Kirjayhtymä, Helsinki. 7-52.

Alasuutari, Pertti (1999): *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Vastapaino, Tampere.

Buhler, Charlotte (1961): *Meaningful Living in the Mature Years*. Teoksessa Kleemeier, Robert W. (toim.) *Aging and Leisure. A research perspective into the meaningful use of time*. Oxford University Press, New York.

Dalton, Russel J. (2002): *Citizen Politics: Public Opinion And Political Parties In Advanced Industrial Democracies*. Third Edition. Chatham House Publishers, New York.

della Porta, Donatella & Diani, Mario (2006): *Social Movements. An Introduction*. Second edition. Blackwell Publishing, Malden.

Ekholm, Peter (2000): *Tärkeintä on liike?* Taloustieto Oy, Helsinki.

Eskola, Jari (2007): *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta*. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Uudistettu 2. painos. PS-kustannus, Jyväskylä. 159-183.

Fennell, Graham & Phillipson, Chris & Evers, Helen (1988): *The Sociology of Old Age*. Open University Press, Philadelphia.

Goffman, Erving (1986): *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press, Boston.

Grönfors, Martti (1982): *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. WSOY, Helsinki.

Haarni, Ilka (2010): *Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeläiset kaupungissa*. Gaudeamus, Helsinki.

Habermas, Jürgen (2004): *Julkisuuden rakennemuutos*. Suomentanut Veikko Pietilä. Vastapaino, Tampere.

Hall, Stuart (1999): *Identiteetti*. Suomentanut ja toimittanut Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Vastapaino, Tampere.

Harju, Aaro (2005a): *Järjestön kehittäminen*. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry, Vantaa.

Harju, Aaro (2005b): *Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet*. Kansanvalistusseura, Helsinki.

Havighurst, Robert J. (1961): *The Nature and Values of Meaningful Free-Time Activity*. Teoksessa Kleemeier, Robert W. (toim.) *Aging and Leisure. A research perspective into the meaningful use of time*. Oxford University Press, New York.

- Helander, Voitto (1998): *Kolmas sektori*. Gaudeamus, Helsinki.
- Helander, Voitto & Laaksonen, Harri (1999): *Suomalainen kolmas sektori. Rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, Helsinki.
- Helander, Voitto (2001): *"Ei oikeutta maassa saa..." Ikäihmiset poliittisina vaikuttajina*. Vanhustyön keskusliitto, Helsinki.
- Helander, Voitto (2006): *Seniorikansalainen voimavarana*. ACTA, nro 189. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009): *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.
- Hohenthal-Antin, Leonie (2001): *Luvan ottaminen – ikäihmiset teatterin tekijöinä*. Jyväskylän yliopiston väitöskirja, Jyväskylä.
- Hohenthal-Antin, Leonie (2006): *Kutkuttavaa taidetta. Taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä*. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Hyvärinen, Matti (1985): *Alussa oli liike*. Vastapaino, Tampere.
- Hänninen, Sakari (2003): *Yhdistykset uuden aloittajina*. Teoksessa Hänninen, Sakari & Kangas, Anita & Siisiäinen, Martti (toim.) Mitä yhdistykset välittävät. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä. 228-246.
- Ilmonen, Kaj (1998): *Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Vastapaino, Tampere. 15-42.
- Jallinoja, Riitta (1983): *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet*. WSOY, Helsinki.
- Johnston, Hank (1995): *A Methodology for Frame Analysis: From Discourse to Cognitive Schemata*. Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert (toim.): Social Movements and Culture. UCL Press, London. 217-246.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2002): *Suomalainen yhteiskunta*. WSOY, Helsinki.
- Jylhä, Marja (1990): *Vanheneminen, toiminta ja vuorovaikutus*. Teoksessa Pohjolainen, Pertti & Jylhä, Marja (toim.) Vanheneminen ja elämäntulkku. Sosiaaligerontologian perusteita. Weilin+Göös, Helsinki.
- Jyrinki, Erkki (1977): *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Jyrkämä, Jyrki (1990): *Vanhuus, vanheneminen ja yhteiskunta – näkökulmia sosiaaliseen vanhenemiseen*. Teoksessa Pohjolainen, Pertti & Jylhä, Marja (toim.) Vanheneminen ja elämäntulkku. Sosiaaligerontologian perusteita. Weilin+Göös, Helsinki.
- Jyrkämä, Jyrki (1996): *Kuka on vanha, kuka vanhus?* Teoksessa Aittola, Tapio & Alanen, Leena & Rantamaa, Paula (toim.) Minkä ikäinen oletetaan rouva? Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 107-118.

- Jyrkämä, Jyrki (1998): *Vanhuus ja yhteiskunta*. Teoksessa Saksala, Elina (toim.) Muutoksen sosiologia. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Jyrkämä, Jyrki (2001): *Vanheneminen ja vanhuus*. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Vastapaino, Tampere.
- Kansalaisfoorumin kehittämissuunnitelma vuosina 2010-2012. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.
- Kantola, Ismo (2004): *Sosiaaliset liikkeet*. Teoksessa Kantola, Ismo & Koskinen, Keijo & Räsänen, Pekka (toim.) Sosiologisia karttalehtiä. Vastapaino, Tampere. 323-338.
- Kettunen, Pauli (1989): *Missä mielessä vanha työväenliike oli poliittinen liike*. Teoksessa Alapuro, Risto & Liikanen, Ilkka & Smeds, Kerstin & Stenius, Henrik (toim.) Kansa liikkeessä. 2. painos. Kirjayhtymä, Helsinki. 236-250.
- Kiviniemi, Kari (2007): *Laadullinen tutkimus prosessina*. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Uudistettu 2. painos. PS-kustannus, Jyväskylä. 70-85.
- Kleemeier, Robert W. (toim.) (1961): *Aging And Leisure. A research perspective into the meaningful use of time*. Oxford Univesity Press, New York.
- Konttinen, Esa (1998): *Uusien liikkeiden tuleminen subjektiviteetin puolustamisen kulttuuri-ilmastossa*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Vastapaino, Tampere. 187-217.
- Koskinen, Simo (1996): *Sosiaalipolitiikka ja sosiaaligerontologia: mikä tekee erityistieteestä sosiaaligerontologiaa?* Teoksessa Aittola, Tapio & Alanen, Leena & Rantamaa, Paula (toim.) Minkä ikäinen olettekaan rouva? Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 197-209.
- Kurki, Leena (2007): *Innostava vanhuus. Sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa*. Finn Lectura, Helsinki.
- Kuula, Arja (2006): *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino, Tampere.
- Kuvaja, Sari (2007): *Jyrääkö aktivismi perinteisen yhdistystoiminnan?* Teoksessa Harju, Aaro (toim.) Kansalaistoimintaan kätkeyty aarre. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry, Vantaa. 118-127.
- Lappalainen, Pertti (1999): *Eläinliikkeen tyyli – oire murroksesta vai poikkeus säännöstä*. Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.) Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta. Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, julkaisuja 11/1999, Tampere. 123-144.
- Lappalainen, Pertti (2002): *Poliittisen tyylin taito*. Vastapaino, Tampere.
- Lauerma, Matti (1966): *Aktivistien linja*. Teoksessa Hakalehto, Ilkka (toim.) Suomen ulkopolitiikan kehityslinjat 1809-1966. WSOY, Porvoo. 39-56.

- Luukkala, Paavo (1999): *Elämässä kiinni. Tampereen vanhuspalveluyhdistys ry 30 vuotta.* Juhlakirja.
- Marin, Marjatta & Pekonen, Kyösti & Siisiäinen, Martti (1990): *Aging, Generations, And Politics.* Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 46/1990, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Melucci, Alberto (1995): *The Process of Collective Identity.* Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert (toim.): *Social Movements and Culture.* UCL Press, London. 41-63.
- Metsämäki, Mikko & Nisula, Petteri (2006): *Aktivistit.* Edita Publishing Oy, Helsinki.
- Peräkylä, Anssi (1990): *Kuoleman monet kasvot.* Vastapaino, Tampere.
- Pesonen, Pertti & Sänkiaho, Risto (1979): *Kansalaiset ja kansanvalta. Suomalaisten käsityksiä poliittisesta toiminnasta.* WSOY, Helsinki.
- Pietilä, Veikko (1973): *Sisällön erittely.* Gaudeamus, Helsinki.
- Pohjolainen, Pertti & Jylhä, Marja (toim.) (1990): *Vanheneminen ja elämäntyyli.* Sosiaaligerontologian perusteita. Weilin+Göös, Helsinki.
- Pohjolainen, Pertti (1990): *Mitä on sosiaaligerontologia?* Teoksessa Pohjolainen, Pertti & Jylhä, Marja (toim.) *Vanheneminen ja elämäntyyli.* Sosiaaligerontologian perusteita. Weilin+Göös, Helsinki.
- Pohjolainen, Pertti (1990): *Elämäntapa ja elämäntyyli.* Teoksessa Pohjolainen, Pertti & Jylhä, Marja (toim.) *Vanheneminen ja elämäntyyli.* Sosiaaligerontologian perusteita. Weilin+Göös, Helsinki.
- Puroila, Anna-Maija (2002): *Erwing Goffmanin kehysanalyysi sosiaalisen todellisuuden jäsentäjänä.* Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä, 41. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Rasimus, Ari (2006): *Uudet liikkeet - Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa.* Tampere University Press, Tampere.
- Rinne, Jarmo (1999): *Ympäristövallankumouksellista ja eläinten oikeuksien politiikkaa.* Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.) *Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta.* Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, julkaisuja 11/1999, Tampere.
- Ruohonen, Marita (2003): *Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina.* Teoksessa Niemelä, Jorma & Dufva, Virpi (toim.) *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat.* Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituksella. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Ruuskanen, Pertti (2003): *Verkostotalous ja luottamus.* Sophi, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Saaristo, Kimmo (2000): *Avoin asiantuntijuus.* Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Schulte, Bernd (1999): *The legal structures of representation*. Teoksessa Walker, Alan & Naegele, Gerhard (toim.) *The politics of old age in Europe*. Open University Press, Buckingham. 25-41.

Siisiäinen, Martti (1982): *'Strateginen tilanne' – yhdistyslaitos ja uuden yhteiskunnalliset liikkeet*. Tiede ja edistys 4. 280-293.

Siisiäinen, Martti (1988): *Järjestöllinen pääoma: käsite ja merkitys yhdistystutkimuksessa*. Hallinnon tutkimus 7:3, 154-169.

Siisiäinen, Martti (1989): *Järjestöt, julkisuus ja poliittinen järjestelmä*. Tiedotustutkimus 12:2, 26-41.

Siisiäinen, Martti (1990): *Suomalainen protesti ja yhdistykset*. Tutkijaliitto, Helsinki.

Siisiäinen Martti (1996): *Yhteiskunnalliset liikkeet ja muutos*. Teoksessa Aittola, Tapio & Alanen, Leena & Rantamaa, Paula (toim.) *Minkä ikäinen olettekaan rouva? Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä*. 255-267.

Siisiäinen, Martti (1998): *Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere. 219-243

Siisiäinen, Martti (2003): *Vuosituhannen vaihteen yhteiskunnalliset liikkeet Suomessa*. Teoksessa Juppi, Pirita & Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (toim.) *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhanteen vaihteessa*. SoPhi, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 45-63.

Siisiäinen, Martti (2009): *Differentia Specifica of Voluntary Organizing in Finland*. Teoksessa Konttinen, Annamari (toim.) *Civic Mind and Good Citizenship*. Tampere University Press, Tampere. 87-113.

Sulkunen, Irma (1989): *Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus*. Teoksessa Alapuro, Risto & Liikanen, Ilkka & Smeds, Kerstin & Stenius, Henrik (toim.) *Kansa liikkeessä*. 2. painos. Kirjayhtymä, Helsinki. 157-175.

Sulkunen, Irma & Alapuro, Risto (1989): *Raittiusliike ja työväestön järjestäytyminen*. Teoksessa Alapuro, Risto & Liikanen, Ilkka & Smeds, Kerstin & Stenius, Henrik (toim.) *Kansa liikkeessä*. 2. painos. Kirjayhtymä, Helsinki. 142-156.

Suutama, Timo & Salminen, Keijo & Ruoppila Isto (1988): *Iäkkäiden elinolosuhteet sekä psyykkinen ja sosiaalinen toimintakykyisyys. Osa 2. Fyysinen ja sosiaalinen toimintakyky*. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja, M:63, Helsinki.

Tammilehto, Olli (toim.) (1989): *Kun edustajat eivät riitä – kansalaistoiminnan opas*. WSOY, Helsinki.

Tarrow, Sydney (1999): *Power In Movement. Social Movements And Contentious Politics*. Second edition. Cambridge University Press, Cambridge.

Taylor, Verta & Whittier, Nancy (1995): *Analytical Approaches to Social Movement Culture: The Culture of the Women's Movement*. Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert (toim.): *Social Movements and Culture*. UCL Press, London. 163-187.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Tammi, Helsinki.

Töttö, Pertti (1985): *Kriittinen teoria ja uuden liikkeen*. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Tampereen yliopisto, Tampere. Sarja D 76/1985.

Vaarama, Marja & Hakkarainen, Anne & Laaksonen, Seppo (1999): *Vanhusbarometri*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 1999:3. Helsinki.

Walker, Alan (1999): *Political participation and representation of older people in Europe*. Teoksessa Walker, Alan & Naeyele, Gerhard (toim.) *The politics of old age in Europe*. Open University Press, Buckingham. 7-24.

Williamson, John B. & Evans, Linda & Powell, Lawrence A. (1982): *The Politics of Aging. Power and Policy*. Charles C Thomas – Publisher, Springfield.

Zirakzadeh, Cyrus Ernesto (1997): *Social Movements in Politics. A Comparative Study*. Pearson Education Limited, Harlow.

Verkkolähteet:

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry. <http://www.eetury.fi/fin/etusivu> Viitattu 2.6.2010

Ex Veteris Nova: *Uusia tuulia - Kristillisestä yhteisöllisen asumisen hankkeesta Elonpiiri-idea*. http://www.ex-veteris-nova.fi/uusia%20tuulia_Elonpiiri.htm Viitattu 11.10.2010.

Karisto, Antti (2004): *Kolmas ikä - uusi näkökulma väestön ikääntymiseen*. Ikääntyminen voimavarana, tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. 91-103. <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2004/j33-ikaantyminen-voimavarana/pdf/fi.pdf> Viitattu 10.3.2010.

Kautto, Hanna (2004): *Ammattiyhdistysliike työväen edunvalvojana*. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12880/G0000553.pdf?sequence=1> Viitattu 29.11.2010.

Koskinen, Simo (2004): *Ikääntyneiden voimavarat*. Ikääntyminen voimavarana, tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. 24-90. <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2004/j33-ikaantyminen-voimavarana/pdf/fi.pdf> Viitattu 25.5.2010.

Kustaankartanon vanhustenkeskus.

<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/31f30a004c257a6ca9c9ad5915a65e14/kkartano.pdf?MOD=AJPERES> Viitattu 11.10.2010.

Musiikki- ja kulttuurikeskus Verso. <http://www.versomus.fi/> Viitattu 7.10.2010.

Oikeusministeriö. Puoluerekisteriin merkityt ja sieltä poistetut puolueet.

<http://www.vaalit.fi/uploads/y4wfbbae9dr.pdf> Viitattu 1.6.2010.

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry. <http://www.omaiset-tampere.fi/> Viitattu 11.10.2010.

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry:n strategia vuosille 2009-2013. <http://www.omaiset-tampere.fi/pdf/Strategia%20painoversio%202009.pdf> Viitattu 11.10.2010.

Patentti- ja rekisterihallitus, Yhdistysnetti.

<http://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri/tietokannat/yhdistysnetti.html> Viitattu 18.2.2010.

Pro Eläke ry. <http://www.elakekapina.net/> ja

http://www.elakekapina.net/index.php?option=com_content&view=article&id=87:pro-elaeke-ryn-a4-esitteen-luonnos&catid=8:materiaalisalkku&Itemid=39 Viitattu 7.10.2010.

Puroila, Anna-Maija (2002): *Kohtaamisia päiväkotiarjessa – kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön*. Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulun yliopisto, Oulu.

<http://herkules oulu.fi/isbn9514266501/> Viitattu 1.11.2010.

Snow, David A. & Rochford, E. Burke Jr. & Worden, Steven K. & Benford, Robert D. (1986): *Frame Alignment Processes, Micromobilization and Movement Participation*. American Sociological Review 1986, Vol. 51. 464-481.

[http://helios.uta.fi:2164/sici?origin=sfx%3Asfx&sici=0003-1224\(1986\)51%3A4%3C464%3AFAPMAM%3E2.0.CO%3B2-Q](http://helios.uta.fi:2164/sici?origin=sfx%3Asfx&sici=0003-1224(1986)51%3A4%3C464%3AFAPMAM%3E2.0.CO%3B2-Q) Viitattu 27.10.2010.

Sivonen , Tuija (2005): *Suomen Nuorisoseurojen Liitto. Historiaa*.

<http://www.nuorisoseurat.fi/index.php?module=ContentExpress&func=display&bid=18&btile=--P%E4%E4valikko&mid=256&ceid=436> Viitattu 7.2.2011.

Suomen Nuorisoseurojen Liito. Ohjesääntö 26.5.2007.

http://www.nuorisoseurat.fi/modules/ContentExpress/img_repository/ansiomerkitjahuomionosoitukset.pdf Viitattu 5.11.2010.

Suomen Senioriasiain Liitto ry. <http://senioriasiainliitto.fi/> Viitattu 18.2.2010.

Suomen Senioriliike ry, <http://www.senioriliike.fi/> Viitattu 7.10.2010.

Turun Seudun Vanhustuki ry. <http://www.vanhustuki.fi/> Viitattu 7.10.2010.

Valtakunnalliset eläkeläisjärjestöt VENK ry. Esittely. <http://www.venk.fi/test/Esittely.php> Viitattu 2.6.2010.

Yle uutiset. 23.11.2009.

[http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/11/veteraanijarjestot ovat varoissaan 1175468.html](http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/11/veteraanijarjestot_ovat_varoissaan_1175468.html)

Viitattu 2.6.2010.

Liitteet:

Liite 1: Saatesähköposti ja verkkokysely Senioriasiaan Liiton jäsenjärjestöjen edustajille

Saate:

Hei senioriasiainsiittolaiset,

Olen Tampereen yliopiston opiskelija ja teen Sivistysliitto Kansalaisfoorumin kanssa yhteistyössä pro gradu -tutkielmaani Senioriasiaan Liitosta, eli teistä. Osa tapasikin minut 15.1. pidetyssä kokouksessa Helsingissä ja olen ymmärtänyt, että osa on myös lukenut tutkimustani käsittelevän tutkimussuunnitelman.

Työ on nyt siinä vaiheessa, että tarvitsen teidän apuanne ja tietojanne.

Alla oleva linkki johtaa nettikyselyyn ja olisi äärimmäisen tärkeää, että jokainen teistä vastaisi kyselyyn. Kyselyssä on kysymysmäärään nähden runsaasti avoimia kysymyksiä, joihin vastaaminen voi tuntua työläältä, mutta vastaukset ovat minulle kultaakin kalliimpia.

Lisäksi olisi hienoa, jos vastaisitte kyselyyn 24.3. mennessä.

<http://www.webropol.com/P.aspx?id=416931&cid=122503431>

(Jos linkki ei jostain syystä avaudu suoraan tästä, kopioi se nettiselaimesi osoitekenttään.)

Kysely koostuu kolmesta osiosta, joista henkilökohtaisen osion vastaukset käsitellään nimettömänä ja irrallaan taustatiedoista. Tutkimuksen tuloksia saatte nähtäväksenne viimeistään tämän vuoden lopulla.

Otan mielelläni vastaan kommentteja ja ajatuksia, joita kysely ja tutkimus teissä herättää.

Kiitos ja aurinkoista kevään odotusta!

t. Pirkko Laitinen

pirkko.laitinen@uta.fi
sekä 045-6579774 (n. virastoaikoina)

Verkkokysely:

Tämä kysely koostuu kolmesta osasta: taustatiedoista, järjestökohtaisista ja henkilökohtaisista kysymyksistä. Henkilökohtaiset kysymykset käsitellään nimettöminä ja irrallaan taustatiedoista.

Vastaamalla mahdollisimman moneen kysymykseen varmistatte tutkimuksen onnistumisen parhaalla mahdollisella tavalla.

Kertoisitteko itsestänne aluksi muutaman taustatiedon.

1. Sukupuoli

- 1.1. Nainen
- 1.2. Mies

2. Ikä

- 2.1. Alle 30
- 2.2. 30-40
- 2.3. 41-50
- 2.4. 51-60
- 2.5. 61-70
- 2.6. 71-80
- 2.7. 81 tai yli

3. Mitä Suomen Senioriasiain Liiton jäsenjärjestöä edustatte?

- 3.1. Turun Seudun Vanhustuki
- 3.2. Tampereen Eläkeikäiset omaishoitajat
- 3.3. Musiikki- ja kulttuurikeskus Verso
- 3.4. Suomen Senioriliike
- 3.5. Pro Eläke
- 3.6. Pro Kustaankartano
- 3.7. Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere
- 3.8. Elonpiiri
- 3.9. Vanhusten hyvinvointi ry

4. Kauanko olette itse toiminut kyseisessä järjestössä?

- 4.1. Alle 1 vuotta
- 4.2. 1-3 vuotta
- 4.3. 4-6 vuotta
- 4.4. 7-9 vuotta
- 4.5. 10 vuotta tai pidempään

Seuraaviin kysymyksiin toivoisin teidän vastaavan järjestönne edustajana.

5. Miten pitkään edustamanne järjestö on ollut toiminnassa?

- 5.1. Alle 1 vuotta
- 5.2. 1-3 vuotta
- 5.3. 4-6 vuotta
- 5.4. 7-9 vuotta
- 5.5. 10-15 vuotta
- 5.6. 16-20 vuotta
- 5.7. 21-30 vuotta
- 5.8. Kauemmin kuin 30 vuotta

6. Mitä varten oma järjestönne toimii? Mitkä ovat sen keskeiset toimintamuodot ja tavoitteet?

7. Mitä järjestönne lupaa jäsenilleen ja miten se varmistaa, että lupaukset pitävät?

8. Mitä järjestönne odottaa jäseniltään?

Seuraavaksi kysymyksiä koskien järjestönne suhdetta Suomen Senioriasiain Liittoon.

9. Miksi teidän järjestönne näki tarpeelliseksi olla perustamassa tai liittyä Suomen Senioriasiain Liittoon?

10. Mitä tavoitteita Senioriasiain Liitolla on ja miten juuri teidän järjestönne tukee Senioriasiain Liittoa sen pyrkimyksissä?

11. Millaista yhteistyötä järjestönne tekee Senioriasiain Liiton kanssa ja miten liitto auttaa järjestöänne omissa pyrkimyksissänne?

Vielä kaksi kysymystä järjestönne suhteesta Sivistysliitto Kansalaisfoorumiin.

12. Millaisia odotuksia edustamallanne järjestöllä on Kansalaisfoorumiin kohtaan?

13. Mitä seuraavista mahdollisista koulutuksista juuri teidän järjestönne tarvitsee? Voitte valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

13.1. Kokoustekniikkakoulutus

13.2. Toiminnan suunnitteluun liittyvä koulutus

13.3. Talouden hallintaan ja suunnitteluun liittyvä koulutus

13.4. Jäsenhankintaan liittyvä koulutus

13.5. Vuorovaikutuskoulutus

13.6. Ohjaajakoulutus

13.7. Joku muu koulutus, mikä?

Seuraaviin kysymyksiin toivon teidän vastaavan yksityishenkilönä.

14. Miksi olette mukana järjestötoiminnassa? Voitte valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

14.1. Tunnen itseni tarpeelliseksi

14.2. Haluan auttaa muita

14.3. Luon uusia tuttavuuksia

14.4. Saan uusia näkökulmia

14.5. Saan apua henkilökohtaisiin ongelmiini

14.6. Läheiseni hyötyy toiminnasta

14.7. Haluan vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin

14.8. Joku muu syy

14.9. En osaa sanoa

15. Mikäli valitsitte kysymyksessä 14 kohdan ”joku muu syy”, voitte tähän kirjoittaa tarkennuksen.

16. Mitä konkreettisesti teette auttaaksenne järjestöänne saavuttamaan tavoitteensa?

17. Mitä konkreettisesti teette auttaaksenne Senioriasiain Liittoa saavuttamaan tavoitteensa?

18. Mitä teille tulee mieleen sanoista ”aktivismi” ja ”aktivisti”?

19. Mitä teille tulee mieleen sanasta ”senioriaktivismi”?

20. Voisitteko kuvailla itseänne tai jotain muuta Senioriasiain Liiton aktiivijäsentä aktivistiksi? Miten aktivismi mielestänne siinä tapauksessa ilmenee?

21. Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?

- 21.1. Suomessa senioreiden asema on hyvä ja heidän eduistaan pidetään huolta
- 21.2. Uskon poliitikkojen pitävän huolen siitä, että senioreiden asema suhteessa muihin ikäryhmiin paranee lähivuosina
- 21.3. Uskon kansalaisjärjestöjen pitävän huolen siitä, että senioreiden asema suhteessa muihin ikäryhmiin paranee lähivuosina
- 21.4. Mielestäni jokainen seniori on oman onnensa seppä
- 21.5. Mielestäni tarvitaan aktiivista kansalaistoimintaa senioreiden aseman parantamiseksi
- 21.6. Mielestäni tarvitaan aktivismia senioreiden asioiden parantamiseksi

22. Entäpä seuraavista väittämistä?

- 22.1. Olen itse valmis aktiiviseen kansalaistoimintaan senioreiden aseman parantamiseksi
- 22.2. Olen itse valmis aktivismiin senioreiden aseman parantamiseksi, kunhan se ei tarkoita lain rikkomista
- 22.3. Olen itse valmis aktivismiin, vaikka se tarkoittaisi lain rikkomista, kunhan kukaan ei vahingoitu ja kenenkään omaisuutta ei tuhota
- 22.4. Olen itse valmis aktivismiin, vaikka se tarkoittaisi lain rikkomista, kunhan kukaan ei vahingoitu ja yksityistä omaisuutta ei tuhota
- 22.5. Olen itse valmis aktivismiin, vaikka se tarkoittaisi lain rikkomista eikä henkilö ja omaisuusvahingoilta voida varmasti välttyä

Kiitos vastauksista!

Liite 2: Saatesähköposti ja verkkokysely Suomen Senioriasiain Liiton puheenjohtajalle

Saate:

Hei,

Nettikysely on valmis ja tässä siihen linkki.

<http://www.webropol.com/P.aspx?id=417365&cid=118325895>

Kysely koostuu järjestökohtaisesta ja henkilökohtaisesta osiosta, joista henkilökohtaisen osion vastaukset käsitellään nimettömänä yhdessä jäsenjärjestöjen edustajien vastausten kanssa.

Olisi hienoa, jos ehtisitte vastata 24.3. mennessä.

Otan edelleen mielelläni vastaan kyselyn ja tutkimuksen herättämiä ajatuksia ja kommentteja.

Kiitos ja aurinkoista keväänodotusta!

t. Pirkko

Verkkokysely:

Tämä kysely koostuu kahdesta osasta, järjestökohtaisista ja henkilökohtaisista kysymyksistä. Vastaamalla mahdollisimman moneen varmistatte tutkimuksen onnistumisen parhaalla mahdollisella tavalla.

Henkilökohtaisen osion vastaukset käsitellään nimettömänä (jäsenjärjestöjen edustajilta kysyttiin samat kysymykset).

Seuraaviin kysymyksiin toivoisin teidän vastaavan Suomen senioriasiain Liiton edustajana.

1. Miksi Suomen Senioriasiain Liitto perustettiin?
2. Mitä tavoitteita Senioriasiain Liitolla on? (Voitte jättää vastaamatta, jos edellinen vastaus vastaa myös tähän.)
3. Millaisin keinoin näihin tavoitteisiin pyritään?
4. Mitä Senioriasiain Liitto tarjoaa jäsenjärjestöilleen ja sen jäsenille?
5. Mitä Senioriasiain Liitto odottaa jäsenjärjestöiltään ja niiden jäseniltä?
6. Mitä Senioriasiain Liitto odottaa Kansalaisfoorumilta?
7. Mitä seuraavista koulutuksista Senioriasiain Liitto esimerkiksi mielestänne tarvitsee? (Voitte valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.)
  - 7.1. Kokoustekniikkakoulutus
  - 7.2. Toiminnan suunnitteluun liittyvä koulutus
  - 7.3. Talouden hallintaan ja suunnitteluun liittyvä koulutus
  - 7.4. Jäsenhankintaan liittyvä koulutus
  - 7.5. Vuorovaikutustaitokoulutus
  - 7.6. Ohjaajakoulutus
  - 7.7. Joku muu koulutus, mikä?

Seuraaviin kysymyksiin toivon teidän vastaavan yksityishenkilönä.

8. Mikä motivoi teitä toiminaan järjestöissä? (Voitte valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.)
  - 8.1. Tunnen itseni tarpeelliseksi
  - 8.2. Haluan auttaa muita
  - 8.3. Luon uusia tuttavuuksia
  - 8.4. Saan uusia näkökulmia
  - 8.5. Saan apua henkilökohtaisiin ongelmiini
  - 8.6. Läheiseni hyötyy toiminnasta
  - 8.7. Haluan vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin
  - 8.8. Joku muu syy

8.9. En osaa sanoa

9. Mikäli valitsitte kohdan "Joku muu syy", voitte tähän kirjoittaa tarkennuksen.
10. Mitä henkilökohtaisesti teette auttaaksenne Senioriasiain Liittoa saavuttamaan tavoitteensa.
11. Mitä teille tulee mieleen sanoista "aktivisti" ja "aktivismi"?
12. Mitä teille tulee mieleen sanasta "senioriaktivismi"?
13. Voisitteko kuvailla itseänne tai jotain muuta Senioriasiain Liiton aktiivijäsentä aktivistiksi? Miten aktivismi mielestänne tässä tapauksessa ilmenee?
14. Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?
- 14.1. Suomessa senioreiden asema on hyvä ja heidän eduistaan pidetään huolta
- 14.2. Uskon poliitikkojen pitävän huolen siitä, että senioreiden asema suhteessa muihin ikäryhmiin paranee lähivuosina
- 14.3. Uskon kansalaisjärjestöjen pitävän huolen siitä, että senioreiden asema suhteessa muihin ikäryhmiin paranee lähivuosina
- 14.4. Mielestäni jokainen seniori on oman onnensa seppä
- 14.5. Mielestäni tarvitaan aktiivista kansalaistoimintaa senioreiden aseman parantamiseksi
- 14.6. Mielestäni tarvitaan aktivismia senioreiden asioiden parantamiseksi
15. Entäpä seuraavista väittämistä?
- 15.1. Olen itse valmis aktiiviseen kansalaistoimintaan senioreiden aseman parantamiseksi
- 15.2. Olen itse valmis aktivismiin senioreiden aseman parantamiseksi, kunhan se ei tarkoita lain rikkomista
- 15.3. Olen itse valmis aktivismiin, vaikka se tarkoittaisi lain rikkomista, kunhan kukaan ei vahingoitu ja kenenkään omaisuutta ei tuhota
- 15.4. Olen itse valmis aktivismiin, vaikka se tarkoittaisi lain rikkomista, kunhan kukaan ei vahingoitu ja yksityistä omaisuutta ei tuhota
- 15.5. Olen itse valmis aktivismiin, vaikka se tarkoittaisi lain rikkomista eikä henkilö ja omaisuusvahingoilta voida varmasti välttyä

Kiitos vastauksista!